MUHİT

Sene 3 № 32 *Resimli Aylık Aile Mecmuası* *Haziran 1931*

Müvezzilerden Elbise kalıbını isteyiniz.

Nushası 50 Kr.

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 3 | Haziran, 1931 | № 32

Sınıflar Arasında Ahenk

Kemalizmin büyük prensiplerinden biri Sınıflar arasında ahenk te'min etmektir.

BU büyük prensipin en faydalı tatbîk yolunu aramak, bulmak ve göstermek büyük Liderin doktrinini samimiyetle kabul eden münevverlerin en ehemmiyetli bir vazifesidir, kanaatindeyim. Buna çalışmak ve en doğru yolu bulmağa yardım etmek kadar milletimize ve memleketimize hizmet olmaz. Çünkü ancak bu sayede milletimiz en yüksek derecede kudretli ve emniyette, memleketimiz en yüksek derecede harslı ve zengin olur. Sınıflar arasındaki ahenksizlikler, çekişmeler, kavgalar doğrudan doğruya milletin birliğini bozar, devletin mudafaa kudretini azaltır, varlığımızı bile tehlikeye koyar. Roma, Bizans, İslam imperatorlukları... hep iç ahenzsizliklerden doğan kuvvetsizliklerin kurbanı olmuştur.

İçtimai ahengi te'mine çalışırken en doğru yolu ta'kîb etmeliyiz ki yanlış neticelere varmayalım; çıkmazlara sapmayalım. İşte bu maksatla bu yolun ana çizgisini açmağa çalışıyoruz.

İçtimai sınıflar ve aralarındaki ziddiyetler.

EVVELA *içtimai sınıf* mefhumunun hudutları nedir?

Bu işlerle iştigal eden içtimaiyatçılar sınıfları *istihsal* ile olan münasebetlerine göre ayırırlar. İstihsal hakîkaten her cemiyet için en birinci esastır. Cemiyetin hareket noktasıdır. İstihsal olmazsa cemiyet olmaz.

İstihsalde başlıca üç unsur vardır:

1) Tabiat, 2) Emek, 3) Sermaye. Bu üçüncü ünsur «Birikmiş istihsal» den ibarettir.

Toprak, su, ma'den.. İşte tabiatın insanlara doğrudan doğruya verdiği istihsal vasıtaları bunlardır. Fakat bugün toprak, ma'den türlü türlü hallerde, su tabii ve serbest bir halde değildir: *mülkiyet* denilen ve umumiyetle kanuni ve meşru' sayılan bir hakk ile fertlere aittir.

Tabiatın emekle (vücut ve dimag çalışmasiyle) birleşmesinden istihsal hasıl olur, ve istihsalin muhtelif şekiller altında birikmesinden sermaye doğar.

Sermayenin başlıca şekilleri: Alet, ham madde, ticari emtia ve paradır.

Sermaye de mülkiyetle fertlere aittir.

İşte istihsal esasının ilk içtimai kaydı (bağı) *mülkiyet* hakkıdır. İçtimai sınıfları da biri birlerinden ayıran budur: fertler istihsalde mülkiyet hakkiyle olan münasebetlerine göre sınıflara ayrılırlar.

Fertleri, evvela, istihsal vasıtalarına (tabiatın ve sermayenin muhtelif şekillerine) malik olanlar, ve bu vasıtalardan mahrum olanlar, deye iki büyük sınıfa ayırabiliriz.

Bu iki sınıfın dereceleri çoktur, bu dereceler mülkiyetin büyüklüğü ve mahrumiyetin kat'iliği ile taayyün eder.

1. Bir uçta:

a) Büyük toprak sahipleri (derebeyleri, eşraf, büyük çiftçiler: 1. Yalnız topraklara malik olanlar, 2. Toprakla beraber çiftçilik vasıtalarına malik olanlar).

b) Büyük ma'den sahipleri (ma'denciler),

c) Büyük ebniye sahipleri (akaratçılar),

ç) Büyük fabrika sahipleri (fabrikatorlar),

d) Büyük ticari teşebbüs sahipleri (tüccarlar),

e) Büyük nakliye vasıtaları sahipleri (vapurcular, şimendiferciler),

f) Büyük para müessesesi sahipleri (bangerler)... bulunur ki derebeylerinden ma'dasının umumi ismi *burjuvazi* dir. Fakat burjuvazinin muhtelif şu'beleri istihsalde aynı rolü oynamaz, her birinin ayrı ayrı tetkîkî lazımdır.

II. Ortada:

a) Küçük toprak ve çiftçilik vasıtaları sahipleri,

b) Zanaat aletleri ve müstakîl dükkânı olanlar,

c) Küçük alış - verişçiler...

Bunlar orta halli sınıfları, küçük mîkyasta mülkiyetle alâkası olan köylüleri ve esnafı teşkil ederler.

III. En altta ise:

a) Topraktan ve çiftçilik vasıtalarından mahrum olanlar;

b) Zanaat aletlerinden mahrum olanlar;

Vardır. Bunlar da maddi veya zihni kuvvet ve melekelerini satarak geçinirler. Köy ve şehir işçilerini (proleterleri) teşkil ederler.

Bunlardan başka cemiyette pek ehemmiyetli vazifeler gören zümreler vardır ki istihsal ile münasebetleri ma'nevi sermaye iledir. Ma'nevi sermayenin de şekil ve manzaraları çoktur; onu başlıca olarak *kültür* ve *teknik* namiyle iki manzara altında mülahaza etmek mümküdür.

Kültürü teşkil eden ilimleri ve güzel san'atları temsil edenler; laboratuvarlarda yeni yeni keşiflerle meşgul olan kimyacı ve fizikçilerden usta başılarına kadar tekniği temsil edenler; her türlü tanzim, idare, dahili ve harici asayiş işlerinde kullanılan me'murlar... ma'nevi sermaye sahipleri zümresini teşkil ederler. Tabii bunların da büyük, orta ve aşağı tabakaları vardır.

BÜTÜN bu sınıflar her memlekette muhtelif dereceler gösterirler. Bu derecelerin ehemmiyeti mîktar ve teşkilat ile değişir. Mîktarı ve teşkilatı yüksek derecede olan her sınıf ve zümrenin mahiyeti bile değişir:

Hüküm altında iken hükmü eline alabilir ve cemiyetin umumi nizamını değiştirebilir. Yahut başka bir sınıfın arzularını kabul mecburiyetinden kurtulur, onunla - müsavi insanlar gibi - karşı karşıya geçerek söz bağlamak ve kanun yapmak hakkını elde eder; memleketin kanunları üzerine sınıfi iradelerinin te'siri olur.

İçtimai sınıfların mütekabil münasebetleri memleketin tarihini teşkil eder. Bu tarih her memlekette müsavi şartlar ve müsavi tedbirler altında birbirine benzer yollar ta'kîb eder. Kâh kanlı mücadeleler içinde umumi izmihlal, kâh ahenktar bir tesanüt içinde umumi bir refah ve ma'muriyet, kâh pasif bir esirlik içinde umumi bir sönüş husule gelir.

TARİH müsellah esir isyanları, köylü ayaklanmaları, proleter ve işçi hareketleri... namları altında gösterilen şiddetli sınıf ziddiyetleriyle doludur.

Roma, büyük arazi sahiplerinin ücretli amele yerine harp esirleri kullanmaktan doğan ziddiyetin hur köylüleri topraksız bir sınıf haline sokması sebebiyle, zayıflamış, dışarıdan gelen Cermen barbarlarına mukavemet edemeyecek bir hale gelmiştir.

İran devleti, toprak beylerinin köylüleri ezmesinden doğan za'fiyetin kurbanı olarak Arap istiylasının önüne geçememiştir.

Bizans devleti de aynı sınıf ziddiyetlerinden dolayi zayıflamış, evvela Araplara, sonra Türklere mağlup olmuş ve inkırazını kanlariyle imzalamıştır.

Şarkta ve garpta ateşle, demirle bastırılan köylü isyanları sayılamayacak kadar çoktur.

Dokuzuncu asrın Avrupa tarihi ise baştan başa evvela derebeyleriyle burjuvazi, sonra burjuvazi ile proletarya arasındaki kanlı mücadelelerle doludur. Bu mücadelelerin bir yüzü de milli namını alarak komşu milletlerin burjuvazileri arasında cereyan eder.

Rusya daki bolşeviklik, İtalya daki faşistlik bu mücadelenin kanlı neticeleri olduğu gibi, İngiltere de... Almanya da ve daha bâzı memleketlerde amele fırkalarının hukûmeti ele alabilecek bir îktidara gelmeleri aynı mücadelenin daha az şiddetli neticeleridir.

Bizde henüz sınıflar mîktar ve teşkilatça en aşağı derecelerde, fakat umumi ve daimi bir inkişaf halindedir. Bu inkişafın mücadelesiz, sarsıntısız, birlik ve ahenk dairesinde cereyan etmesi bizim milli menfaatimiz îktizasıdır.

Kemalizm işte bu ahenktar birliğin yolunu arayor ve buldukça tatbîk ediyor. Dördüncü Büyük Millet Meclisi bu tatbikîn ilk küçük eseridir. Fakat gittikçe ehemmiyeti artacak, ve sınıfi teşkilatlar kuvuetiyle mahiyeti değişerek muhtaç olduğumuz ahenktar inkişafı ve kudreti doğuracaktır.

" İkinci makalemizle aynı tahlile devam edeceğiz.„

Ahmet Cevat

Dağ Gülleri

Kalbi yıllardan beri hep bu gül için vurdu,
Gece her yer susunca dallarında uyurdu,
Bir akşam gün batarken yaralanınca bu kuş
Çığlıkları ıssız dağ başlarını doldurdu...

***

Karşıda taş yürekli dağlar erirken yer yer;
Son nefesiyle salan vahşi, yabani güller,
Ölen bu içli kuşa bir kefen olsun deye
Beyaz yapraklarını döktüler birer birer...

***

Diyordum ki: "Bu solan güller bir daha açmaz,
"Onlara hayat vermez ne ilk bahar, ne de yaz!"
Matemini bir mevsim bile tutmadam senin;
Gör ne çiçekler açtı eskisinden de beyaz!...

***

Gözlerimde şimdi o akşamın gölgesi var;
Ölen kuş, karşı dağlar, tükenmez hatıralar..
Kalbimde çırpınmaya başladı dağ gülleri;
Yüreğimin sesini dindirdi bu mısra'lar...

FEVZİYE APTULLAH

Meclisteki Ciftçi ve İşçi Meb'uslar ve Bunlardan İkisi İle Mülakat

Yazan : NAHİT SIRRI

GEÇEN Meclisin son içtima' devresinden evvel ve Serbest Fırkanın faaliyetine yeni başladığı tarihte, Başvekil İsmet paşa hazretleri Muhit için bir mülakat vermişlerdi. Bu mülakat esnasında vaziyeti-siyasiyeye dair çok mühim beyanatta bulunurlarken, hukûmetin tamamiyle solda olduğunu ve bir sol siyaseti ta'kîb edilirken muhit ve şeraitin verdiği imkânların en son haddine kadar gidildiğini ve gidileceğini söylemişlerdi. Meclisin içtimaından bir müddet sonra Gazi Hazretlerinin memleket dahilinde yaptıkları uzun seyyahat, tekmil halk sınıfları ile sıkı bir temas ve mütemadi istişareler suretinde tecelli ederken, Halk Fırkası hukûmetinin tamamiyle bir daha tezahür hitamını müteakîp sadır olan işaret üzerine kendisini fesh eden Büyük Millet Meclisinin yeni intihabatı esnasında fırkanın Riyaset makamı tarafından çiftçi ve işçi namzetler gösterilmesi ise, hukûmetin hakîkaten bir sol hukûmeti olduğuna çok kuvvetli ve canlı bir delil vermiştir. Gazinin kîymetli ve tarihi teklifleriyle intihap olunan çiftçi ve işçi meb'uslar, çift ve çubuklarından veya işledikleri yerlerden alınarak, sürdükleri hayatın bütün zahmet ve kaygılariyle haşr ve neşr olurlarken, alınlarında yorgunluklarının teriyle Meclise getirildiler. Asırlardan beri îktidar mevkîinin mutlaka milletten uzaklaşmış olanlara inhisar ettiği rejimler gören Türkiye için, bunun pek büyük bir ma'na ve kîymeti bulunduğunda şüphe yoktur. Yeni Meclisin fevkalade içtimaına hemen hepsi eski kîyafetleriyle iştirâk eden bu yeni meb'uslar kürsüde yemin ederlerken, hakîkaten mühim bir dakîkai-tarihiye idrâk edilmekte olduğunu millet vekilleri arasında da sami'ler meyanında da hiss edenler çoktu.

4 üncü devrenin ilk celsesini, en yaşlı a'za, Dâhi şair Apüthak Hâmit açıyor.

O günkü içtima'da ve sonra her kesin her kese rasgeldiği bâzı caddelerde hepsini şahsen gördüğüm bu meb'uslardan ikisi ile de görüştüm, ve bunlardan biri çiftçi diğeri işçi idi. Çiftçi meb'uslar olarak Samsun meb'uslarından Çarşambalı Hacı Yunus Zade Mehmet Bey ile Millet Meclisinin içinde görüştüm. Mehmet Bey orta yaşlı ve esmer benizli bir adamdır. Çarşamba kazasında senelerden beri ziraatle meşgul imiş ve bir müddet orada belediye reisliği de etmiş.

Sorduğum müteaddit sualler vesilesiyle söylediği sözler şunlar oldu:

— Doğrudan doğruya halk tabakalarının içinden meb'us almakla Gazinin ve hukûmetinin halka karşı gösterdikleri alâka ve verdikleri ehemmiyet hepimizi minnettar etti ve hukûmete karşı duyduğumuz derin merbutiyeti artırdı. Memleketin umumi vaziyeti noktasından köylünün halini söyleyemem, çünkü bilemem. Fakat bizim vilayet dahilinde topraksız köylü hemen yok, lakin az topraklı çoktur. Buna mukabil de büyük topraklılar fazla değildir. Traktör çok yoktur. Küçük çiftçiler üç dört seneden beri Avrupa sapanlarının kîymetini takdir ediyorlar. Büyük ekseriyetle çiftçi ziraatını öküzle yapmağa mecbur bulunuyor. Ortalıkta büyük bir para krizi (*bu kelimeyi muhatabım kullandı*) var. Ziraat bankası şu yakınlarda para vermeğe başlamışsa da kâfi değildir. *Muhtekirler çok ağır faizlerle para veriyorlar.* Bâzan üç ay için 100 liraya 25 lira faiz verilmektedir. *Kâfi derecede münevver bulunmadığı ve bir az da iytimatsızlık olduğu için ikraz kooperatifleri vucuda getirmek hususunda hukûmetin yardımı lazım.* Henüz çiftçi, amele ve esnaf meb'uslar birbirimizle etraflı görüşemedik. Çiftçi sınıfının menafii namına bâzı vergilerde bir az ta'dilat yapılması pek hayırlı olacaktır. Yol parası haylı ağırdır, *köylünün kullandığı hayvan bir öküzle bir sığırdan ibaretse, bunlardan vergi alınmaması çok eyi olacaktır.* Köylünün dertleri sırasında iki şey daha söylemek isterim: birisi köy evleri çok dağınık bir halde bulunduğu için hayvan sirkati çok oluyor. İlk tahsil hususunda da bütün çocuklarımızı okutamayoruz. Maarif vekâletinden çok himmet beklemekteyiz. Ben şahsen leyli ilk mektepler açılması fikrindeyim.

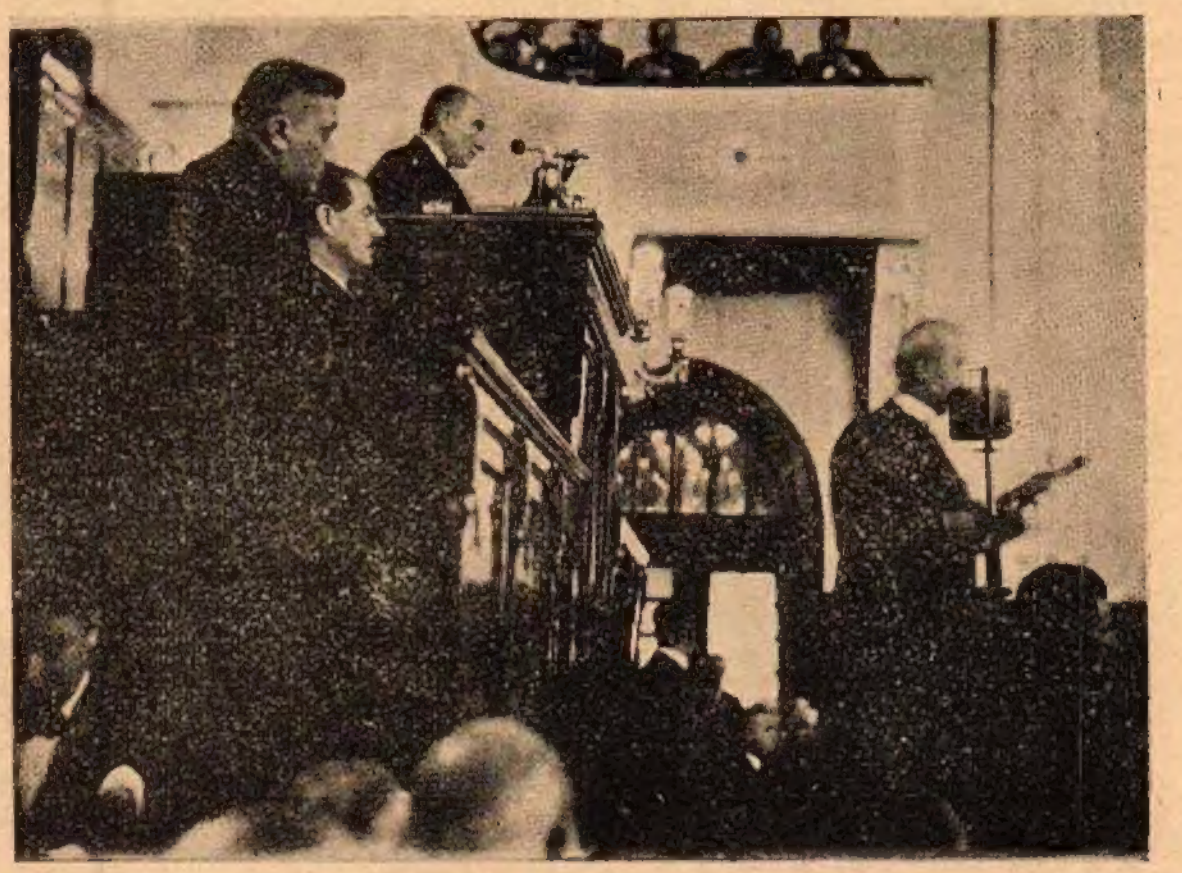

İsmet Paşa, hukûmetin programını okuyor.

Görüştüğüm diğer meb'us ise Zonguldağın iki amele meb'usundan Hasan bey oldu. Bu zat da ellisini geçmiştir, zaif ve uzun boyludur. 40 seneden fazla bir müddetten beri Zonguldak havalisindeki ocaklarda çalıştığını ve esasen oralı olduğunu söyledi. Hayatımın, uzak olmayan bir tarihte, üç ayını geçirdiğim ve bir kaç hikâyemde tasvirine çalıştığım Zonguldaktaki kömürcülük mes'eleleri, bilmediğim bir bahs değildi. Hasan bey de sorduğum sualler hakkında aşağıda birleştirdiğim cevapları verdi:

— İntihabımız amele arasında pek büyük bir memnuniyet uyandırmıştır. Gazi Hazretlerine ve hkuûmete medyunu-şükranız. Henüz meclisteki işçi ve çiftçi meb'uslarla muarefe hasıl etmedik. Mecliste îktisat encümenine intihab edileceğimizi umuyoruz. Gerek encümende ve gerek umumi içtima'larda amele için faideli kararlar verilmesine tabii çalışacağız. İş kanununun müzakeresine alâka ile iştirâk edeceğiz. Zonguldak havalisinde 18-20 bin amele vardır

ve asgari yevmiye vasati olarak amele için 95, yedek için 115 ve kazmacı için 130 kuruştur. Yevmiyelerin yüzde biri teavün sandığına gitmekte ve ihtiyacı olan ameleye bu sandık yardım etmektedir. Amelenin büyük bir kısmı fasılalı bir surette çalışmaktadır. Halbuki daimi amele olsa bunlar daha usta bir hale gelecekleri için hem istihsalat o zaman artacak hem de amelenin kazancı çoğalacaktır. Muntazam amele evleri yaparak daimi ve usta amele bulundurmağa çalışılıyor. Hem böyle amele kazalara karşı da daima daha ihtiyatlı bulunacağı için, bu da ayrı bir kâr olacaktır. Zonguldak havalisinin demiryolu sayesinde memleketin her tarafına bağlanması da tabii vilayetimizin çok yüzünü güldürecektir.

İsmet Paşa ve vekiller müzakeratı ta'kîb ediyorlar.

Bu iki mülakattan aldığım intibaı hulâsa ederek deyeceğim ki, Meclise çiftçi ve işçi meb'uslar alınması citten pek isabetli bir hareket ve yüksek bir siyasettir. Kuvvetini halktan alan rejimlerin ta'kîb ettikleri siyaset mutlaka milletin her sınıfının derin alâkasını mucip olmalıdır. Meclisi-Milliye iştirakine her an imkân bulunduğunu gören millet efradı, hayatı-siyasiyeyi pek derin bir alâka ile ta'kîb edecek, ve terbiyei-siyasiyesinin inkişaf ve terakkîsinde pek mes'ut neticeler hasıl olacaktır. Bu şevk ve intibah içinde ve yeni harflerin te'siriyle halk arasındaki umumi maarif seviyesi yükseldikçe, memleketimizde çok kuvvetli ve pek esaslı programlar dahilinde faaliyetini gösteren ve faaliyetinin mahsullerini idrâk eden çiftçi, esnaf ve amele teşekkülleri vucut bulacak ve kökleşecektir. Büyük Millet Meclisine tamamen halk tabakasına mensup meb'usların girişi, siyasi hayatımız için hakîkaten yeni ve feyizli bir devir başlangıcıdır. Bu yeni meb'usların Büyük Gazimizin yüksek emniyetine layık olduklarını ispat edecek bir ciddiyet ve vazifeperverlik göstereceklerini ve dairei-intihabiyeleri halkının da vekillerinin faaliyetlerini büyük bir dîkkat ve alâka ile ta'kîb eyleyeceklerini candan ümid edelim.

Gelecek Nushamızda:

Müderris Mustafa Şekip Beyin (*Çocuklarımızın Terbiyesi*) hakkında kîymetli bir makaleleri,

Reşat Ekrem Beyin *Evliya Çelebi Bursada* ünvanlı tarihi tetkîkî.

Kemalizmin İktisadi Dusturları

Gazi nin nutuklarından alınmış vecizeler

Devletin Temeli

YENİ Türkiye Devleti temelle:ini süngü ile değil süngünün dahi istinad ettiği iktisadiyatla kuracaktır.

Askeri zafer ve iktisadi zafer

ASKERİ zaferlerimizden mağrur olmayalım. Yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım.

Siyasi, askeri muzaffariyetler ne kadar büyük olursa olsun iktisadi muzaffariyetlerle tetvic edilemezlerse payıdar olamaz, az zamanda sönerler... İktisadi hakimiyetimizin te'min ve tevsii lazımdır.

Kılıç ile fütuhat yapanlar sapan ile fütuhat yapanlara mağlup olmağa ve yerlerini onlara terk etmeye mahkûmdur.

Kılıç ile sapan mücadelesinde sapan muzaffer kalır.

Harp ve Sulh

BUGÜNE kadar devam eden harpler maatteessüf çiftçiliğimizi çok geri brakmıştır. Bundan sonra bu gibi sakat hareketlerden içtinab edeceğiz.

Memleketin evlatlarını uzun zamanlar silah altında bulundurmak suretiyle toprağında çalışmaktan, ailesi ile birlikte bulunup çalışmaktan mahrum etmeyeceğiz.

Kapitülasyonların ilgası

HİÇ kimseden fazla bir şey istemeyoruz. Dünyanın her medeni milletinin tabiaten malik olduğu şeylerden bizi mahrum etmemelidirler ve haklarımızı teslim etmelidirler. Çünkü hakkımız tabiidir, meşru'dur, ma'kuldur ve bize lazımdır... Bu kadar kat'i ve yüksek bir askeri zaferden sonra bizi sulhe kavuşmaktan men' eden sebepler îktisadi sebepler, îktisadi mulâhazalardır.

Artik Serbest ve müstakîl Türkiye için îktisadi hayatını boğmakta olan kapitülasyonlar mevcut değildir ve olamaz.

Memleketimiz îktisadi teşkilat iytibariyle kuvvetli bir halde bulunmayordu. Ferdi îktisat kîymetleri de serbest mubarezeye mukavemet edebilecek dereceye vasıl olmamıştı. Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini müdafaa edemeyen îktisadiyatımız kapitülasyon zincirleri ile de bağlı idi.

Türk milletinin siyasi ve îktisadi bütün haklara malik olması hiç bir milleti ızrar etmeyen tabii bir hakdır.

Ecnebi Sermaye

MEMLEKETİMİZ vasi'dir. Çok sa'y ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Kanunlarımıza riayetkâr olmak şartiyle ecnebi sermayelerine lazım gelen te'minatı vermeye her zaman hazırız. Ve şayanı-arzudur ki Ecnebi sermayesi bizim sa'yimıza ve tabii servetlerimize inzımam etsin, bizim için ve onlar için faideli neticeler versin.

Biz memlekette ma'muriyeti, istihsali, halkın refahını te'min edecek, menabii-varidatımızı inkişaf ettirecek müsmir istîkrazlara taraftarız.

Sırf îktisadi menfaat maksadiyle gerek ma'denlerimizde gerek diğer îktisadi teşebbüslerimizde, umuru- nafiamızda kullanılmak üzere muracaat edecek sermayenin sahiplerine hukûmetimizce her türlü sühuletin gösterileceği şüphesizdir.

İstikraz

MAZİNİN memleket ve milletimizi bütün medeniyet dünyasiyle birlikte terakkîye yürümekten men' etmiş olan zincirleri bugün bizi fevkalade îktisadi teşebbülerde bulunmağa icbar ediyor. Bu teşebbüsler bugünkü mali kudretimizin fevkîndedir. Hukûmetimizin her me-

deni devlet gibi harici istîkrazlar akd etmesine luzum vardır.

... Ancak benliğimize, mevcudiyetimize hiç bir zarar vermeksizin haricin sermayesi memleketimize girebilir.

Harap ve geri kalmış memleketimizi medeniyetin iycab ettirdiği dereceye bir an evvel yükseltmek için yalnız milli sermaye kâfi gelmez. Haricin sermayesine ve ihtisasına da ihtiyacımız vardır. Bu noktada dar bir milliyetperverlikten çıkıyoruz, daha geniş milliyetperver oluyoruz.

Cumhuriyet milletin yüksek siyasi ve îktisadi müessesidir.

Asri bir Cumhuriyet kurmak demek milletin insanca yaşamasını bilmesi, insanca yaşamanın neye mütevakkıf olduğunu öğrenmesi demektir.

En büyük ihtiyacımız

DENİLEBİLİR ki hiç bir şeye mühtaç değiliz, yalnız tek bir şeye ihtiyacımız vardır: çalışkan olmak. İçtimai hastalıklarımızı tetkîk edersek asıl olarak bundan başka mühim bir hastalık bulamayız... İlk işimiz bu hastalığı tedavi etmek, milleti çalışkan yapmaktır.

Servet ve onun neticesi olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışkanların hakkıdır.

Artık memleketimize zenginler memleketi, yeni Türkiyenin adına da çalışkanlar diyarı denilsin. Yeni Türkiyede en büyük makam, en büyük hak çalışkanlara ait olacaktır.

İktisadiyat

İKTİSADİYAT, îktisadiyat diyoruz; fakat îktisat her şey demektir, yaşamak için, mes'üt olmak için, mevcudiyeti-insaniye için ne lazımsa onların kâffesi demektir. Zıraat demektir, ticaret demektir, sa'y demektir, her şey demektir.

İktisaden zaif bir millet fakru-sefaletten kurtulamaz, kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz. İçtimai ve siyasi felaketlerden yakasını kurtaramaz. Hiç bir medeni devlet yoktur ki ordu ve donanmasından evvel îktisadiyatını düşünmüş olmasın. Memleketin müdafaası için vucudu lazım olan bütün kuvvetler ve vasıtalar îktisadiyatın inbisat ve inkişafiyle mükemmel olabilir.

İstîklali-tam için şu dustur, hakimiyeti-milliye için şu kanun vardır, diyoruz. Bu kadar büyük, bu kadar mukaddes ve azametli hedefler yalnız kâğıt üzerinde dusturlarla ve kanun maddeleri ile veya sadece hırslarla husul bulmaz. Tam tahakkukunu te'min edebilmek için yegâne kuvvet, en kuvvetli temel îktisadiyattır.

Çiftçilik

MİLLETİMİZ çiftçidir. Milletin çifçilikte mesaisini asri tedbirlerle a'zami hadde götürmeliyiz. Köylünün mesai semerelerini çoğaltmak, a'zami hadde götürmek siyasetimizin ruhudur.

Makina

NOKSAN olan el emeğini fenni aletlerle telafi etmek mecburiyetindeyiz.

Şirketler

BİRLEŞİNİZ, birliklerle makina alırsınız. Senede yüz dönüm çalışacağınıza on misli, yüz misli fazla yaparsınız.

Usullerimizi en çok semere verecek bir tarza çevirmeliyiz. Bizde mesai dağınık oldukça neticesi o mesainin muhassala halinde vereceği neticeden çok dundur.

Halk ve Sınıflar

HALKIMIZIN ekseriyeti çiftçidir, çobandır. Binaenaleyh en büyük kuvveti, kudreti bu sahada gösterebiliriz ve bu sahada mühim musabaka meydanlarına atılabiliriz.

İçtimai sınıflar

BİZİM halkımız, menfaatları yekdigerinden ayrılır sınıflar halinde değil, bilakis mevcudiyetleri ve muhassalai-mesaisi yekdigerine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakîkada sami'lerim çifçilerdir, san'atkârlardır, tüccar ve ameledir. Bunların hangisi yekdigerinin muarızı olabilir?

Köylüyü himaye

MUBADELE usullerinin çiftçi aleyhine olması ve kanunların çiftçiyi himaye edememesi gibi manialarin kaldırılması lazımdır.

Çalışan halkı dinlemek

İKTİSADİ faaliyetimizin esasları her türlü vukufla beraber doğrudan doğruya memleketimizin topraklarını kollayarak ve bu topraklarda çalışan insanların sözlerini dinleyerek tespit olunacaktır. Sanayi' ve ticaretimiz için de aynı tedbire riayet edilecektir.

Nufus ve memleketin kabiliyeti

ANADOLUNUN nufusu bugünkü kadar az olsaydı bu millet ne Viyanalara gidebilirdi, ne de Mısır ve İranı zapt edebilirdi, ne o fütuhatı yapmak için azametli ordular vucuda getirebilirdi.

Tahsilin hedefleri

İLK ve orta tahsil behemehal insanlığın ve medeniyetin iycab ettirdiği ilmi ve fenni versin, fakat o kadar ameli bir tarzda versin ki çocuk mektepten çıktığı zaman aç kalmağa mahkûm olmadığına emin olsun.

Terbiye ve tedriste tatbîk edilecek usul ma'lûmatı insan için fazla bir süs ve bir tahakküm vasıtası yahut medeni bir zevkten ziyade maddi hayatta muvaffak olmayı te'min eden ameli ve istiymal edilebilir bir cihaz haline getirmektir.

Erkek ve kız çocuklarımızın, aynı suretle, bütün tahsil derecelerindeki ta'lim ve terbiyelerinin ameli olması mühimdir. Memleket evladı her tahsil derecesinde îktisadi hayatta müessir ve muvaffak amil olacak surette techiz olunmalıdır.

Köylü ve Maarif

BU memleketin asıl sahibi ve hey'eti-içtimaiyemizin esaslı unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki bugüne kadar nuru-maariften mahrum brakılmıştır. Bizim ta'kîb edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, maarif programımızın ilk hedefi umum köylüye okumak yazmak ve vatanını, milliyetini, dinini dünyasını tanıtacak kadar cografi, tarihi, dini, ahlakî ma'lûmat vermek ve a'mali-erbaayı öğretmektir.

Çocuk terbiyesi ve îktisat

EVLATLARIMIZI o suretle ta'lim ve terbiye etmeliyiz ki zıraat, ticaret ve sınaatta ve bunların bütün faaliyet sahalarında müsmir olabilsinler, faal olsunlar, ameli birer uzuv olsunlar. Maarif programımızda gerek iptidai tahsilde gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler bu noktaya göre olmalıdır.

Maarifte ve devletin umumi sitaseyinde îktisat ilmine istinad eden bir program tespit etmek ve bütün milleti bu program üzerinde hemahenk olarak çalıştırmak lazımdır.

Aile ve Cinsler

BİR hey'eti-içtimaiye iki cinsten yalnız birinin yükselmesiyle iktifa ederse yarıdan fazla za'f içinde kalır.

Kat'iyetle beyan etmeliyim ki medeniyetin esası, terakkî ve temeddünün temeli aile hayatındadır. Bu hayatta fenalık muhakkak içtimai, îktisadi, siyasi aczi mucip olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların tabii haklarına malik olmaları, aile vazifelerini idareye muktedir bulunmaları lazımadandır.

Bâzı yerlerde kadınlar görüyorum ki başına bir bez veya peştemal atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir, ya yere otturarak yumulur. Bu tavrın ma'nası nedir? Medeni bir millet kızı bu garip şekle girermi? Bu hal milleti çok gülünç gösteren bir manzaradır.

Bir millet, bir hey'eti-içtimaiye erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabilmidir ki bir kitlenin bir parçasını terakkî ettirelim, diğerini musamaha edelim de kitlenin bütün hey'eti terakkî edebilsin? Mümkünmüdür ki bir camianın yarısı zincirlerle toprağa bağlı kaldıkça diğer yarısı semalara yükselebilsin? Terakkî adımları iki cins tarafından arkadaşça atılmak ve terakkî sahasında birlikte ilerlemek lazımdır.

Türk ve İslam âlemine bakın, zihniyetlerini medeniyetin emr ettiği taaliye uydurmadıklarından ne büyük ıztıraplar içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve en son felaket çamuruna batışımız bundandı. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak bu zihnimizde hasıl olan tebeddüldendir.

Millet ve sınıflar

MİLLETİMİZ birbirleriyle mücadele halinde sınıflara malik değildir. Mevcut sınıflar yekdigerinin lazım ve melzumu mahiyetindedir... Muhtelif meslek sahiplerinin menfaatları yekdigerine memzuçtur, hey'eti-umumiyesi halktan ibarettir.

Memleket mütesanit bir vahdete mühtaçtır. Adi politikacılıkla milleti parçalamak hiyanettir.

Serbest münakaşa

BÜYÜK Millet Meclisinde ve millet mücahesinde millet işlerinin serbest münakaşası ve hüsnü-niyet sahibi zatların ve fırkaların içtihatlarını ortaya koyarak milletin âli menfaatlarını aramaları benim gençliğimden beri aşık ve hürmetkâr olduğum bir sistemdir.

Millet işlerinde her ferdin zihni başlı başına faaliyette bulunmak elzemdir.

On Altı Yaşında Bir Tayyareci

Paul Clough 'on altı yaşında tayyareci' ehliyetnamesi almış ve iritifa' rekorunu ihraz etmiştir.

PAUL Clough, belki dünyada en genç tayyarecidir. Henuz on iki yaşında iken New York cıvarında Long Island da bir uçuşu seyr ettiği andan iytibaren Paul için başka bir emel kalmadı. Top oyununu, marangoz edevatını unuttu. Bu sıralarda Lindbergh in meşhur Paris seferi vuku' bulmuştu. Paul, hava kahramanının muzafferane avdetini de seyr etti. Artık uçmak hevesi bütün mevcudiyetini sarmıştı. Akşamları mektepten çıkınca bisîkletine biner, Roosevelt istasyonuna koşar, tayyarelerin gece hangarlara girişini seyr eder, ekseriya evine yemek vaktından sonra avdet ederdi. Roosevelt istasyonunda en ziyade devam ettiği Fairfield Şirketine ait hangar idi. Oradaki makinistler, çocuğun merakını görünce kendilerine yardım etmesine müsaade ederlerdi. Büyük sarı monoplanların kanatlarındaki yağları, çamurları temizler, makinistlerin âletlerini taşır, işlerini görürdü. Bütün bu hizmetlerine mukabil onlar da, sorduğu binlerce suallerin bâzılarına cevap vermekle mükâfatlandı-

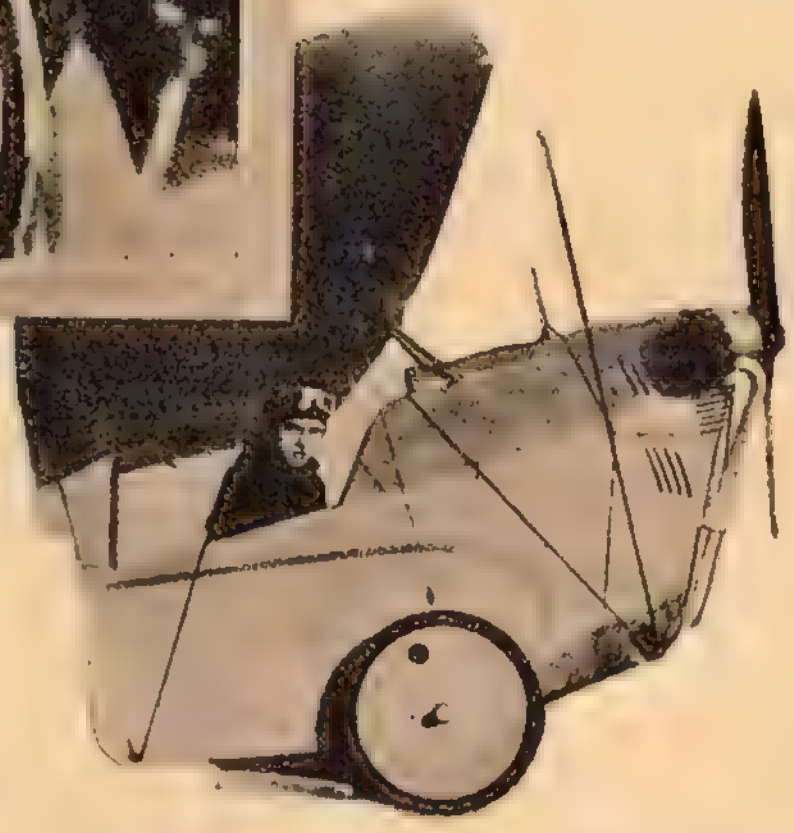

Bu küçücük Aeronca tayyaresi ile Paul 11000 kadem irtifaa yükseldi.

Bomba otmaya dair ta'limat alırken.

Tayyare mektebinde

rırlardı. Tayyareciliğe ait eline geçen bütün neşriyatı da okurdu.

Hangara altı hafta muntazaman devam ettikten sonra bir gün bir pilot kendisini yanına alarak on dakîka kadar havada gezdirdi. Paul o akşam doğru evine koştu, annesiyle babasına tayyareci olmaya karar verdiğini haber verdi.

Bu büyük müjde pek ziyade bürudetle karşılandı. Annesi, tehlikeli bir meslek deye iytiraz etti. Babası: «Bütün masrafını kendin görürsün» deyerek şevkîni kırmak istedi. Tayyarecilik tahsili bir kaç yüz dolarlık bir mes'ele idi ki bu, on üç yaşında bir çocuk için epeyce mühim bir meblag idi. Fakat Paul un azmi sarsılmadı. On altı yaşından aşağı ehliyetname almak mümkün olmadığını biliyordu. Üç sene içinde eline geçen cep harçlığını biriktirmeye o anda karar verdi.

Bundan bir kaç ay sonra Paul, bütün akranını imrendiren bir mazhariyete nail oldu. Miralay Charles Lindbergh, Roosevelt tayyare istasyonunu, bir Fairchild tayyaresini muayenè etmek üzre, ziyaret ettiği esnada pilotlardan biri Paul u göstererek hevesinden bahs etti. Lindbergh çocuğu tayyaresine aldı ve yirmi dakîka kadar havada gezdirdi. Bir yağmur sağanağı altında yere indiler.

Paul Clough tayyare istasyonuoda makinistlere yardım ederken çok ma'lûmat kazandı.

Bu hakîkî uçuştan sonra Paul, günlerce, sevincinden uçuyordu.

Ondan sonra diğer meşhur tayyareciler Paul u gezdirdiler ve pek çok şeyler öğret-

(Devamı 64 üncü sahife.)

Aeronca tayyaresini muayene ederken.

Paul tayyare istasyonuna gelen tayyareleri kayd ve tescil etmeye me'mur edildi.

HİTİTLER

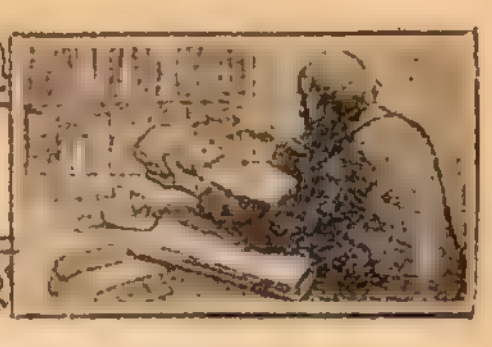

Gargamış ın bu günkü vaziyeti — İnşaat — Âsar — Kitabeler

— 3 —

Yazan : AVNİ ALİ

GARGAMIŞ, diğer kendi kadar meşhur harabelerin hiç birisine benzemez; ayrı bir hususiyeti vardır. Mesela Yunani muhacırların, Lidyalıların İzmir havalisindeki şehir harabelerine, Romalıların inşaat usullerine, Asuri ve Kaldanilerin kal'e tarzlarına ve Mısırlıların ma'betli şehirlerine benzemez. Ne iyonyen şehirlerin muazzam sutunları, Cariyatide, atlante ları, zarif astragale, abaque ları; ne Romalıların Yunani tarzını andıran çok ince ve — ta'bir ma'zur görülen — nermin dantel, antefixe leri, entablement ları, ot relyefleri; ne de Asurilerle Kaldanilerin, diğer sami akvamın eflake ser çeken tuğla ve taştan yapılmış metîn ma'bet ve kal'eleri, Mısırlıların Hiyeroğlifli direkleri Gargamış da yoktur.

Kabartma Hitit eserlerinden

Halbuki Gargamış, tarihçe ma'lûm hemen bütün milletlerin uğrağı olmuş bir beldedir. Fakat ilk ve esas hususiyeti olan sun'i toprak tepelerden mürekkep müdafaa çenberini hâlâ muhafaza etmektedir. Bu çenber, kapı yerlerini teşkil eden aralıklarla inkîtaa uğrayan, daireye daha yakın bir murabba' şeklindedir. Bu dolma tepeler, bilhassa Frat ın tugyan zamanlarında suyun geleceği şimal taraflarında harç ile çakıldan mürekkep beton temellere dayanmaktadır. Bu betonun Frat ın getirdiği kum ve çakıldan başka bir şey olmadığı da varidi-hatır ise de, pek de tabii görünmeyen mürekkebatı tahlil edilmedikçe kat'i bir fikirde ısrar edilemez. Aynı seviyede Frat sahilindeki müteaddit höyüklerin toprak tabakaları altında bu betona tasadüf ettim. Fakat tabii olsaydı, mukavemet kabiliyeti az ve belki de hiç olurdu. Halbuki en mürtefi' tepenin altında bu beton bir kemer teşkil etmekte ve 10 metre vüs'atinde bir dehliz görünmektedir. Şimdi burası kısmen dolmuştur.

Toprak tepelerin üstünde ve bâzı yerlerde taştan basit bir müdafaa dıvarının bulunduğu zannını veren izlere tesadüf edilmekle beraber, bu dolma tepelerden başka esaslı bir mudafaa dıvarı, yâni sur mevcut olduğunu kat'iyetle tespite medar olacak kanaat-bahş hiç bir delil yoktur. Görülen cüz'i izlerin daha muahhar zamanlara ait olması da muhtemeldir. Bir kal'e suru daha bariz izler brakabilirdi. Esasen bu tepeler üzerinde bir sur olduğu ümidini kapıların vaziyeti de selb etmektedir. Kapılar hemen daima dolma tepelerin kaideleriyle aynı seviyeden başlayarak yükseliyor. Hepsi tamamiyle yıkılmış olduklarından irtifa'ları hakkında bir şey söylenemez. Dolmaların toprağı kapıların veya kapıları ihtiva eden cesim taş inşaatın yanlarına veya süvelerine istinad etmektedir. Buna delalet eden izler halen mevcuttur. Bu şekil kapıların tepeler derecesinde ve belki daha yüksek kal'elerle müdafaa edildiğini gösteriyor. Bu kal'eler dolma toprağı tecavüz etmiş ve ileri fırlamış ve birisi dış, diğeri iç olmak üzre asgari iki kapıyı ihtiva etmiş olmalıdırlar.

Mevcut üç kapı yeri tamamiyle görünmektedir. Buralardaki cesim ve yontma kayalar, dolma tepelerin diğer aksamında yoktur. Bu kapılardan birisi Frat a, cenubu-şarkîye açılmıştır. Mudafaası için her halde bir hendeği olduğuna ve bugün oradan geçen su arkının bu hendek yerinde bulunduğuna hiç şüphe yoktur.

Cenubu-garbide ikinci bir kapı daha vardır. Bu iki kapı arasının, inhitat etmiş olan dolma tepeler kısmını müdafaa için bir sur ile rapt edildiği görülüyor. Muahhar zamana aidiyeti tabii bulunan bu surun bugün ancak bir kısım ankazı vardır.

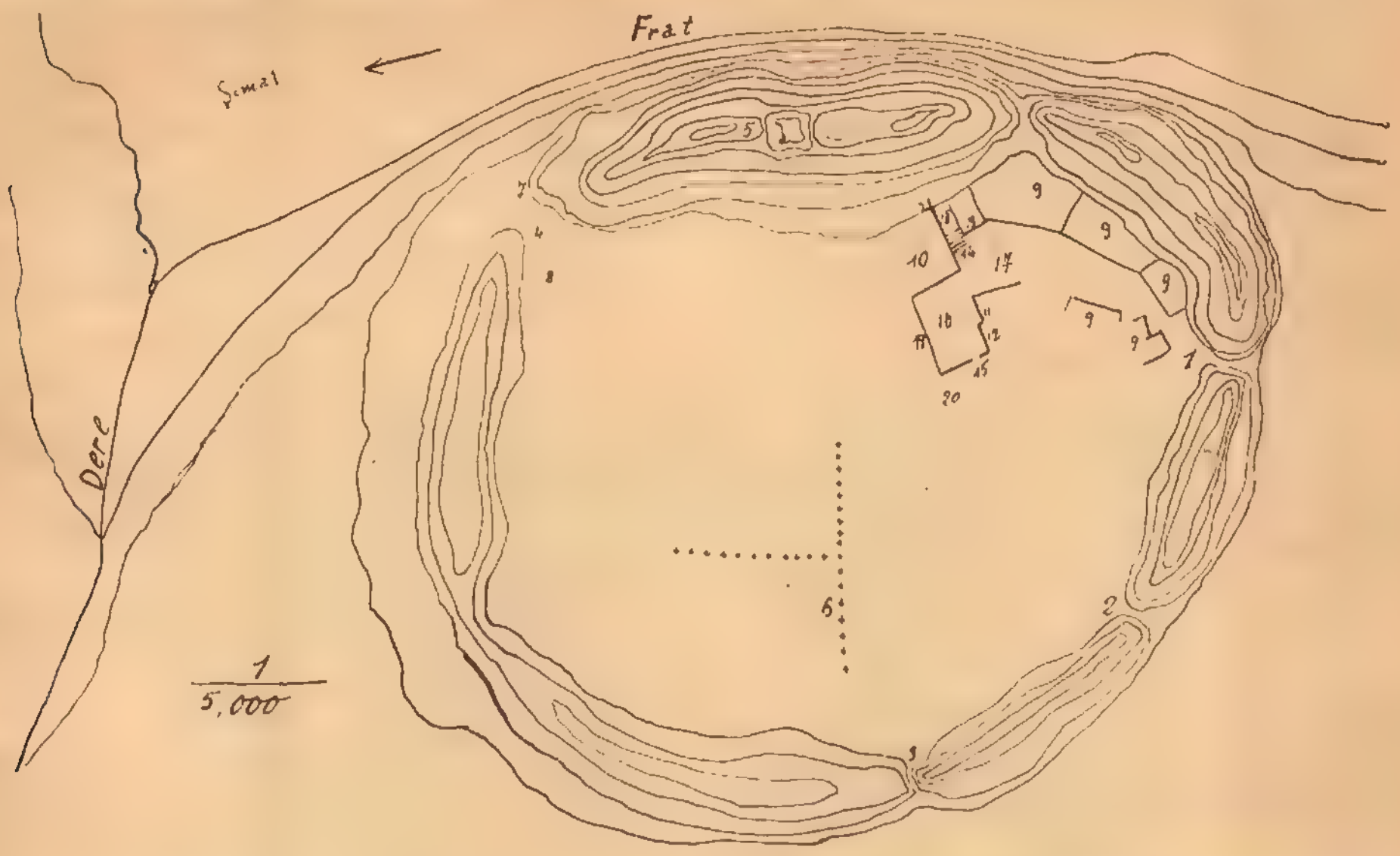

Münhaniler 5 metrede bir geçirilmiştir.

1— Cenubi Frat kapısı methali. 2— Cenubu-garbideki kapı. 3— Garpteki muahhar yarıntı methal. 4— Şimal kapısı 5.— Romen tepesi. 6— Dahili bölmeler zannını veren taşların vaziyeti. 7— Beton kemerli dehliz. 8— Sahrınç zann edilen mahallin methali. 9— Mebani harabeleri. 10— Ma'bet ve sarayın esas aksamı. 11— Altlı üstlü relyefli taşlarla süslenmiş divarın bir kısmı. 12— Altlı üstlü relyefli taşlarla süslenmiş divarın diğer kısmı. 13 – Arslanlı taşın mevkii. 14— Merdivenler. 15— Sarayın şehir dahiline açılan kapısı. 16— Saray meydanı. 17— Ma'bet meydanı. 18— Sarayın dehlizi. 19— Saray meydanının son dil'i. 20— İlk sondaj yaptığım yer. 21— Ikinci sondaj yaptığım yer.

İkinci kapının kulesi daha barizdir. Burada temeller tamamiyle görünüyor; iri ve yontma taşlar daha çoktur. Bu kulenin de muahharan ve müstevli akvam tarafından yapılmış olduğu zannında bulunanlar olursa hayret edilemez. Bu da ihtimal dahilindedir.

Üçüncü kapı tamamiyle şimaldedir. Burada daha bariz temel aksamı görünüyor. Bu kapının önünden geçen bir ark ikiye ayrılarak Romen tepesinin altındaki değirmene su verdiği gibi tepenin altına girerek tahtezzemin bir yol ile birinci kapının önünden geçen hendeğe de geliyor. Hafriyat esnasında Romen tepesinde açılan gediklerde bu tahtezzemin su yolunun lağımları görünüyor. Bu yolun tepeler yapıldıktan sonra inşasına imkân yoktur. Seviye gözetilerek lağımlar döşenmiş ve üstüne tekrar toprak atılmıştır.

En mürtefi' romen tepesinin altında yukarda zikr ettiğim çakıllı betondan dehliz var. Bunun bir kemer teşkil eden methali üçüncü kapının yanındadır. Burası belki evvelce bir su deposu olarak kullanılmakta imiş. Bu dehliz eyi tetkik edilmedikçe esrarını faş etmeyecektir. Hâlâ zemini çamurlu bir su ile kaplıdır. Arktan sızan sular bu dehlizin zeminini bataklık haline getirmiştir. Bu çamuru çıkarmak, dehlizin imtidadını ta'yin etmek iycab eder. Bu civarda, iri yontma taştan sarnıç kapısı şeklinde bir methal vardır. Bu methalden girilince bir kilometre ileride, istasyon altında dereye çıkıldığı yerliler tarafından rivayet edilmektedir.

Filhakika kal'eyi eminlik sırtlarından ayıran derenin sarp bir kıvrıntı mahallinde derenin coşgun zamanında yarısına kadar suya batan, önü ağaç ve çalılarla kapalı gizli bir methal vardır. Bu methalden iytibaren giden yol kal'eye kadar devam edermiş ki, bir kilometreden biraz fazlacadır. Bu yol tamamiyle kaya içinde oyulmuştur. İki insan yan yana ferah ferah gidebilir.

Derenin su seviyesinden 2,5 -3 metre kadar yüksekte ve bu methalin biraz daha garbında ikinci bir yola daha tesadüf edilmiştir. Ebniye için taş çıkarılırken oturmuş bir adamı istiab edebilen ve dirsek teşkil eden bir su yolunun tahribi lazım gelmiştir.

Bu yol, daha ileride, derenin menba' taraflarında bir yerden başlamaktadır. Kaya içinde oyulmuş ve her halde ancak oturmuş vaziyette çalışan bir tek adam ta-

rafından yapılmıştır. Bu yolun kal'eye su verdiği ihtimali yok değildir.

İnşaat

KAL'EYE Frat kapısından girilince, (krokide 1 ile işaret edilmiştir) oldukça muntazam bir batimana tesadüf edilir. Hafriyata buradan başlanarak şimale doğru devam edilmiştir. Buradaki inşaat maktaı düzgün murabba'lar gösteren bir takım odalardan mürekkeptir. (Kr. 9. i. e.) İnşaatta harç kullanılmamıştır. Bu havalide kesretle bulunan ve ehali arasında "Havara" namiyle yad edilen ve malta taşı gibi yumuşak taşın en mukavim cinsinden kesme taşlar kullanılarak yapılmıştır. Zemin sökülmüş olmalı ki, asarına tesadüf edilememiştir; arazi de çok karışmıştır. Bu mebani bir yol ile ikiye tefrik edilmiştir. Yolun şarkında kalan aksamın fazla bozulmuş olmasına rağmen solunda kalan aksam oldukça eyi muhafaza edilmiştir. Zemin gayet cesim murabba' ve mustatil taşlarla döşenmiştir. Odaların vüs'ati de fazladır. Bu odaların dıvarlarında dik, beyaz taşlar bulunmaktadır, fakat bunlar üzerinde hiç bir işleme yoktur. Bu mebaninin Asuriler devrine — ikinci devir: kablelmiylat 6-7 nci asırlar — ait olduğuna hiç şüphe yoktur.

Kara taş üstüne iki cin relyefi

Krokisinden de anlaşılacağına göre, tarafeyni bu odalardan mürekkep ebniye aksamiyle muhat olan yol, bir meydanlığa müntehi olmaktadır. (17) Bu meydan, en kîymetli asarı ihtiva etmiş olması iytibariyle çok şayanı dikkat bir hususiyet arz eder. Bu meyanda Asuri, Hitit eserleri birbirine karışmış olarak ve çok fazla mîkdarda bulunmuştur.

Bu meydana nazır ve meydanın şimal dıl'ını teşkil eden bina, geniş ve basamakları alçak bir merdivenle (14) çıkılan saray veya ma'bettir (10). Bunun ma'betten ziyade saray olması lazımdır. Bu binanın merdivenlerinin cenubunda ve merdivenlerin yapıldığı şekle nazaran aynı cihete dikilmiş 3×2,50×1,53 eb'adında büyük bir taş vardır (13). Bu taş bir arslanı ve üzerinde birisi kanatlı iki insanı tasvir eden bir relyeftir.

Merdivenlerden çıkıldığı zaman merdivenler genişliğinde bir galeriye girilir (18). Sağ tarafı pek harap bir haldedir. Doğrudan doğruya Romen tepesine giren bu kısım büyük toprak yığınları altında kalmıştır. Bunlar arasında Roma tarzında harçla adi yapı taşından yapılmış cesim dıvar ankazı da vardır.

Merdivenlerin solunda ve merdiven istikametinden meydana doğru taşmış ve zeminden bir metre kadar mürtefi', asıl bina kısmına gelinir. Meydana nazır cephenin salonu vüs'atine nazaran ma'bet ve hattâ ma'bedin "Çela" kısmı olması ihtimali vardır. Bu salonun meydana nazır cephesinin dıvarlarında müteaddit relyefleri ihtiva eden on kadar taş vardır. Bunlar hemen kâmilen nakl edilmiş ve yalnız nakle elverişli olmayan harap parçalar kalmıştır. Bu salonun diğer dıl'ı ikinci bir meydana bakıyor (16). Bu meydanın biri krokide 11-12 numaralar ile, diğeri (19) ile gösterilen iki dıl'ı vardır. 11-12 dıl'ı yekdigerine rapt eden hat iki metre kadar uzunluktadır, ve zaviyesi bir kaime teşkil etmektedir, Esasen bütün zaviyeler muntazam birer kaime göstermektedirler.

Kal'e bütün Hitit olarak tanınmış kal'eler gibi dairevi ve zincirli kal'esi gibi de arasında bölmeler olduğu zannını tevlid eden asara maliktir. Bu eserler civarında hafriyat yapılmadığından bir netice elde edilmemiştir. Krokide 6 numara ile işaret edilen hatlar bu dahili bölmelerin istikametini göstermektedir.

15 numara ile gösterilen kapının garbı-şimalisinde (20) yaptığım basit bir sondajda elde ettiğim âsar Ankara müzesine nakl edilmiştir. Bunlar Hitit ma'mulâtından turabi küçük hayvan ve insan heykelcikleri parça-

larıdır. Vaktin müsaadesi olmadığından sondajı derinleştirmek kabil olamadı. İki buçuk metre derinlikte yıkıntı devam etmekte idi. Burada (dé) şeklinde dikilmiş olan taş şütun toprak üstünde 1, toprak altında 2 metre derinliğe kadar indiği halde yerini göstermemiştir. Buralarda her halde dört metre kadar derinlikte asıl kısım maydana çıkmağa başlayacak ve belki daha derinlere kadar inecektir.

İkinci olarak ma'bet merdivenlerinin nihayetindeki koridorun müntehasında bir sondaj yaptım. Burada bir yangın neticesinde mahv olmuş bir bina ankazının ocak kısmını buldum. Bu ocağın yanında pek harap olmuş bir küp içinden turabi bir kaç parça eser ve bir de taştan kara tak buldum. İki parça, kutru 13 santim olan çok ince bir tabağın Hitit eseri olduğuna şüphe edilemez. Bu halen Adana müzesindedir.

Kara taş tabağa gelince bunun bir mezar için ihzar edilmiş olduğunu zann ediyorum. Kenarında bir çıkıntı işlenmiş ve bu çıkıntı iki taraflarında ve tam karşı karşıya gelmek üzre iki gedikle ayrılmıştı.

Bu kara taş tabağın daha ufak bir tanesini Eminlik köyü sırtlarındaki sondajda bir mezarda buldum. Yalnız bunun yarısından daha az bir kısım çevresini bu çıkıntı süsleyordu. Diğer kısmın kırılmış olduğuna dair bir emare olmadığına göre bunun böylece yapıldığını kabul zaruridir.

Arslanlı kara taş ve beyaz taştandır

taş üstüne işlenmiş ve bir kısmı da beyaz ve bâzan âdeta dökme zannını veren kalkerlere oyulmuştur. Kara taşa mahkûk olanların Hitit eseri olduğu inkâr edilememekle beraber, bâzılarının Asuri eserleriyle, hattâ İran eserleriyle gösterdiği müşabehet kat'i karar vermeği te'hire büyük bir amil olmaktadır.

Mesela kanatlı ve birisi arslan diğeri mahruti, tepesi müdevver bir topuzla süslü kara taştan relyefi, daha cenubi kavmlarda da görüyoruz. Keza bunlardan her ikisi ellerini kaldırmış kanatlı birer cini musavvir levhaların da eşlerini ilk defa burada gürmüş oluyoruz. Bunlara daha başka yerlerde de tesadüf edilmiştir. Gerçi aralarındaki fark pek derin tetkik neticesinde görülebilir; fakat vehleten aynı olduğu zannı hasıl olur.

Maamafi müşabih olanların fazlalığına rağmen Gargamış asarı arasında pek çok ünik eserler de vardır. Ezcümle krokide 13 numara ile işaret edilen mahalde bulunan ve fotografı bu nushaya konulan büyük arslan ile üstündeki insanı tasvir eden relyefin bir eşine daha başka yerde tesadüf edilememiştir. Bu cümleden olarak yüzlerce eser daha zikr edilebilir. Fakat bunları şu dar çerçeve içinde icmale imkân yoktur. "Edmond Pottier" nin "L'art Hittit" ünvanlı eseri tetkik edilecek olursa bu hususta oldukça fazla ma'lûmat alınır. "Hitit tarihine methal" ünvaniyle yazmakta olduğum eserde bu ciheti daha fazla ta'mîk edeceğim.

Maarif Vekâletinin çok eyi bir tasavvur olarak Ankara da cem' ettiği Hitit eserlerinin bir araya gelmesinden sonra, bu relyefler, bize Hitit tarihinin bütün esaslı hututunu gösterecektir.

Çift heykellere gelince, bu tarz san'at yalnız ve yalnız Hititlere mahsustur. Bunlar ekseriyetle arslanlar, boğalardan ve sfenkslerden hükümdar ve ma'but heykellerinden ibarettir. Bu kısım heykellerin zarafeti, Hitit medeniyetinin vüs'ati hakkında eyi bir fikir vermektedir. Bunların bir kısmı Muhit Mecmuasında neşr edilmiş olduğundan tekrarına luzum görmeyorum (27 No. da.)

Hitit yazılarını muhtevi olan kitabelere gelince, denebilir ki, bunlar büyük bir kîymet ve ehemmiyet taşı-

Âsar.

GARGAMIŞ yaşadığı bütün devirlerin asarını taşıyan çok muazzam bir abidedir. Muhtevi olduğu âsar, bizim gördüklerimize nazaran belki Sumerilerden başlayarak sırasiyle Hitit, Asuri, Kaldani, Mısri, Makedonyen, Romen, Bizanten, İrani olmak üzre çok fazla bir tenevvu' gösterir.

Bu eserleri tasnif iytibariyle ikiye tefrîk edebiliriz:

1— Barelyefler,

2— Çift Heykeller.

Bunlardan Barelyeflerin ekserisi kara ve bozumtrak

yorlar. Bunların okunduğu, ma'nalarının hall edildiği gün, yalnız Hitit tarihi değil, Mısır, Asuri, Sumeri ve İran tarihinin de halen karanlık kalmış veya hırafeler karışmış aksamınıöğreneceğiz.

Bu yazı hem Hiyeroglif, hem künei form olarak istiymal edilmiş ve her halde zamanın en fazla ifade kuvvetini haiz bir yazıdır.

Aralarında eşkâl iytibariyle âdeta hiç bir müşabehet olmamasına rağmen bu yazı ile Mısır Hiyeroglifi arasında kir üslup birliği, müşabeheti vardır.

Mısır Hiyeroğlifi ma'na ifade eden şekillerle, ton taşıyan sait ve samit huruf ve eşkâlden mürekkep olduğu gibi Hitit yazısı da aynı eşkâl ve hurafa maliktir. Bugün elimizde bu yazı ile yazılmış pek çok kitabeler ve maalesef bâzı aksamı zayi' olmuş kitabe parçaları vardır. Tetkîk ve îktibas ettiğimiz, hattâ en küçük bir parça bile bize yeni şekiller hediye ediyor, Binaenaleyh bu eşkâl ve hurufun hattâ tespit edilmiş olduğuna bile kanaat etmediğimiz ve elimizdeki bütün vesait ve sa'yımıza rağmen bu tespit işine bizim muvaffak olamayışımıza bakılırsa, Hitit yazısının okunduğu, hall edildiği hakkındaki rivayetleri çok fazla kaydi-ihtiyatla telakkîye borçluyuz. Gerçi bâzı safderun aldatanlar, hattâ anadolu seyahatlarında Hitit lisanı konuşulduğunu bile iddia etmeğe kadar varmışlarsa da, bu iddialarında ısrarı muahharan kendileri de muvafık görmemişlerdir.

Elde mevcut neşriyat arasında oldukça kîymetli bir mevkîi bulunan: *(Geschichte der Schtift, Dr. Phil. Hens Jensen Hannover, 1925)* ünvanlı eserde Hitit yazısına tahsis edilen kısım, eserin umumi oluşuna nazaran hattâ fazla olmakla beraber, pek de kolayca hüsnü-telakkî edilir gibi görünmeyor. Mesela: Kral, memleket Allah ma'nalarında gösterilen işaretlerin hakîkaten aynı ma'nayı taşıdığı biraz müşkül kabul edilebilir. Bu eserde Hama civarında bulunmuş bir kitabeden başka kitabeye tesadüf edilemez. Halbuki daha pek kîymetli kitabeler vardır ki, yazıları nın güzelliği, şekillerinin vuzuhiyle çok daha fazla kîymet taşır.

Bu eserin bizce hususi bir kîymet ve ehemmiyeti varsa o da, diğer yazılarla mukayese imkânını bahş etmesidir. Bunun için mumaileyhin büyük himmeti teşekküre şayandır. Çünkü bu sayede, biz, bâzı hususatı ispata muvaffak olabileceğimizi umuyoruz.

Kabartma yazıların hemen aynı olan mıhi hatla beyaz taşa yazılmış bir kitabe Ankara müzemizi süslemektedir. Bu kitabenin yazısı kabartma yazının aynıdır.

Bu yazılarla yapılan mukayeseler, henüz tamam olmuş denilemez. Binaenaleyh bugün bize hizmetleri yalnız elimizde bulunmaktan ileri geçemeyor.

Hititler hakkında yapacağımız umumi tetkîka girmezden evvel bir kaç noktayı zikre luzum görüyorum:

1— Bu kavmın bütün asarını ve metrukâtını toplamak ve tetkîk etmek,

2— Adatını tamamiyle tespit eylemek,

3— Eşyasını mümkün olduğu derecede tanımak,

4— Yaşadığı diyarları, bugünkü istihalelerini, kendilerine yakın akvamı ve aralarındaki adat ve müşabeheti tasnif etmek,

5— Bu kavm hakkında antropolojik tetkîkata germi vermek,

6— Hitit harabelerini tamamiyle karıştırmak ve bunların asariyle diğer asarı birbirinden tefrîk etmek ve Hitit san'atını klasikler meyanına koyabilecek ilmi neticeleri elde etmek,

7— Lingivistik hususiyetlerini ve müdahaleleri tetkîk ve itmam etmektir.

Bunlar yapıldıktan sonra, bu kavmı eyi tanıdığımızı iddiaya hakkımız olabilir.

Bu hususdaki düşüncelerimi gelecek makalemde iyzah edeceğim.

LORELEİ

Lorelei Rein nehrinde, Goar yakınlarında bulunan bir kayanın ismidir. Bu kaya masallara esas olacak kadar dîkkati celb eden aksi-sadası ile meşhurdur. Lorelei hakkında söylenen ve yazılan masallar Alman edebiyatının en güzel parçalarını teşkil eder.

Lorelei etrafında söylenen masalların en umumi şekli şudur:

Lorelei sadakatsiz aşıkı yüzünden kendini Rein nehrine atmış bir genç kızdır. Sonradan su perisi mertebesine yükselen bu kızın sesi balıkçıları felakete sürüklermiş...

13 üncü asır halk şairlerinden biri, Nibelungen hazinesinin bu kayanın altında saklı olduğunu söylemektedir.

Masalın başlıca kısmı, sonradan su perisi olan bu kızın Hullenstein da oturup saçlarını taraması ve kendisini gören erkeklerin kör veya deli olmaları, sesini işitenlerin ilel'ebet onunla beraber serseriyane dolaşmalarıdır.

19 uncu asırda bu masal, bir çok şiirlerin, operaların ve hattâ faciaların mevzuunu teşkil etmiştir.

Bu hikâyeyi en eyi tanıtan Heinrich Heine ın "Ich weiss nicht was soll es bedeuten," cümlesiyle başlayan şi'ridir. Bestekârların çok sevdiği bu şiir, yirmi beş ayrı bestekâr tarafından bestelenmiştir. En meşhurları Frederich Silcher ile Liszt in besteleridir.

Fransız Seciyesinin Teşrihi

Bir Milletin seciyesi îktisadi Şeraitine tabi' dir. [*]

— 2 —

André Siegfried den.

FRANSIZ her şeyden ziyade bir ferdiyetçidir. Cüz'i bir sermaye ile ufak bir milk satın almak, ev sahibi olmak, küçük bir iş bulmak milyonlarcasının ebedi hulyasıdır.

Fransızın cemiyet hayatına alışık (meclis bülbülü) bir medeni olduğu söylenir. Evet öyledir. Fakat bu meziyeti yalnız cemiyete inhisar etmek şartiyle... Ailesinin, ticaretinin ve hususi işlerinin mevzuu-bahs olduğu yerlerde Fransız tamamiyle muhafazakâr ve ferdiyetçidir. Bir insan, sekenesinin kendilerini evde, sanki kal'ede imişler gibi, mahsur kıldıkları Fransada olduğu kadar hiç bir memlekette yalnızlığını hiss etmez, sıkılmaz. Buna rağmen aynı halk diğer vadilerde tamamiyle neş'eli, şen, şatır hattâ hazır cevaptır.

Her Fransızın tek bir arzusu, gayesi vardır: Müstakil olmak... Bu gayesine vasıl olmak için de alın teri ve bunca zahmetle kazandığı paraları biriktirerek kendisine küçük bir ev yapar. Onun ümid ettiği — ihtiyarlık zamanında sahip olacağı — bu şahsi istiklaldir ki bunu dünyevi her türlü muvaffakiyetten daha üstün sayar.

Alain, "Demokraside en göze çarpan vasıf cemiyet harici olmasındadır" der ve şöyle bir hüküm çıkarır:

Her demokratik hareket, tabii toplanmanın aksine olarak (bir tezat teşkil ederek) anti-sosyal bir temayülü havidir... Bu pek o kadar doğru olmayan iddia, tevsika değer. Mamafih Fransa için filhal varittir. Çünkü Anglosakson demokrasileri ferdiyetçilik üzerine müesses değil, aksinedir.

Bu noktai-nazardan bakacak olursak, Fransızın, âdeta o meşhur, sempatisini kayb ettirecek derecede ehemmiyetli kusurlarını görürüz. Şurasını teslim etmelidir ki, Fransız iflah olmayacak derecede müvesvistir, şüphelidir. O derece ki, birisinin, kendi lehinde olup olmadığını araştırmadan müteredditt, müvesvis davranan şehir avukatına benzer. Kıskançtır: kısmen gıpta eder, onun için kıskanır; kısmen de zenginle kuvvetlinin kendisine hükm edeceğinden kıskanır, çekemez. Menfaati mevzuu-bahs oldumu hayrete şayan derecede hissiyatından tecerrüd eder ve en ufak teferruatla bile uğraşır. Evlilik ile de dehşetli surette alâkadardır. Bilhassa nufus artırmak oldumu ateş kesilir (Fransız burjuvazisi ve köylüsü Maltüs ün ismini bile duymamışken on dokuzuncu asırda ilk Maltüsçüler kendileriydi). Vaktaki kendisini müstakil addeder, o zaman haddi-kifayesi, yahut emniyeti-bizatihisiyle, öz halkına, hattâ daha ileri gidelim, şahsına taallûku olmayan şeylerden tamamiyle uzak kalır. Maddeten çürür. Cografi noktai-nazardan ise sanki dünyada tekü tenha kalmış gibi, kendisini mahsur brakır.

Evet, bütün bu söylediklerimiz birer hakîkattır. Fakat bu hakîkatlardan bâzılarında öyle kîymetli cevherler vardır ki dindarın lisaniyle, bir çok günahlarla işlenmişlerdir. Fransız, esasından bir "delikanlı" dır. Hayata olduğu gibi bakar. Bu bakışında çocukluğun riyakârlığı yoktur. Hulya bulunmaz. Onunla konuşsanız size söyleyecek şeyleri bulunur. Çünkü hayat mes'elesini çok düşünmüş, tetkîk etmiştir. Onda öyle bir zekâ vardır ki, kitaplar, mecmualar, gazetelerden ziyade, tarihleriyle iftihar ettiği evvelki nesillerin an'aneleriyle şahsi tecrübelerine istinad eder. Hali-hazırda ise kitlelerin muvaffakîyeti her şeye hakim olunca, o ferdiyet meşalesini yükseltir. Bütün bunlara rağmen onun yüksek bir idealist olduğunu söyleyebiliriz.

Bu milli vasıflarla atbaşı giden Fransada an'anevi bir istihsal hadsi vardır ki, bugünkü hayatın yeni iycad ettiği metot ve iytiyatlarla tehlikeye düşmektedir. Köylüde bir his, âdeta ibadet derecesine çıkan ve tabii kanunlar kadar mukavemeti imkânsız çalışmak hissi hakimdir ki onu toprağa ebediyen esir brakıyor.

François Maurice in şu satırları hiç de mubâlağalı değildir: Ceres in Fransada Hazreti-İsa dan fazla abitleri vardır. Çünkü köylüler yalnız bir dine taparlar. Bu da toprak dinidir. Köylü toprak sahibidir. Yahut o toprak ona verilmiştir. Onun içindir ki kendisini toprağa vakf ediyor, ve toprak da onu yaşarken mahv ediyor."

Anglosaksonlar ne bizim köylüleri anlar, ne de severler. Şafaktan akşam karanlığına kadar toprağın üzerinde canını dişine takıp çalışan bizim köylünün meşakkati, İngiliz işçisinin sekiz saatlik çalışma ışığında terakkî midir? Böyle bir istiklal ihtirası bugünün müşareket fikirleri üzerine müesses, muasır tekâmülün veçhesinde görünmeyor mu? Ve küçük milkiyetçinin terakkiye mani' olan dar muhafazakârlığı ufuksuz ve şahsi "rutin" i meydana getirmeyor mu? İşte bu gayrimeş'ur düşmanlıktaki uçurumdur ki sınai demekrosiyi, îktisadi demokrasiden ayırıyor. Bir san'at işçisi öyle muazzam bir hararetle karışık ve çok (collectif) olan bir nevi' istihsal ile yarışıyor ki, orada istîklal ma'nasını kayb etmiştir. İnziva ve iytikâfın yeri yoktur. Köylü tarlayı kazar, ekmeğini topraktan çıkarır ki bu da ona daha fazla şahsi işletme kuvvetini verir, ve mülkçülerle arasında daha mühmel bir alâka te'min eder.

Tam bir tezat olarak, kesif şehir hayatından dolayı İngiliz bir asırdan beri topraktan uzaklaşmış ve binnetice toprak aşkını unutmuştur. Halbuki yukarda söylediğimiz gibi, Fransızın bariz vasfı toprak aşıkı olmasıdır. İngilizler köyü, kasabayı ta'til vakîtlerini geçirecek bir yer olarak telakkî eder, ve medeniyetin kisbi tipini anlayamazlar. Onun için de köylüye ne gıpta, ne de iltifat ederler. Halbuki bizler ise, köylünün kuvvet ve ehemmiyetini, memlekete ne gibi bir unsur olduklarını takdir ederiz. Filhakîka biz onlara o derece hürmet ve iytina gösteririz ki siyasi cephede de muarız olmakta tereddüd ederiz.

İşçimizin seciyesi fazlaca fransız kokan an'anemizde çizilmiştir. Eğer az ücretten ve işin fena şartlarından yılmamış, nefret etmemişse, işine ve mağazasına muhakkak surette sadıktır. Zekâ, feraset, işe atılmak ve alışkanlıkta dünyada eşi yoktur. Yeni metotlarla büyük değişiklikler meydana geldiği halde el işçiliği ruhu daha henüz (hay-

[*] Bu makalenin birincisi 28 inci sayımızdadır. (S. 59).

rete şayan derecede) içimizde yaşamaktadır. Bu el işçiliği havası elli sene evvel bilfiil mevcuttu. Bugün de köhne izleri daha henüz ortadan kayb olmamıştır. Çünkü bu elli sene onbeşinci asrın asarını değiştirmeğe muktedir olamamıştır. Fransız harsi son zamanlara kadar köylü ile küçük esnafın medeniyetine istinad ediyordu. San'at inkılabı yüksek bir abide kurdu. Fakat asıl temeli temessül edemedi. Edemediği içindir ki biz, Fransız milli seciyesinde işçi ve köylünün te'sirlerini nazarı-iytibara almak mecburiyetinde kalıyoruz. Burada da İngiltere ile bir mukayese yapmak dikkate şayandır: İngilizin iş hususunda mükemmel bir istiydadı, âdeta deha derecesine yükselen bir temayüzü vardır. O daima değişen kîymetlerle iş görür, ve o şekilde işini görür ki bizim kafamız bunu anlamakta epeyce güçlük çeker. Fakat büyük işler Fransıza kapalı bir kitap gibidir. Çünkü o el'an kurunuvusta zamanında olduğu gibi bir şaheser yaratmak emelinde, ve ince bir san'at işinin üzerinde saatlerce meşgul olacak kadar eski kafalıdır.

Lakin bizler büyük bir endüstri devrinde yaşamaktayız. Ve Fransız kafası, üç asır evvel Descart ın felsefesiyle genişleyen Fransız kafası daha bugün (rationalization) a muktedir olduğunu ispat etti. Maahaza nazariye iytibariyle bu îktidar daha henüz fark olunmamaktadır. İymal dünyasında ve yahut her hangi başka bir sahada Fransızın hata ve hususiyetleri enmuzeci olarak hep aynı menba'dan çıkıyor. Bu menba' da yukarıda bahs ettiğimiz *Ferdiyetçilik* tir.

Almanların aksine olarak Fransızlar teşkilata bağlı değildirler. İşin asıl doğrusu Fransızlar, başkalarının tecrübesinden ziyade, ne kadar musip olursa olsun, kendi zekâlarına inanmıştırlar. (Kendi kendini koruma) belki mu'cizeler yaratabilir. Bunda şüphe etmeyoruz. Fakat bu meziyet asla hazırlama, usul, nizam ve sabırlı müşterek çalışmayı meydana getiremez. Her ne kadar Fransız teşkilatın ne demek olduğunu her kes gibi anlarsa da luzum ve mecburiyet hiss etmedikçe iltifat göstermez. Fransız evleviyetle yalnız çalışmayı tercih eder, ve her hangi bir şeyin ferdin hakîkî kîymetinden yüksek olacağına; taavün ve toplanmanın başlı başına bir netice vereceğine nadiren inanır. Skolastik noktai-nazardan onlar nominalisttir. Dünya fertlerden müteşekkildir. Fransızın siyasi kafası bu felsefe ile doludur. Halbuki Alman ve Amerikalılar başka bir zihniyettedirler.

ÇİNLİLERE göre ihtiyar ve bakımsız bir aileye yardım için hukûmetin emniyetini suî-istiymal ederek çalmak doğru ve yerinde bir harekettir. Fransız da kalben bu fikre iştirâk eder. Çünkü onca aile hukûmetten üstündür, ve cemiyete karşı olan vazifeleri ise muhayyel ve müsteb'attır. Fransızın yuvaya karşı gösterdiği bu alâka sırf cinsi hotgâmlıktan ileri gelir. Halbuki aileyi teşkil eden unsurlar öyle bir içtimai teşekkül meydana getirir ki, salabeti gayrıkabili-kîyastır. Burada görüldüğü veçhile millet hiç bir şey ziyan etmeyor. Çünkü bu aile devrinde artık ferdi hisler değil asil bir "diger-endişlik" hüküm sürmektedir. Fransız ruhu siyasi olmaktan ziyade içtimai olduğundan, insan hararetli bir meclis munakaşasını görünce milli bir buhran vardır zanniyle ekseriya yanılır. Bir noktai-nazardan Fransa hayatın siyasi bir usul ta'kîb etmeyen, fakat daha kuvvetli esaslarla tahkim edilmiş bir merkezi-sîklete çekilen Çine pek benzer. Biz Fransızlar an'ananelere ziyadesiyle merbut siyasi ahlâkçıların inkisarı-hayali olmuşuzdur. Zira biz refahımızı asla siyasi müesseselerimizden te'mine uğraşanlardan değiliz. Müessir ve zarif *Robert de Jouvenal* in işaret ettiği gibi: Fransa toprağı zengin, işçileri çalışkan ve yaratıcı ve her tarafa dal budak salmış servetiyle mes'ut bir memlekettir. Politika bu yola hevesi olanların işidir. Onlar bile o kadar ehemmiyet vermezler.

Bizim kendimize mahsus bir vatandaşlık usulümüz vardır. Bir Fransızdan memleketini kurtarmak için para isteyiniz. Hayatını feda eder gibi göründüğü anda bile bu teklifinizi redd edecek ve para vermeyecektir. Eğer bir siyasi akidenin muzahir ve müdafii değil de, hürriyet, musavat ve cumhuriyet esas ve gayelerinin yucalmasını terennüm ediyorsanız, etrafınızda yüzlerce ve binlerce yardımcı bulacaksınızdır.

Frannsızları tetkîk ve muhakeme etmeye çalışan bir yabancı bizim bu arz ettiğimiz eyi ve fena hasletler— ki hangisinin eyi, hangisinin fena olduğunu ayırmak güçtür — listesini görünce şaşırır ve eseflerle söyleyelim ki ekseriya yanlış yola sapar. Ve bizi umumiyetle hoppa deye telakkî eder. Halbuki biz gayet ciddi ve usul dairesinde çalışan işçileriz. Gözümüzü hiç bir budaktan sakınmadığımız ve fikirlerimizi her ne pahasına olursa olsun müdafaa ettiğimiz halde bizi kararsız ve mütelevvin bulur; hilekâr ve piyasa dolandırıcıları olduğumuzu zann eder. Fakat mes'ele öyle değildir. Mesleki ahlâk her yerde olduğu kadar burada da hükmünü sürer. Halen biz bu yabancıdan daha fazla burjuva, muhafazakâr ve muvazeneliyiz. Halbuki o yine bizim ihtilalci ve inkılapçı olduğumuzu iddia eder, Dekadan olduğumuzdan korkar. Mamafih ırk, içtimai noktai-nazardan muhkem ve kuvvetli, ve hayatiyat noktai-nazarından da gayrıkabili-ifnadır.

İhtiyarsız olarak gözlerimizi tekrar Çin e çeviriyor ve (Paul Maurand) ın şu satırlarını okuyoruz:

"Çinle aramızda dikkati calip benzeyiş vardır. Aramızda îktisat kaygısı ile eşyayı mütaaddit defalar ta'mir edecek, çok dayanmasını te'min için aynı ihtiras, yemek pişirmek hususunda aynı deha ve incelik, aynı takayyüt ve eski usul muaşeret adabı, ecnebilere karşı sönmeyen fakat müzmin nefret; içtimai dalgalarla idare edilen aynı muhafazakârlık, halk birliği azlığı pek göze çarpar."

Bütün bu an'aneler yukarıda bahs ettiğimiz köhne medeniyet dünyası işçi ve köylülerine aittir. Böyle olmakla beraber vazifesini hakkîyle müdrik bir idare tarafından intizam altına sokulmuş ve içtimai hayatla yuğrulmuştur. Noksan olan hasletleri birden fark ediyoruz: Büyük iş ve kredinin ne demek olduğunu anlamak; hattâ müşterek bankacılığı ve san'at an'anesini bilmek, milli bir îktisadi doktrin sistemine ve Manceşter, Londra gibi şehirlere malik olmak... Bunlar mevcut değildir. Mamafih an'aneye sahip ticaret merkezlerimiz de yok değildir. Fakat cografi vaziyetleri yüzünden mahallileşmek mecburiyetinde kalmışlar, dolayısiyle ticaret patronlarımızın birbiriyle olan münasebetleri ise daha henüz yeni başlamıştır. Hülasa, nihayette Fransa dağınık teşkilata malik bir millet olarak kalmaktadır.

Kadın Hukuku Hakkında

Necip Ali Beyin Kitabı

NAHİT SIRRI

İNKİLABI korumak ve onun karşısına çıkan maniaları ezmek gayesiyle mes'uliyeti en ağır bir mevkiî dün tereddütsüz kabul eden Necip Ali B. bu son günlerde neşr ettiği (Kadın hukuku) unvanlı eseriyle de inkilabın halli luzumu karşısında kalmış olduğu en mühim mes'elelerden birini teşrih ediyor. Biliyorum ki, Necip Ali bey hayatı-teşriiyeye vermediği vakti hemen bir seneden beri bu eseri hazırlamağa sarf ediyordu. 200 sahife tutan kitabını vucuda getirmek için, birçok ve mühim menba'lara müracaat etmiş, kadın mes'elesi hakkında şimdiye kadar hiç bir muharrir ve mütefekkirimizin yazısında tesadüf edilmeyen ma'lûmat toplamıştır. (Kadın ve hak), (Hukuk), (En eski devirlerden bugüne kadar kadının cemiyet içindeki vaziyeti-içtimaiye ve hukukiyesi), (Hristiyanlıkta kadın), (İslamiyette kadın), (İngiltere-de kadın hareketleri), (Kadın hukuken erkekle tamamen müsavi olmalıdır) fasılları içinde, kadınlık da'vasının geçirdiği bütün safahat ve bugün varmış olduğu neticeler etraflı bir surette anlatılıyor.

Necip Ali Bey

Lakin, müellif, sade bu da'vanın tarihini ve bugünkü safhasını teşrih ve tasvir etmekle kalmayarak, bu hususta şahsen de bir mevkî' almaktadır. Eserin en son satırlarını nakl edeceğim:

(Kadınlara tam hakların bahş olunması hakkında Büyük Millet Meclisinde belediye kanununun müzakereleri esnasında meb'usların ve bilhassa Dahiliye vekili Şükrü Kaya beyin iyrat ettikleri nutuklarda izhar ettikleri hissiyat ve nutukların alkışlarla mukabele görmesi artık memleketimizde de bu mes'elenin bitmiş olduğuna hükm ettirebilir. Şimdiye kadar atıl kalan milletin nısfının tam hukuk ve salahiyetle hidematı-ammeye karışması cemiyetimize yeni bir hayat ve kudret verecektir.)

Kadınlarımızın on on beş sene evvelki ve bugünkü vaziyetleri mukayese edilirse kadın mes'elesinde hakîkaten misli hiç bir yerde görülmemiş bir fark ve bir inkişaf mevcut bulunduğu derhal görülür. Ancak, kanun kitaplarında yazılı maddeler mucibince kadın erkeğe tamamen ve kat'iyen müsavi olsa da, köklenmiş iytiyatlar ve umumi seviye bu hususta memleketin her tarafı nazarıdikkate alınırsa yine bir rol oynamaz mı? Muallim Afet hanımefendinin kîymetli eserlerinden birini mevzuu-bahs-ederken başka bir yerde de dediğim gibi, yeni bir zalimden kurtulmak için hemen her sene kan döken Cenubi Amerika hukûmetleri ahalisi de Şimali Amerika cumhuriyeti vatandaşları kadar lafzan nürdürler.

Necip Ali bey, kadının hakları bahsinde tamamiyle solda bulunmakla beraber, izdivaç müessesesine ve aile mefhumuna şiddetle bağlı kalıyor. Uzuvları tamamen hür ve müsavi hakları haiz olması şartiyle, bu iki müessesenin hiç bir sarsıntıya uğramamasını ben o kadar kolay sanmayorum. Acaba talâkın güçlüğü izdivaçları bir az azaltmamış ve erkekle kadın arasındaki Seddi-Çinlerin inmesi yine bu izdivaçların miktarı üzerinde tesir icra etmemiş midir? Çocukluğumun çoktan anne olmuş genç kadınlariyle yaşıt hanımları, şimdi henüz izdivacı hatıra gelmeyen çağda birer genç kız şeklinde görüyorum. Eski ifratın bu tefriti devam ederse, korkarım ki bir gün otuz beş yaşı bir kız için her yerde en münasip izdivaç çağı olacaktır. Ve dünyanın her tarafında, iş hayatına giren kadın erkeği yenmek için cinsi cazibelerini kullanan ve binaenaleyh bir az hileye müracaat eden bir rakîp telakkî ediliyor. Bu acaba tamamen haksız bir telakkî mi? Kadının erkekle müsavi hukuk iddia etmesi pek mühim mes'eleleri ortaya atmış ve kadının da'vası hemen her yerde ve hemen daima zaferle hall edildiği halde bu mühim mes'eleler hakkında ittifak hasıl olmamıştır. Ve kadın sade kâğıt üzerinde değil hakîkaten ve her hususta bizimle bir olacağı zamanda, hatıramıza şimdi gelemeyen yeni ihtilaflar çıkacak ve yeni vaziyetler hasıl olacaktır. Fakat, ilave etmeli ki, muharririn fikirlerine muarız bulunan kimseler de kadınlık da'vasının tarihini ve bugünkü halini tamamiyle bilmek zaruretindedirler, ve bu hususta lisanımızda bundan daha ciddi ve etraflı bir kitap bulamayacaklardır. Büyük ve şuurlu bir sa'y mahsulü olarak vucuda getirdiği eseriyle Necip Ali bey son senelerdeki siyasi ve idari inkîlaplarımızın en mühimlerinden birine çok değerli bir şerh yazmış oluyor. Kendisini tebrik eder ve fikir ve ilim hayatımıza girişini mes'ut bir hadise olarak karşılarım.

NİŞAN HEDEFİ

André de Bréville den

— Ben bulunmadığım zamam, sevgili anneciğim, her saat başında ilacını içmeyi sakın unutma.

— Müsterih ol, Louisette ciğim, annen söz dinler. Fakat sen, sabahleyin böyle erkenden nereye gidiyorsun?

Genç kız bir saniye, vereceği cevabı aradı, sonra anlaşılmaz bir istiycal ile kekeledi:

— Elbisesini yetiştirmek mecburiyetinde olduğum Madam Aupic e gideceğim.

— Bu elbiseyi bir kere de Madamın sırtında görseydim çok memnun olacaktım... İnce bir zevkîn var, Louisette, Ah.. Bari çabuk eyileşseydim, uzun bir çalışmadan sonra eve dönünce, bana bakmak zahmetinden seni kurtarmış olurdum.. Ne ise, sözümü uzatıp seni yolundan alıkoymayayım kızım.

Louisette, annesini kucakladıktan sonra, hakîkaten geç kaldığı için, acele ile evden çıktı. Fakat sokağa çıkınca uzun zaman kararsızlık içinde kaldı, nereye gideceğini ta'yin edemeyordu. Demin gülümseyen çehresini birdenbire ye's kaplamıştı. Kendi kendine:

— Yarabbi, nerede iş bulacağım? diyordu. Sekiz günden beri bütün müşterilerimi kaçırdığımı annem bilse yüreğine iner... Bugüne kadar hakîkati kendisinden saklayabildim... Fakat şimdi, arttırdığım paraları da bitirdim, Ona nasıl ilaç alacağım, veresiye vermeyen kasaba, fırıncıya nasıl gideceğim?

Cesaretinin kırıldığını hiss etmiş, gözleri yaşlanmıştı. Sonra, sağ yolu ta'kîb ederek, dalgın dalgın yürümeye başladı, birdenbire kendini bir canbaz sirkî önünde buldu. Dıvarlara asılı büyük iylanlara merakla baktı.

Bu iylanlardan birisi nazarı-dikkatini celb etti. Bir genç kadın, Bir nişan tahtasına sırtını dayamış, kollarını çapras bağlamış. karşısında elinde yay bulunan bir adam, kadının arkasındaki o tahtaya oklar saplamış. Bu oklar, kadının başı ile vucudunun bir kaç milimetrelik kenarından iytibaren tahtayı delik deşik etmişti.

Diğer bir afişte elinde karabine tüfeği olan bir adam, ucu bir kadının dişleri arasında bulunan, bir çiçek sapını kurşunla kırıyordu.

Ve daha yokarda, Louisette şu çümleyi okudu: *Meşhur nişancı Gillaume Tell.*

Aynı zamanda, bir el omuzuna dokundu, kız hayretle döndü ve kendisine gülerek bakan bu adamı derhal tanıdı: bu, afişte resmi görülen adamdı:

— Bu akşam bir kaç para kazanmak istermisiniz? dedi. Resimde gördüğünüz kadın ansızın hastalandı, tabii onsuz oyunumu yapamayacağım... Göreceğiniz iş sihirbazlık değildir. Sizden yalnız, oturduğunuz yerde kat'iyen kımıldamamanızı ve bilhasa korkmamanızı isteyeceğim. Hepsi bundan ibaret.

Kormamak.. Filhakîka, hepsi bu kadar, basit.. Korkmadıktan sonra zaten mes'ele kalmazdı ki... Kız tereddütle afişe bir kere daha baktı ve nihayet mahçup bir sesle sordu:

— Ne ücret vereceksiniz?

— Yüz elli frank.

Yüz elli frank... Terzilik yaparak on beş günde kazanabildiği para. Annesini hatırladı, bu teklifi redd edebilirmiydi?.. Ve kabul etti.

Adam ona, saat tam yedi buçukta burada bulunmasını söyledi. Oyundan evvel, kendisine vereceği bâzı tenbihat vardı; ve sonra oyun kostümünü giyecek kadar da müsait bir zamanı olmaliydi.

Kız, kendisine iytimad etmesini rica eden bir işaret yaptı. Oradan uzaklaşırken kendi kendine düşündü:

"Bunlar, parayı ancak oyundan sonra verirler, halbuki doktor bu akşam anneme ilaç almamı tenbih etmişti. Şimdi bu adamdan biraz peşin para istersem, muhakkak ki alay eder, vermez. Öyle ya... İlk defa gördüğü ve hiç tanımadığı bir kıza nasıl inanır da, para verir?"

Maamafi, mukavemet edilmez bir kuvvete tabi' olarak, onun yanına koştu ve yalvarıcı bir lisanla hastasından bahs etti. Adam:

— Benimle alaymı ediyorsun? dedi.

Sonra, omuzlarını kaldırarak:

— İhtimal ki, sözlerin doğrudur ve ben, elimden geldiği zaman, bir tali'sizi tesliye edebilmek için - iycab ederse - igfal edilmiş olmayı tercih ederim.

Dedi ve yirmi frank verdi.

ANNESİ, elinde paketlerle genç kızın geldiğini görünce:

— Çılgınlık ediyorsun Louisette ciğim, dedi, bütün kazancını bana sarf etmeni istemem.

Louisette, mektup kutusunda bulduğu canbazhane programını, farkında olmadan, karyolanın üzerine bırakmıştı. Bu programda da, dıvar iylanlarında gördüğü resimler vardı. Annesi bu resimlere seri' bir göz attı ve kızına:

— Bu canbazhane programını gördünmü? dedi, hiç şüphesiz açlıktan ölmemek için, kendisini her akşam ölüm tehlikelerine atan şu zavallı kadına bak... Bu, bana müthiş bir hadiseyi hatırlattı. Yeni evli iken, zavallı babanla beraber, kendimize göre ufak tefek gezintiler yapıyorduk. Paris de bir canbazhaneye gitmiştik. Bu resimde gördüğün gibi bir kadın, bir nişancıya hedef vazifesi yapıyordu. Çok mahir olan bu nişancı bütün numaralarında muvaffak oldu, sonra halkın mütemadi alkışları üzerine tekrar sahneye geldi. Çok tehlikeli bir numara yapacağı için sükûnetin muhafaza edilmesini seyircilerden rica etti.

.... Tıpkı getirdiğin programdaki gibi bir numara.... Nişancı, bir ucu kadının dişleri arasında olan çiçek sapını kurşunla vuracaktı.

Louisette, korkudan titreyen bir sesle:

— Evet, evet, dedi, sonra ne oldu?

— Karabinenin müthiş sesini duyduk, biraz sonra bu sesi yürekler parçalayıcı bir feryat ta'kîb etii. Kadın yere yuvarlanmıştı,..

"Bütün seyirciler, teessürle yerlerinden kalktılar. Oyuncular yaralanan kadını der'akap götürdüler. Ve bir saniye sonra rejisör, kadının dudağından hafif surette yaralandığını söyleyerek halkı te'min etmek istedi.

"Bu yalandı, ertesi gün gazetelerde, zavallı kadının çok ağır yaralı olduğunu okuduk... Ne oldun, Louisette? Sapsarı kesildin. Bu kadar müteessir olmaya ne luzum var, yavrum. Benim bahs ettiğim, yirmi senelik bir vak'adır....

Cessur Louisette tekrar sükûnet bulmuştu. Şimdi, gülümseyordu:

— Bir şeyim yok, anne. Küçük bir buhran, ihtimal sıcaktan....

— Benim yüzümden kendini çok yoruyorsun, çocuğum.

SAATLER ilerleyor. Louisette, Gillaume tell e verdiği sözü hatırladı. Pek az vakti vardı, hemen gitmeliydi. Fakat annesine ne deyecek? Nasıl bir bahane iycad edecekti?

Bereket versin, yorulan hastanın gözleri kapanmaya başlamıştı. O yokken uyanmasaydı bari.. Louisette, ayaklarının ucuyla basarak sessizce odadan çıktı, kapıyı yavaşça kapayarak caddeye ayak basınca, koşa koşa canbazhaneye doğru yürümeye başladı.

Artistler dairesinin kapısı önünde kendisini bekleyen Gillaume Tell i gördü. Onu ta'kîb ederek içeriye girerken, birdenbire yüreğini müthiş bir korku istiyla etti. Sözünden dönmek istedi. Fakat bunu söyleyemedi, cesaretsizliğinden utandı ve sonra ücretine mahsuben bir avans da almıştı. Bu parayı iade edemeyecek, dolandırıcı mevkiine düşecekti.

Adam, onun bu tereddütlerinin farkında olmadı ve:

— Acele edelim, dedi, vaktimiz dar...

Sırtı nişan tahtasına dayalı, gözleri sabit bir noktada, Louisette bekleyor.

SIRTI nişan tahtasına dayalı, kollarını çapras kavuşturmuş, gözleri sabit bir noktada, mutlak bir hareketsizlik içinde Louisette bekleyor. Kalbinin, bir saatin tiktağı gibi nasıl kuvvetle çarptığını duyuyor.

Rüzgârını hiss ettiği bir ok, şakaklarının üstünden geçti. Ve bütün gayretine rağmen gözlerini kırpmaktan kendini men' edemedi. Şimdi, diğer bir ok öbür yanından geçti. Sonra, Gillaume Tell onun, baş ve vucudundan birer milimetre mesafe ile, her tarafından birer ok attı. Uzaktan bu vaziyette Louisette, nişan tahtasına çivilenmiş gibi görünüyordu.

Nihayet, nişancı karabine tecrübelerine geçti ve büyük bir maharetle her defasında bir milimetre bile inhiraf ettirmeden hedefi olan küçük ve ince sapı kırdı. Bu suretle Gillaume Tell ve Louisette halkın alkışları arasında sahneden çekildiler, şimdi zavallı kız, alacağı parayı düşünüyordu.

Locasının kapısı önüne geldiği zaman, rejisör haykırarak son bir numara daha yapmak üzere seyircilerin kendisini çağırdığını söyledi.

Ve bu defa kalbi durur gibi oldu, annesinin anlattığı *son numara* yı hatırladı.

Tekrar sahneye çıktılar, Gillaume Tell:

— Hanımlar, efendiler, dedi, sükûneti muhafaza etmenizi rica ederim; ufak bir gürültü, telafisi gayrıkabil bir vaziyet ihdas edebilir. Size deminki oyunumu tekrar edeceğim. Bir ucu Matmazelin dişleri arasında bulunan çiçek sapını karabine kurşunu ile kıracağım.

(Devamı 77 nci sahifede)

Hector Berlioz

Yazan: MEBRURE HURŞİT

11 Kânunuevel 1803 de Cote-Saint-André de doğan Hector Berlioz babası tarafından doktor olarak yetiştirilmek istenilmiş ve bu gaye ile de Paris tıp fakültesine gönderilmişti.

Hector Berlioz da daha o zamanlar bile musikîye karşı büyük bir istiydat ve alâka vardı. Bu uğurda da çok geçmeden fakülteyi bıraktı ve 1826 da konservatuvara girdi.

Çok geçmeden dört sesli ve orkestralı ilk kilise duasını neşr etti.

Bir müddet sonra yarattığı Waverley uvertürü, Şekspirin «fırtına» sı için bestelenmiş fantastik bir senfoni ve « Faust » dan bâzı sahneler bütün münekkîtlerin dîkkat ve alâkasını bu genç san'atkâra çekti.

* *

Hector Berlioz

O aralık Pariste Hamlet oynanıyordu. Berlioz Şekspirin kudreti ile büyülendiği kadar bu piyeste « Ophelia » rolünü yapan Harriett Smithsen a da hayran oldu.

O zamanlar «Şekspir üzerimden bir volkan gibi geçti..» derdi. Bu vecd ve heyecan havası içinde hütün arzusiyle Harriett Smithsen a bağlandı. «Ophelia» sından uzak geçirdiği anlar ona cehennem azapları veriyordu! Nihayet Harriett in evinin önündeki binada bir oda kiraladı ve bütün arkadaşlarının nazarında da «Byron» un eserlerindeki kahramanlar kadar ehemmiyet kazandı. Bir çok ıztıraplardan, hayatla mücadelelerden sonra Berlioz 1833 de «Ophelia» siyle evlendi. Fakat heyecan ve harekete ezeli bir açlıkla bağlı olan bir san'atkârın hülyalarındaki periye kavuşmasından bir hayır beklenebilir mi?

Berlioz dan epey yaşlı olan, zamanla şişmanlayan, göbek salıveren, tiyatrodan çıkarılan, gün geçtikçe kıskançlık buhranlarını sıklaştıran, sevilmeğe başlandıkça sevgisini daha çok arttıran bu eski aktris Berlioz yu yeni maceralara atmaktan başka bir şey yapamadı. Artık san'atkâra zaman zaman evini hatırlatan yalnız oğlu idi.

Berlioz yu bütün aşk maceraları içinde en

çok saran Marie Recie isminde iri siyah gözlü, uzun kirpikli bir İspanyol kızı oldu. İstiydatsız, parasız bir şantöz olan Marie anasını da geçindirmek için bütün füsununu ve kudretini gözlerine vererek Berlioz nun gönlünü çeldi. Onun sayesinde de, hiç tiyatroya çıkmamışken 1841 de bir senelik bir mukavele ile operaya kabul edildi. Ertesi sene de Berlioz ile beraber Almanyaya kaçtı.

***

BERLİOZ san'at hayatında daima nankörlüklerle karşılaştı. Çok zaman para sıkıntıları içinde yaşadı. 1838 de temsil ettirdiği Benvenute Cellini operası bir çok iytirazlara, tenkîtlere uğradı. Berlioz nun yerinde başka birisi olsaydı, usanç getirir, inkisara düşerdi. Halbuki o her hangi bir hezimetten sonra da yine aynı heyecan ve şiddetle kendini musikîye verir, çalışırdı.

Nasibinin bu karanlık tarafına rağmen bâzan en kuvvetli san'atkârlar tarafından takdirler kazandığı da olurdu. En güzel orkestra parçalarını dinlettiği bir konserden iki gün sonra yorgunluktan hastalanarak yattığı sıralarda — geçenlerde hayatını yazdığımız — Paganiniden sitayişle dolu cesaret verici bir mektupla beraber 20 bin franklık bir çek aldı.

***

BENVENUTO Cellini operasının uyandırdığı hoşnutsuzluktan bir sene sonra Berlioz «Roméo et Juliette» senfonisi ile harikulade bir muvaffakîyet kazandı.

Bundan sonra 1840 da «Symphonie funèbre et triomphale», 1843 de «Carnaval Romain», 1844 de «Hymne à la France», 1846 da «Damnation de Faust,» 1854 de «L'Enfance dü Christ» eserlerini tanıttı.

Şaheseri sayılan «İsanın çocukluğu» n dan sonra da 1856 da bir «Te Deum,» 1862 de «Bade» da temsil edilen iki perdelik «Béatrice et Bénédict» isimli bir opera-komik, beş perdelik «Troyens à Carthage» isimli — muvaffakîyet kazanamayan — bir opera yazdı. Bunlardan ma'da bir çok şarkılar besteledi. Edebiyat sahasında da müteaddit musikî ve tenkît makalelerinden başka, Rameau, Glück, Beethoven, Weber gibi san'atkârların hayat ve san'atları hakkında etütler, «Almanya ve İtalyada bir yolculuk» ve «Hatıralarım» isimli kitaplarını neşr etti.

***

1869 senesi 12 Martında ölen bu büyük fransız bestekârının cenaze merasiminde bile heyecanlı bir an geçirildi.

Cenaze arabasının birdenbire ürken atları dizginleri koparıp kaçtılar. Bir müddet boş kalan araba kaldırım taşları üzerinde kendi kendine sarsıla sarsıla ilerledi.

Bu surette de Berlioz nun ölüsü bile mezar başındaki nutukların o yeknasak soğukluğundan evel tıpkı kendisine uygun romantik bir an geçirdi.

ONAR MISRA'

V

Böyle dur kımıldama, böyle dur biraz daha,
Bu senin, yavrucuğum, senin en güzel pozun.
Başın böyle daha dik ve boyun daha uzun,
Böyle yüzün benzeyor mukaddes bir ilaha.
Mavi bir tül döküyor saçlarına abajur,
Ve üstünde kadife bir manto gibi gurur...
Bozmadan hatlarını muhteliç bir kahkaha
Bu pürüzsüz tabloyu bana bir an daha sun.
Beyaz mermer bir heykel gibi hareketsiz dur
Böyle bir lahza daha, böyle bir lahza daha.

VI

En tatlı uykunda sen, sen hâlâ yataktasın,
Dışarda ağır ağır iniyor semadan kar.
Ne yüksek kayaların üstünde uçmaktasın
Ki beyaz bulutların yüzünde gölgesi var.
Sen sanki suyu ılık temiz bir ırmaktasın
Ve benim dimağımda şüpheler, karanlıklar.
Yüzünden ayrılamaz saatlerce gözlerim,
Böyle rahat uyurken sana bakar ve derim :
Kim bilir şimdi benden ne kadar uzaktasın ?
Ve karlar ah içime usulca yağar, yağar.

YAŞAR NABİ

Eski 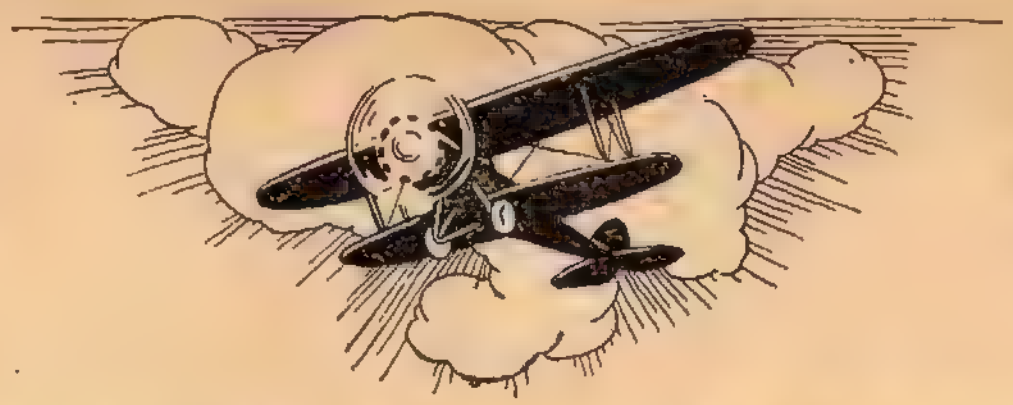 Şiirler

21 inci Asrın Masalı.

Yazan : Seniha Sami

ŞEHADETNAME tevzii mu'tat merasimle icra edilmişti. Liseden o sene me'zun olan talebeden Yıldız ile Demir istîkballeri hakkında konuşuyorlardı:

Yıldız:— İkimizin de ihtisası edebiyat tarihi, diyordu. Niçin sizin de benim gibi Şark Darülfünununa kayd edilmek istemediğinizi anlamayorum.

Demir:— Şimdiye kadar tereddüd ediyordum, onun için söylemek istemedim. Fakat artık kat'i surette karar verdim. Ben Eski kütüphaneye gideceğim, okumak, yazmak öğreneceğim.

Yıldız, hayretinden, elindeki zarif cüzdan içinde mahfuz narin plakı düşürüyordü, daha yere değmeden Demir tuttu:

— Bakınız, dedi, şehadetnamenizi aldığınız saatte kırıyordunuz.

— Kırılaydı parçalarını hayatımın en büyük taaccübünün hatırası olarak saklardım. Atikîyata merakınız olduğundan epey zamandır şüpheleniyordum. Fakat bu derecesi!... Gözlerinize acımaz mısınız?

— Eğer bunun için gözümü feda etmek lazım olaydı. Bil'akis pek kuvvetli gözler lazımmış.

— Onun için ya sonunda hepsinin gözü yorulur, ağrırmış; bilhassa bütün âlimler, edipler gözlük takarlarmış...

— Bizim de kulaklarımız az mı harap oluyor?

— Fakat maksadınızı anlamadım. Plak yahut filme çekilmemiş eser kaldı mı sanıyorsunuz?

— Evet, hem tasavvur edebileceğinizden fazla. Eski kütüphanede henuz tetkîk edilmemiş pek kîymetli eserler bulunduğ umuhakkaktır. Okuyup yazma mutahassısları günden güne azalıyor...

Yıldız düşündü:— Her halde gayretiniz pek ziyade takdire şayandır... Bunu öğrenmek için seneler lazımmış... Hem kaç türlü hurufat varmış, bir defa düşündünüz mü?

— Esasen hepsinin usulü bir... Hem hepsini birden öğrenmek lazım değil ya...

Bu muhavere, Ankara Edebiyat Lisesinin otuz dokuzuncu katındaki traçanın koytu bir köşesinde cereyan ediyordu. Ufuklara kadar uzanan şehrin muazzam binaları ve bahçeleri üzerinden havada yayılan hafif bir çan sesini işidince Yıldız irkildi:

— Saat beş, dedi... Arkadaşlarla sözleştik. Beşi üç geçe merkez tayyare durağında buluşacağız... Çabuk... Kanatlarım.

Koşmaya davranırken Demir alıkoydu:

— Yıldız, size bir şey daha söyleyeceğim.

— Uçarken söylersiniz.

— Bugün havalar dolu... Ben bunu traçanın şu koytu köşesinde, şu ağacın altında söyleyeceğim.

Genç kızı elinden tutarak ağacın kütüğüne dayalı aluminium kanapenin üzerine serilmiş yastıklara tekrar oturttu.

Yıldız güldü:— Ne esrarlı mukaddime!

— Yıldız, bak, rüzgâr şu ağacın yapraklarından estikçe arasından sızan ışıklar nasıl gölgelere munkalip oluyor, şu havuzun içindeki gölgeler nasıl pırıltılarla yaldızlanıyor...

— O nedir, Demir, XXci asır tarzında bir şiir mi?

— Evet, Yıldız, farz edelim ki biz XXci asırda yaşayoruz. Bak... (elini uzattı, köşede duran âkise ve âhizeleri kapattı). İşte, kimse bizi ne görebilir, ne işitebilir, ne de çağırabilir. Etrafımızda yeşillik ve gökten başka şey yok. Farz edelim ki biz XXci asırda yaşayan iki arkadaşız, iki hur ve müstakîl genç ki iradelerine sahip ve gönüllerindekini söylemekte serbesttirler...

Genç kız gülümsedi:— Gönlünüzdekini söylemekten sizi kim men' edebilir?

O zaman Demir bütün cesaretini topladı:— Yıldız, seni aşkla seviyorum. Seninle teşriki-hayat etmek isteyorum.

Bu defa ince plak kimsenin haberi olmadan yere düştü ve parçalandı.

Demirin artık lisanına talâkat gelmişti, devam etti:— Yıldız, sen kendini henuz bilmeyorsun. Hissiyatını senden evvel ben keşf ettiğim için bu iytirafa cesaret ettim. Dünyada ikimiz için saadet ancak beraber yaşamaklığımızla mümkün olacaktır... Niçin cevap vermeyorsun, Yıldız? Bu sözleri mi çok cür'etkâr mı buluyorsun?

— Demir, hakîkaten çok taaccüb ettim... Siz... En münevver, en asri arkadaşımız... Edebiyatla iştigal neticesinde, ancak eski zaman şairlerinin muhayyilesinde yaşayan ru'yalara kapılmışsınız.

— Benim istediğim yegâne şey aşkın ru'ya değil, hakîkat olduğunu ispat etmek...

Yıldız güldü:— Okumak yazmak öğrenmek isteyen bir insandan başka şey beklememeliydim, dedi. Sonra daha ciddî fakat biraz da hasretli bir tavırla devam etti:— Ferdi saadeti cem'iyetin nizamına karşı koymak... Biz ki ta beşikte iken yüksek ve münezzeh ilim hayatına vakf edilmişiz...

— Bunlar hepsi laf... Gençlik asirlarca aile istipdadında esir iken XXci asırda bir lahza tam bir serbestiye nail oldu, sonra daha kuvvetli içtimai kanunlara esir oldu. Ben XXci asrın serbestisini taleb ediyorum...

— Demir, devam ederseniz aramızdaki arkadaşlık mahv olacaktır.

— Beni aff et, Yıldız.

— Bu bahs ebediyen unutulsun.

— Unutmam, beklerim.

Bir çan sesi afakı sardı. Yıldız, asabi bir hareketle televizyon âhizesini açtı:

— İşte, tayyare uzaklaşmış bile. Ömrümde ilk defa olarak geç kaldım. Bari bundan sonrakine yetişelim. Eyvah! Şehadetnamem bu defa gerçekten kırılmış. Bizim lise pek muhafazakâr, hâlâ yeni usul plakları kullanamayor.

Demir parçalarını topladı: — Kaybından bir nusha daha çıkartırız... Yaz ta'tilini nerede geçireceksiniz?

— Edirnedeki çitliğimizde istirahat edeceğim. Darülfünuu bizi çok dolaştıracak. Birinci sınıf Türk medeniyetinin ilk eserlerini Orta Asyada tetkîk edecek.— Ya siz?

— Ben bu yaz bir kaç defa âlemi dolaşacağım, çünkü bizim Darülfünun pek seyyar değilmiş. İlk ders senesimi hep Eski kütüphanede geçireceğiz. Fakat nerede olsak her gün televizyon ile görüşür ve konuşuruz, değil mi?

— Elbet. Gelecek sene bu vakît inşallah yine burada buluşuruz.

BİR sene sonra Ankara Edebiyat Lisesinin eski an'anelerine hürmeten bir senelik me'zunlar o muazzam gök süpürgesinin son katı olan altmışıncı katının damını tamamiyle işgal eden bahçede toplanmışlardı. Çay zıyafetinin hitamında, Yıldız ile Demir koytu bir köşede diğer arkadaşlarından ayrı kalmışlar, geçen ders senesinin intıba'larını birbirine anlatıyorlardı, çünkü va'tlerine rağmen meşguliyetlerinin çokluğu muhaberelerine mani' olmuştu. Yıldız, Şarkî Türkistan hafriyatından, Demir de kitaplardan bahs ediyordu. Okumakta meleke kesb etmişti ve büyük bir müjdesi vardı:

— Fuzuli divanının tamamını buldum. Filme çektik. Bir nushasını size hediye getirdim.

— Oh! Ne a'lâ! Bu hakîkaten büyük bir keşf ve kîymetli bir hediye. Elimizdeki parçalardan Fuzulinin hakîkaten değerli bir şair olduğu belli. Bu akşam bize gelin, filmi parlofonda dinleriz.

— Ben bunu akşam olmadan size okumak isterim, hem şu yazılı kitaptan. Bir kere bakın, şu yapraklar, bizim asri âletlerimizden hiç birine ihtiyaç göstermeden bütün bir hayalât âlemini gözümüzün

(Devamı 77 nci sahifede)

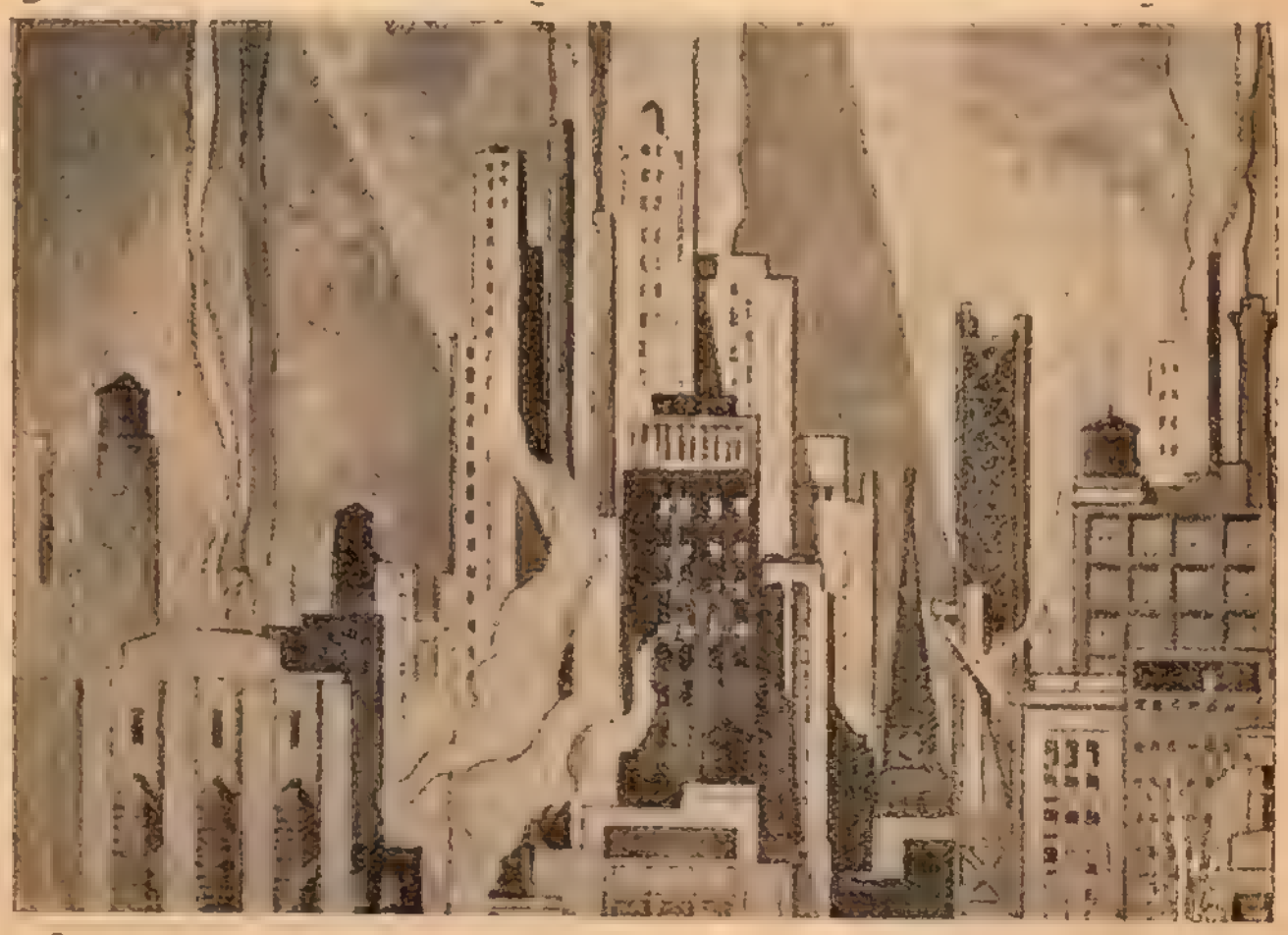

Stadium

Yazan: SELİM SIRRI

STADİUM! Artık Günün mes'elesi oldu. Mademki Avrupada büyük şehirlerin hemen ekserisinin birer stadiumu var, niçin İstanbulda, niçin Ankarada, hattâ niçin İzmirde bir Stadium bulunmasın?

Futbolcular sahamız yok deye şikâyet ediyor, koşucular pistimiz yok deye haykırıyor, atletler bize çalışacak yer göstermeyorsunuz deye tazallûmu-hal ediyor. Gazeteler yazdılar çizdiler, gençler bağırdılar çağırdılar; gençliği seven, onların hayatta işe yarar adam olmasını arzu eden Millet Meclisi a'zaları, evet! bir stadium lazımdır dediler. Maliye, Belediye el ele verdiler. Bugün değilse yarın münasip bir yer bulunacak, inşaata başlanacak.

Bir kaç sene sonra bizim de kendimize göre bir Stadiumumuz olacak. Gençler yarışacak, atlayacak, güreşecek, futbol oynayacak. Bu sağlam vucutlu gençliğin mücadelesini binlerce halk seyr edecek, alkışlayacak, takdir edecek, gazeteler onların resimleri ile ilk sahifelerini süsleyecek, spor muharrirleri maçların edebiyatını yapacak, makaleler yazacak.

Bizim için stadium lazımmıdır, değilmidir? Bunu munakaşa edecek değilim, onu yapmağa karar verenlerin elbet bir düşündükleri vardır. Ben yalnız stadiumların Yunanı-

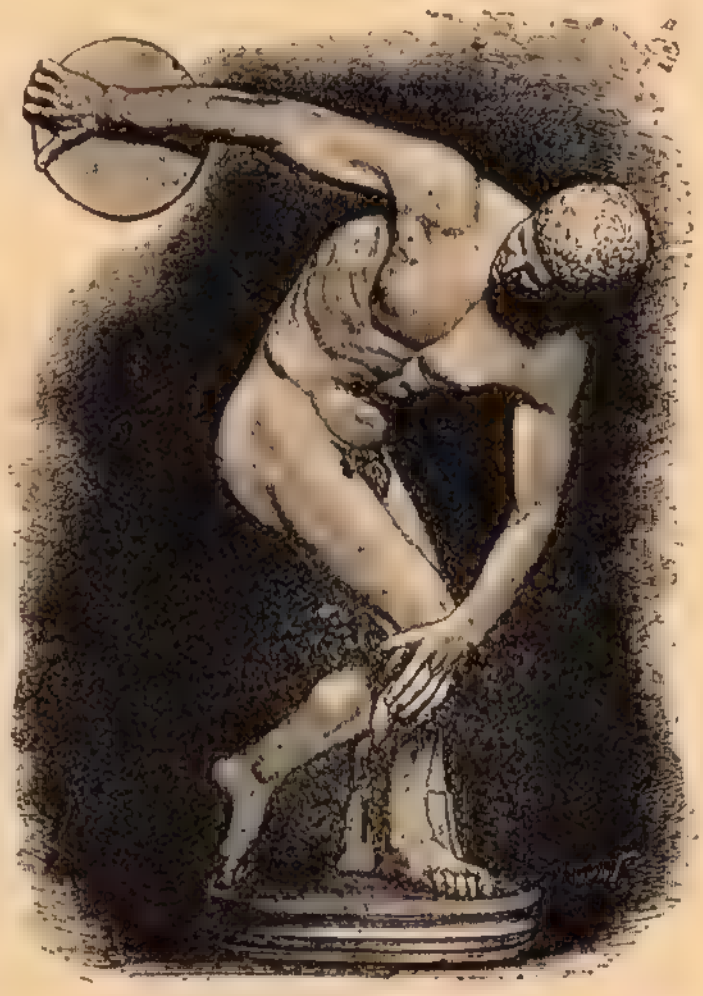

İdmanın îkbal devri

kadimden zamanımıza kadar geçirdiği istihalelerden bahs edeceğim.

Atletizm Dini

Ma'lumdur ki vucut idmanları tarihin üç devrinde de milletlerin temeddün derecesine mi'yar olmuştur. Kurunu-ulâda Yunanistanda ibadet telakkî edilmiş ve ma'bet mahiyetinde Jimnazlar, Palestralar, Stadiumlar vucuda getirilmiş. Kurunu-vustada ferdin şahsiyetini mümtaz kılan mertlik vasfı olmuş. Şehir meydanlarındaki Velodromlarda turnuvalar yapılmış. Zamanımızda medeni milletlerde bedenle fikrin iytilasına amil olmuş. Oyun meydanları, cimnastik salonları, stadiumlar inşa edilmiş.

Yunanı-kadimde Hiristiyanlığın zuhurundan evvel vucuda bakmak, onu güzel ve kavi bir şekle koymak hem Allahlara karşı ibadet, hem beşerin ceht ve gayretine layık bir meşgale idi. Odise kahramanlarından biri: «İnsan için el ve ayaklarının idmanından daha şerefli bir vazife tasavvur olunamaz» diyor.

Zaten İlyada da tasvir edilen insanların hayatı o devirde vucut idmanlarının ehemmiyetini vazıhan görteriyor. Panayırlarda güreş etmek, yaya yarışları yapmak, taş atmak, atlamak her fert için dini bir vazife idi.

Kadim Yunanistanda Atletizm dini bu suretle doğmuştur. Pendar ın dediği gibi: vucut idmanlarını sevenleri Allahlar da sever. Tarih-

te layemut bir nam brakan Perikles devrinde en çok göze çarpan, bir avuç insanın bedenen, fikren, ahlâkan yüksekliğidir.

Jimnazlar nasıl bir müessese idi?

Yunanistanın muhtelif şehirlerinde yapılan hafriyat sayesinde bu ma'betlerin iskeletleri meydana çıkarılmış, bu suretle Hazreti-İsanın zuhurundan evvel muhteşem bir medeniyet devri yaşamış olan Yunanilerin jimnazlarının, stadiumlarının, Palestralarının mahiyeti meydana çıkarılmıştır.

Jimnazları Calinos şöyle ta'rif ediyor: (Şehrin bir kenarında halkın fikri, ahlakî ve bedeni kabiliyetlerinin yükselmesi için yapılan ma'bet)... Jimnazlar müteaddit daireleri ihtiva edermiş. Binanın temelleri bâzan murabba', bâzan da müstatili bir şekilde imiş. Dört ciheti gösterir, dört koridoru varmiş. Dördüncü dıl'ı rüzgâr ve yağmurlardan masun olmak için cenuba müteveccih imiş. Koridorların üçü Felsefi ve Edebi munakaşalara tahsis edilirmiş, dördüncü dıl'ı ise daha geniş olup burada beden mümarselerine mahsus mahaller varmış.

İdmanın inhitat devri

Bu jimnazlara devam edenlerden para alınmazmış. Bu suretle bir tarafta Edebiyat veya Felsefe tedris edilirken, diğer tarafta muallimlerin nezareti altında gençler güreşir veya atletik idmanlar yaparlarmış.

Yunan şehirlerinin her birinin mutlak bir veya birkaç jimnazı vardı. Bilfarz Atinada miylattan beş yüz sene evvel üç jimnaz vardı. Bunlardan biri şehrin şimali-garbisinde (Akademi) namını taşırdı. Diğeri şimali-şarkîsinde (Lise) derlerdi. Üçüncüsü merkezinde (Cynosarge) tesmiye edilirdi.

Palestralar ya jimnaz dahilinde veya müstakîl bir müessese halinde idi. Palestralarda güreş, pankıras, püjila yapılır, iplere tırmanılır, sîklet kaldırılırdı.

Stadiumlara gelince bunlar da jimnazların mütemmimatından ma'dut idi. Açıkta yapılan vucut idmanları yine halkın bir kat daha rağbetini celb etmek için büyük bayramlarda bütün şehir halkını bir araya toplayan bir mertlik meydanı idi.

Atina nın, Sparta nın, Korent in nihayet Olemp in stadiumları pek meşhur idi. Fakat muhtelif fikir ve beden musabakalarına sahne olan Olemp idi. Her dört senede bir tes'id edilen bu bayramlar asırlarca devam etmiş ve miylattan 394 sene sonra hiristiyanlık akîdesi bu kiymetli müesseseyi yıkmıştır.

Stadium nedir?

Latin lisanında Stadium, Yunan lisanında Stadion telaffuz edilen Fransızların kısaca (Stade) ismini verdikleri şey, Yunanı-kadimde hususi surette ihzar edilen yaya koşusu mahalliydi. Birer müntehası bir nısıf daire ile birleşen karşılıklı dar ve dümdüz bir yoldan ibaretti. Stadın tuli 197 m, 27 idi. Olimpiyat oyunları ihdas edildiği vakît bu tul 184 m,98 olarak tahdid edilmiştir. Yunanı-kadimde stadlar karşılıklı iki sağrının arasındaki ovada te'sis edilir. Stadın «Pist» ismini taşıyan düz yolunda yarışlar yapılır, kavs teşkil eden mahallin ortasında güreşilirdi. Pist bir müstakîm hat şeklinde başlar, bir kavsle kıvrıldıktan sonra yine bir müstakîm hatla biterdi. Yarış ve güreş mahallinin etrafındaki yamaçlara seyirciler için çimenden, taştan, sonraları mermerden kademeler yapılmıştı.

Miylattan dört asır kadar evel eski Yunanlılarda beden ve fikir terbiyeleri kemal mertebesini bulduğu zaman stadiumlar muhteşem bir abide şeklini aldı. Yunanistanın îkbal devrini yaşamış şehirlerde yapılan hafriyat neticesinde bu kîymetli eserlerin bekayasına tesadüf edilmektedir.

Kadim Yunanistan, ruhunu iki büyük ocağın ateşinde ısıtmıştır :

Atina bir zekâ, Isparta ise bir kudret ve intizam menbaı olmuştur.

Fakat dehalar ibda' eden bu bir avuç insanlı beldeler hakîkî cevherini Olemp de ih-

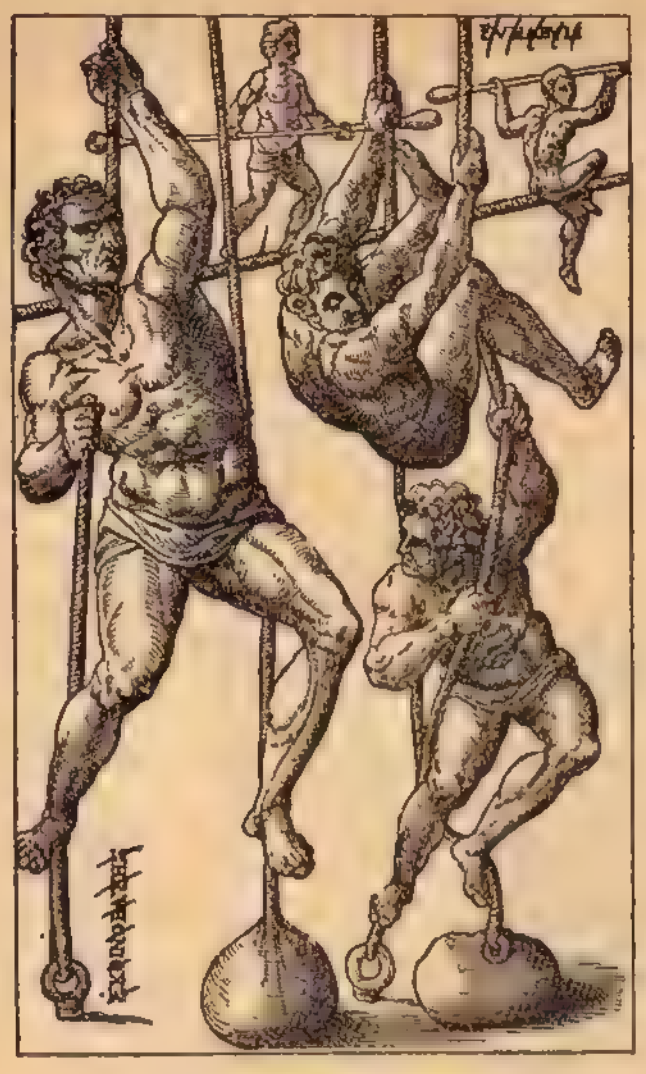

Palestrada İdman

zar etmiştir. Olemp layemut Allahların nazarları altında milli vicdanın tecellisine amacgâh olmuştur. Her beldenin büyük bayram günleri vardı. (Panhellenique) Yunan ittihadı bayramları muayyen zamanlarda bütün civar köy halkını bir araya toplardı. Bunlara (Des Grands Jeux Pythiques de Delphe) derlerdi.

Delf parnas dağlarının eteğinde bir kasabadır ki şimdiki ismi Kastri dir. Orada ma'but (Apollon) nun bir ma'bedi vardır ki vahylerini (Pythie) isminde bir yarı ma'but kız vasıtasiyle halka tebliğ ederdi. Bu mukaddes kızın namına izafetle her dört senede bir Delf şehrinde büyük Pitik oyunları tertib edilirdi. Bu oyunlar bir ruhani ayin mahiyetinde idi. Bunlardan başka Korent, Neme ve Olemp şehirlerinde de aynı mahiyette oyunlar tertib edilir ve bu sayede muhtelif kasabalarda yaşayan ve aynı ırktan olan Yunanlılar bir birleriyle anlaşır, uzlaşırlar, fikir ve beden sahasındaki faaliyetlerini umumi bir imtihandan geçirirlerdi. Olemp kasabasının stadı az zaman içinde büyük bir şöhret kazanarak diğer bütün sitelerin oyunlarından daha mutantan, daha muhteşem bir şekil almış ve milli ittihadı ne Atina, ne Delf ne Korent te'min edebilmiştir. Olemp de her şeyin fevkinde bir ideal, bir mertlik hükümrandı.

İfrat ve bozulma.

Hiç bir müessese haliyle bin sene payıdar olamaz. Bu iytibar ile Yunanistan bizlere çok istifadeli bir ibret dersi veriyor. Günden güne rağbet bulan olimpiyatlar daha ziyade cazip bir hale konmak için mutahassıs idmancılar yetiştirmek kaydına düşülmüş ve idmanı meslek edinen adamlar türemiştir. Miylattan dört yüz sene evvel gelmiş olan Pendar: « Vucut mümarese-lerinin en büyük düşmanı kazanç fikridir. »demiş.

İşte Olimpiyatlarda bu fikir hakim olmağa başlamış, müstesna kabiliyette insanları tıpkı yarış atı gibi müstesna iytinalarla yetiştirmeğe merak sardırmışlardır. Artık idman hem yapanlar hem de onları yetiştirenler için bir maişet vasıtası olmuştur. Buna Fransız lisanında (Mercantilisme) derler, yâni hasis menfaatlarla kazanç demektir.

Artık musabakalara her türlü hiyle karışıyordu. Atinalı Kallipos Pentatlonda rakîplerini mağlub etmek için onları para ile satın alıyordu. Böylelikle Atletizm dini kendi sadık müritlerini kayb ediyor ve pek nezih olan vucut idmanları muhtekirler elinde kalıyordu.

(Bitmedi)

Palestrada İdman

Viyanalı Sağır Heykeltraş Gustinus Ambrosi

HER insanın sırrı kanında gizlidir. Viyanalı sağır heykeltraş Gustinus Ambrosi kendi için "Benim damarımda dolaşan kan Renaissance dır" der.

Hakîkaten onun sırrı kanında görülmektedir. İtalyan Macar kanından gelen Ambrosi İştiyakla muzterip, fartımeftuniyete müptela olan bir insanın gösterebileceği bir tiptir.

Ecdadı, 1553-1640 senelerinde yaşamış olan miymar Andrea Ambrosi ye kadar çıkar. Cedlerinin arasında daha bâzı Ambrosi lerin isimlerini saymaktadır. Bunlar miymar olarak Floransa ve Bolonga da yaşamışlardır.

Gustinus, Almanyada "Eisenstadt" da 24 Şubat 1892 de doğmuştur. Eisenstadt o zamanlar Macaristana tabi' idi, bugün Avusturyadadır. Hayden ve Liszt de bu şehri ziyaret etmişlerdir.

Güzel çocuk musikîye büyük bir istiydat gösteriyordu. Daha 6 yaşında iken piyano ve keman çalıyordu. Fakat bu sıralarda beyin hummasından hastalandı, doktorlar ümitlerini kestiler. Hastalık devam etti ve bunun neticesinde sağır ve hemen hemen dilsiz kaldı. Ambrosi bugün zorlukla istediğini anlatabilir, mülakatlarını daima tahriri yapar.

Sesten ve patırdıdan uzak bir dünya içine düşen çocuk model yapmağa, şiir yazmağa başladı. San'atkâr ruhlu olan bu çocuk böylece ilk eserini meydana getirdi. Bu körpe ruh ıztıraplarını ve sevinçlerini dünyaya ilan ediyordu.

Ambrosi, atelyesinde, eserleri arasında.

Bundan sonra neşvünemanın hercümerç seneleri, fartı-meftuniyet, ve gençlik çağının teşevvüşü başlar.

13 yaşında iken Prağda bir tezyinat heykeltraşının yanında çıraklık etti. 15 yaşında kendi birinci ve büyük eseri olan "Kırık boyunlu adam."ı vucuda getirdi. Bir dam aktarıcı işlerken düşmüş, Ambrosi bu betbahtı görmüş ve bundan ilham almıştı. "Kırık boyunlu adam"ı, fanteziler, kahramanlık ve facia hislerini ifade eden eserler ta'kîb etti. Bütün bu eserler yalnız kalmış mihnetzede bir ruhun tezahurlarını gösterir.

Mussolini nin Ambrosi tarafından yapılan bir büstü.

Başlıca eserleri: Kovulmuş, Musa, Nietzshe nin mezarı, İzmihlal, Ölmekte olan ruh, Yalnız kalan, Ölü Kabil. Bu eserler hep insanlığın ıztırabını tetkîk ile uğraşan san'at vesikalarıdır.

Ambrosi 17 yaşında Viyanaya gitti. Fakat san'at akademisine girmedi. Burada şairlerin nazarı-takdirini kazanan küçük, zarif gruplar ve bir çok büstler yaptı. Bunlar: "Puse, Ebedi bahar, Yağmur ve toprak, Mağrur„ dur.

Radyoaktivite Ve Ma'den Suları

Dr. KERİM ÖMER

Radyoaktivite hakkında kari'lerimize bu makale ile ma'lûmat verdiğimiz bu sahifeleri, Radyoaktif maddeleri muhtevi bulunan şifa ve hayat sunan sulariyle bütün dünyanın tanıdığı Yalova kaplıcalarımızın son tekemmül safhalarını gösteren bâzı resimlerle süsleyoruz.

Zümrüt yalovadan üç manzara

RADYOAKTİF cisimleri keşf etmek şerefi üç büyük fransız âlimine, Henri Becquerel, M. ve Mme Curie ye aittir.

Becquerel 1896 senesinde uranyum denen ve o zaman ma'lûm olan cisimle mürekkebatının gözle görünmeyen bir takım şua'lar neşr ettiğini keşf etmiştir. Bu şua'lar X şua'ları gibi gayrışeffaf kâğıtlardan ve hattâ ince ma'den safihalarından geçerek ziyadan mahfuz fotograf plaklarına te'sir ediyor ve havadaki gazlere elektriği nakl hassası bahş ediyordu.

Bu keşifle alâkadar olan Madam Curie, iki sene sonra yalnız uranyum değil thorium ve bütün mürekkebatının da böyle şua'lar neşr ettiğini meydana çıkarmıştır. Tetkîkatına devam eden Madam Curie bâzı uranyum ve throryum filizlerinin diğerlerine nazaran daha müessir olduğunu görmüştür.

Bu cisimlerin daha kuvvetli olduğunu anlayan Madam Curie zevci Pierre Curie ile beraber çalışarak polonyum ve radyum cisimlerini keşf etmişlerdir. Az sonra Debierne nam zat aktinyum cismini ve başkaları da sırasiyle diğer radyoaktif cisimleri keşf ettiler ki hali-hazırda ma'lûm olan radyoaktif cisimler adedi kırkbeş kadardır.

Şuaat neşr ederek etrafına müessir olmak hassası münhasıran Radyoaktif cisimlere aittir. Bu neşr edilen şua'lar Yunan harflerinin ilk üçünün ismiyle, Alfa, Vita ve Gama deye yad olunur.

Evsafı birbirinden farklı olan bu şua'ları ayrı ayrı mutalea edelim:

a) Alfa şua'ları: Bu şua'lar müspet elektriği hamil korpüsküllerden mürekkep olup neş'et ettikleri cisimlere göre sür'atleri saniyede 15.000 - 23.000 kilometreden ibarettir. Mıknatıs te'siriyle az inhiraf ederler ve nufuz kabiliyetleri azdır. Bir kaç santimetre kalınlığında bulunan bir hava tabakası bu şua'ları emmek ve tutmak kabiliyetindedir.

Rutheford bu Alfa şua'larının helyum denen ve ilk defa Sir Norman Lokyer tarafından güneşte keşf olunan ve bilahare *nadir gaz* namı altında yad edilip havayı-nesimide bulunan cismin atomlarından ibaret olduğunu meydana çıkarmıştır.

Bir kısım A şuaı bir kısım B şuaı ile mukayese edilirse birincisinin, ikincisinden bir misli fazla hamulei-elektrikiyeye malik olduğu görülür. Alfa şuaı bir çok kimyevi cisimlere te'sir ederek onları tahlil eder. Mesela havanın müvellidülhumuzasını ozona tahvil eder. Suyu

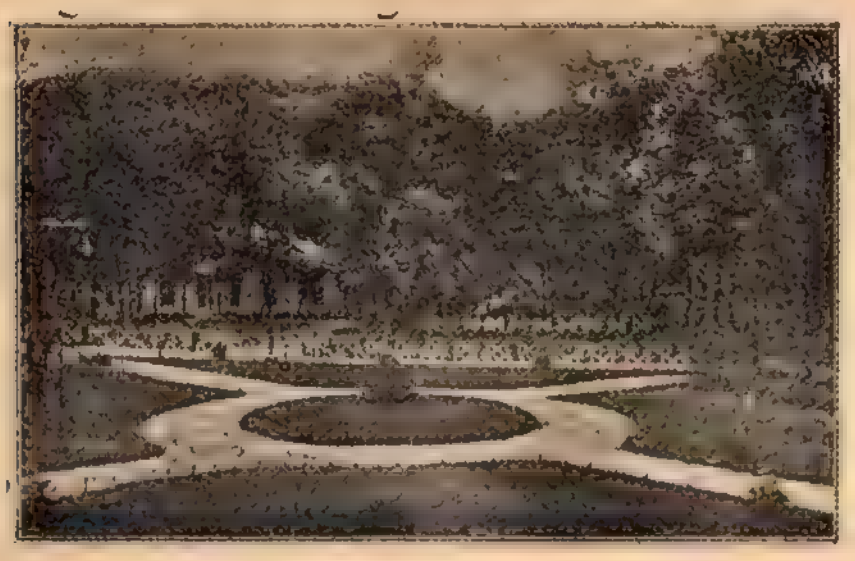

Kaplıcalarda Parklar
Buralarda çiçekler ve yeşillikler bütün kuvvetleriyle yetişmekte ve büyümektedir.

müvellidülma' ve müvellidülhumuzaya, amonyağı azot ve müvellidülmaya, klorlu müvellidülmayı klor ve müvellidülmaya, humzu-karbonu karbon ve müvellidülmaya ayırır. İçinden geçtiği gazleri iyonize eder, yâni onlara elektri-

Kaplıcalarda...
Yeni yapılan büyük açık sıcak havuz.

ği nakl etmek hassasını verir. Bir çok cisimlere de ayrıca (Fluorescence) verir. Radyum emlahının helyum neşr ettiği Ramsay tasafından tecrübe ile ispat edilmiştir.

b) (Vita) şua'ları: Menfi elektriği taşıyan kısımlar-

Kaplıcalar parklarından...

dan mürekkep olan Vita şua'ları mıknatıs sahasından geçtikleri takdirde şiddetle inhiraf ederler. Müvellidülma' iyonundan 1800 defa daha küçük olan bu cisme elektron namı verilir. Elektron maddenin en son haddi olup madde ile esir arasında bulunur. Saniyedeki sür'ati ziyanın sür'atine yakındır.

Mürekkebatı-kimyeviyeye te'sir ederek bâzı tahlilata sebep olan Vita şuaı beyaz fosforu kırmızıya tepdil eder. Müvellidülma' ve klordan mürekkep gaz mahlulunu patlatır.

c) Gama şua'ları: X şua'larına pek benzer ve ziya gibi inşia' ederler. Mıknatıs sahasında istikametinden inhiraf etmez ve ilk iki şua' gibi elektriki mahiyette olmayıp tul mevceleri gayet kısadır. En fazla nufuz hassasına maliktir ve kanserin tedavisinde kullanılır.

* * *

EVSAFINI ayrı ayrı tetkîk ettiğimiz şua'ların müşterek vasıflarını mutalea edelim:

Şua'ların nufuz kabiliyetleri arasında fark vardır. Alfa şua'ları havada ancak bir kaç santimetre ilerleyebilir. Milimetrenin onda birinden kalın ma'deni lavhaları geçmez. Vita sua'ları bir kaç milimetre kalınlığındaki alominyumu geçerler. Eğer istihsali daha îktisadi olsa idi Gama şua'ları X şua'larının tamamen yerini tutabilirdi.

Bu şua'ların diğer bir hassası da gaz halinde olan cisimleri iyonize-yâni onlara elektriği nakl-etmek hassası bahş etmeleridir.

Bu şua'ların te'siri altında kalan her gaz molekülü elektriği hamil iki iyona ayrılır. Bunlardan biri menfi diğeri müspet elektriği hamildir. Elektriği havi muhitte bunlar yerlerini degiştirerek elektriğin cereyanını mucip olurlar. Radyumun neşr ettiği Alfa şua'ları diğer grup şua'larından daha kuvvetlidir.

* * *

HALİ-hazırda ma'lûm olan radyoaktif cisimler üç familyaya ayrılır:

1— Uranyum familyası ki en mühimi radyum dur.

2— Thorium familyası ki mesothoryum ve thoryum u havidir.

3— Aktinyum sınıfı ki Radyumla büyük bir benzeyiş gösterir.

Her sınıfın filizinde hepsi bulunur, mesela uranyum filizlerinde Radyum bulunmuştur. Bu cisimlerden en

evvel radyum, milh halinde elde edilebilmiştir. Bu cisimleri birbirinden tefrik için çok uğraşılmıştır.

Radyumun te'siri, uranyum cisminin te'sirinden bir milyon defa fazladır.

Bu ma'denlerin ömürleri arasında fark vardır. Bir uranyum atomu beş milyar sene, radyum ma'deni aynı familyaya mensup olduğu halde yalnız 2900 sene yaşar. Bu cisimlerin tasa'udatı ise pek az müddet yaşarlar Aktinyum tasa'udat atomunun ömrü beş buçuk saniyedir. Bir kısmı saniyenin beşyüzde biri kadar bir zamanda mahv olur.

Radyoaktif tahavvüller nazariyesine tabi' olan bu cisimler harikulade bâzı hadisatın müsebbibidirler. Radyum ma'deni tasa'udat (emanation) neşr eder ki bu gaz bütün radyoaktif cisimlerin hassalarını haizdir. Havayı iyonize eder, sabit değildir. Bu radyoaktivite ölçülürse mantazam bir şekilde azaldığı ve dört günlük bir devre zarfında yarı yarıya indiği görülür. Yâni azalma hendesi bir şekilde cereyan eder.

Bu tasa'udat kapalı bir kapta bulunduğu zaman bunun cidarlarına görülmeyen bir nevi' teressübat vakî' olur ve o cisim radyoaktif hassasını tamamen haiz bulunur.

Bu teressübat yahut bitte'sir radyoaktif hassası hususi bir takım kavanine tebean zail olur. Radyum tasa'udatının teressübatı bir kaç saatte kayb olduğu halde thoryumunkiler bir çok günler kalır.

Bütün radyoaktif cisimler, tasa'udata, bu tasa'udat da aktif teressübata inkîlab ederler. Bu tahavvül atomiktir. Alfa şua'larının müspet elektriği hamil helyum atomları olduğunu biliyoruz. Bu atomlar, ancak radyum atomlarının tahavvülünden hasıl olabilir. Radyum atomundan kopan bir helyum atomu, atom vezninin 4 olmasına binaen 4 vahit şahsa inkîlab eder. Bu suretle bir atom radyum tasa'udatı elde edilir. Bu misalle radyumun, helyum ve tasa'udata ne suretle inkîlab ettiği görülüyor.

Radyumun bu esnada neşr ettiği hararet pek büyüktür. Radyum ma'deni 1600 senede yarı yarıya azalır. Şu halde müddeti-hayatında hasıl edebiliceği hararet hesab edilebilir. Bu enerjinin mîktarı hiç bir kimyevi taamül ile mukayese edilemez. Bir gram radyum saatte 132 ve

Büvet civarında duyulan su şırıltısı, Zümrüt Yalovanın pırlanta şelalesinden gelir.

senede 1.160.000 kalori neşr eder. Tasa'udatta bulunan diğer radyoaktif cisimler de az farklı olarak aynı evsafı haizdir.

Radyoaktif cisimlerin delaletiyle iyzah edilen atom

Büyük otel :
İki yataklı bir oda.

nazariyesine göre atomun basit bir sîkletten ibaret olmayıp idrojen ve helyumdan mürekkep bir merkezi nüve etrafında elektronlardan mürekkep bulunduğu meydana çıkmıştır.

Kaplıcalarda...
Tedaviden sonra istirahat... Büyük otel.

Askerlik Edebiyatı

MURAT AK DOĞAN

KÖYDEN KIŞLAYA MEKTUP

Aldım mektubunu dün akşam vakti
Tatlı lisanından tattım gurbeti,
Unuttum bir lahza olsun mihneti...

Allah doğruları sever Muradım;
Yurduna bir şanlı asker Muradım..

Hasretin ateşten bir çember oldu,
Düşüncem seninle beraber oldu.
Muradım vatana bir asker oldu...

Muradım, Muradım, demir Muradım,
Azizdir Hacerden emir Muradım..

Bir cihan deviren cevherin vardır,
Bu millet kalbinde bin yerin vardır.
Yaranı saracak Hacerin vardır.

Vatan yanıyorsa ölüme Murat,
Sadık Hacerini düşünme Murat...

Muradım gönülden sevince beni
Cihan yansa gönlüm unutmaz seni.
Beklerim izinli ilk bu yaz seni..

Sensiz olmaz elbet harman Muradım,
Bu sene ekinler yaman Muradım..

Asker karısıyım şanlıyım gerçek,
Hacer Muradını daim sevecek.
Yamaçlar açmaya başladı çiçek...

İznini alınca seğirt Muradım,
Tunç yüzlü Muradım.. Yiğit Muradım..

KIŞLADAN KÖYE MEKTUP

Aldım mektubunu sevinçle akşam,
Kalmadı içimde ne sızı, ne gam,
Merhemli namenle kapandı yaram...

Beni unutmayan, anan Hacerim,
Gönlümde ateşi yanan Hacerim,.

Silah başındaki sadakat diler,
O, seni ne kadar severmiş meğer;
Gönlünde, dilinde bir ad var: Hacer...

Bir lahza düşmeyor dilinden adın
Hasretinle yanan asker Muradın...

Hasretin gönlümü göz göz edince
Bir damar sızlayor inceden ince...
Açtımı göğsünde koncalar nice?

Bakışı cihana bedel Hacerim,
Dünya güzelinden güzel Hacerim..

Keder çatılmasın kumral kaşında
Acılık olmasın o göz yaşında...
Kocan Murat asker silah başında...

Bir cihan içinde bir tek Hacerim,
Ah melek Hacerim, çiçek Hacerim...

Çift örgülü saçın öne dökülsün,
Geldiğim an kaşında zülfün bükülsün,
Bunu bana söz ver, gamım sökülsün...

Köyüme döndüğüm zaman Hacerim..
Unutma sözünü aman Hacerim..

Bir "Gümüş Tilki" Çiftliği

"Gümüş tilki" deye kuyruk ucu ak olan bir soy tilkiye dendiğini burada hatırlatmak lüzümsuzdur. Gittikçe seyrekleşmekte olan bu hayvanları türetmek için bir çiftlik vucuda getirilmiştir ki şu makalede onun hakkında bâzı ma'lûmat verilecektir.

MODALAR değişir, fakat güzel kürkler ne de olsa değerden düşmez; bahusus ki o kürkleri veren hayvanlar yıldan yıla azalıyor, gittikçe her yana yetişip sokulan medeniyet karşısında, yabanlara çekilmeye mecbur oluyorlar. Eski tuzaklı avcılar Avrupa Amerika piyasalarına kürk yetiştiremez oldular.

Tam bir "gümüş tilki"

Bu «kürklük» hayvanları türetmek için bir çiftlik düzmeyi ilk eski bir mektep arkadaşım düşünmüş. Sonraları başka kürkçüler de işe girişti. Geçenlerde arkadaşımın bu yeni usul çiftliğini gittim gezdim.

Te'sisatın bulunduğu yer Kanada nın Prens Edvarts adasıdır. Ehalisi başlıca küçük zürra'dan müteşekkil ise de hepsi vakti hali yerinde görünüyor.

Dalton, arkadaşım, bana tilkiler hakkında epey ma'lûmat verdi.

Kürkçüler kara tilkiye, en değerlilerinin sırtında bulunan tek tük gümüşü kıllardan ve kuyruklarının ucu bembeyaz olmasından, «gümüş» tilki diyorlarmış. Bunlar aynı bir soy teşkil etmeyor. Fakat asıllarında «Kızıl» tilki kanı bulunduğundan bu «gümüş»lerin tüylerinde de ikide bir bu kızıllığı hatırlatır bir karışık renge tesadüf olunuyor ki bunlara da «kırma» diyorlar.

Bu yolda tilki yetiştirmek daha bir çok kimselerin aklına gelmemiş değil; yalnız, büyük denemeleri, ettikleri masraf, çektikleri emekler boşa çıkmış. Büsbütün başka bir çığırda yürümeyi düşünen M. Dalton, yıpratıcı yorgunluklar, beklemelerden sonra nihayet ilk çiftlik doğumu tilki yavrularını elde etmeye muvaffak olmuş. Bugünkü günde çiftliğinde en güzel soydan damızlık otuz çift tikliye maliktir.

Öğle yemeğini onunla yedim. Sonra çiftliği gezdik.

Her biri bir çift tilki ihtiva eden telli bölmeler takriben on iki metre boyda, sekiz metre ende olup yükseklikte de üç buçuk kadar metredir.

Hayvanların toprağı eşerek kaçmak için

kendilerine yol açmalarına nasıl mani' olunduğunu sordum. Dalton un anlattığına göre, tel örgü yerin bir buçuk iki metre derinliğine kadar varıyormuş. Örgünün üst yanı ise yarım metre eninde bir kenar teşkil edecek surette içeri doğru yatık olduğundan tilkilerin onu da aşmalarına imkân yoktur.

Bölmeler içinde kulübeler yapılmış; çiftler onun içinde barındırılıyor. Yalnız, yazın kimi aylarında erkekleri dişilerden ayırmak iycab ettiğinden, ayrıca müteharrik bölmeler de yapılmıştır.

Bunlar arasında en çok alâkamı uyandıran, eniklere mahsus olan yerler oldu. En elverişli neticenin, yavruları iki aylıkken analarından ayrı bulundurmakla elde edildiği görülmüş.

Bu yavrular, çoğu, Nisanın ilk günlerinde doğuyor. Benim ziyaretim esnasında hepsi üç dört aylıktı. Onları, tasavvur edeceğiniz gibi, çok oynak, çok canlı buldum. Küçük bölmelerin içerisinde ya birbirlerini kovalarlar, yahut kendi kuyruklarını yakalamak için döne döne koşar dururlar.

Yemekleri batı sularında verildi. Öğünleri biraz çiğ kıyma, pirinçle karışık süt, bir yumurta sarısından ibaretti. Bunları bulmak için çiftlik sahibi kendisi inek ve tavuk beslemeye mecbur; yoksa, yüzden fazla tilki yavrusuna yetişecek kadar yumurta ve süt masrafı kim bilir ne tutardı...

Ergin tilkilerin yiyeceği çiğ et, taze balık, bisküviden ibaret. Katım mevsimi hariç olmak üzere birer mîkdar da süt veriliyor. Fakat Kânunusani Şubat aylarına düşen katım zamanında her nedense bu hayvanlar süte bakmıyor.

Dişi tilki çoğu on yıl müddetle yılda bir defa doğurur. Her doğum dörtle dokuz arası enik verir, fakat altı yavru eyi bir verim sayılmaktadır.

Enikleri yedirme vaktı

Soyu temiz tutmak için arada bir yeni bir kan katmak faydalı olduğundan, çiftçiler vakît vakît kendi aralarında anlaşıp muvakkaten dişi erkek değişirler.

Tilkiler on iki on beş aylık olunca tam çağlarına ermiş bulunurlar, ve — daha nice mahlûklar gibi — güzelliklerine kurban edilirler.

En değerli kürkler, karası kuzguni olup gümüşi kılları çok bulunanlardır. Alelade kürkler şimdi kırk ingiliz lirası tutarsa da az bulunur güzelliktekilere toptancılar bunun dört katı kadar para verdikleri olurmuş ki, bizim akçe ile 1600 Lira eder!

1924 senesinde yalnız dediğim Prens Edvarts adasında bu işte dört yüz kadar yetiştirici varmış. İşletilen sermayenin tutarı da bir milyon ingiliz lırası imiş. Bu çiftçiler bir birlik teşkil etmişlerdir.

Sevgi ve Teselli

J.-H. Rosny Ainé den [*] *Tercüme eden: Yaşar Nabi*

Jérome Pallart anlatıyordu:

Covent Garden in her sabah at koşulmuş sayısız araba ve faytonlar tarafından ziyaret edildiği zamanlardaydı... Ah! Covent Garden in çiçekleri, yemişleri! İşime başlamadan çok evvel, erkenden onları seyre gidiyordum; yasemin, karanfil, menekşe, süsen, gül, lale çiçeklerinden ve harikulade portakallar, nefis ananaslar, kocaman kavunlar, kokulu armutlar, Kanada elmalarından gaşy olurdum... Gençliğin güzel zamanları!... Londra hafızamı latif hatıralarla doldurdu... o vakît ve sonraları...

Beni İngiltereye gönderen amcam Théodore du.

«İngilizceyi eyice bilmek lazım! diyordu. İşlerimde bu bana çok yarayacak... Zaten benim işim senin demektir.»

[*] Edebiyat âleminde J. H. Rosny Ainé namiyle tanılmış olan Joseph-Henri Boex 1856 da Brükselde doğmuştur. Belçika hukûmet merkezinin muallim mektebinde tahsilini ikmal ettikten sonra küçük kardeşi Justin Boex ile beraber Parise geldi ve 1886 ya doğru kardeşiyle müştereken yazdığı, J. ve H. Rosny imzasını taşıyan romanlar ve hikâyeler neşr etmeye başladı. Goncourt akademisinin teşekkülü zamanında ilk a'zalar arasında o da akademiye dahil oldu ve el'an onun a'zası ve reisi bulunmaktadır.

Hemen bütün tarzlarda kalem yürütmüş ve her tarzda muvaffak olmuştur. Birçok yeni edebi tarzlar tecrübe etmiş ve yeni muharrirlere bu suretle rehberlik vazifesini görmüştür.

Ona Fransızların Wells i deyenler de bulundu. Fakat Rosny Ainé nin edebiyat âlemine Wells den evvel girdiğine bakılacak olursa onun Wells den mülhem olmadığını kabul etmek lazım.

J. H. Rosny Ainé kablettarihi devirlerin romanlarını yazmakla yep yeni bir tarz yaratmıştır. Bunun için de zamanına kadar keşf edilen bütün vesikalardan istifade etmiştir.

Londrada muazzam bir şekilde çay, kahve, tarçın, biber, safran, kakao, vanilya ithalatı yapan Willis, Petticoat ve Şürekâsı müessesesinde çalışıyordum. Gençliğin ne demek olduğunu bilen amcamın hassaten tavsiyesi mucibince yalnız saat dokuz buçuktan üçe kadar çalışıyordum. Bu suretle hayattan istifade için vaktim vardı ve alkolle tütünden nefret ederek gezintilerden, tiyatrodan, mutaleadan hoşlanan bir tabiatım olduğu için vaktimi boş geçirmeyordum.

AMCAM bana kâfi derecede para gönderiyordu; Willis ve Petticoat da çok geçmeden kendilerine eyi hizmet ettiğimi nazarıiytibara alarak haftada üç ingiliz lirası maaş bağladılar... Onun için ceplerim oldukça doluydu ve İngilteredeki ikametimin hitamından sonra yapacağım bir seyahat için para artırıyordum.

Willis ve Petticoat ların yanına girdikten on sekiz ay sonra Covent Garden de bir kamçı bekçisinin yanında çalışan Margaret Beach ı tanıdım.

Kamçı bekçileri ehemmiyetsiz insanlar değildiler. Fransada noterler borsa, simsarları gibi onların da vazifeleri resmi ve gediklidir. Bu gedik ya veraset ve yahut satılmak suretiyle intikal eder. Otomobilin yeni meydana çıktığı o devirde bu meslek çok para getiriyordu.

Genç ingiliz kadınlarının bir çoğu gibi Margaret Beach da bir melek güzelliği vardı. Hasat mevsimindeki başakların bütün altın ren-

gi saçlarını ışıldatıyor, gözlerin bütün yeşilliği gözlerinde görünüyor ve teni beyazı pek temiz ve pembesi, pek tatlı, yeni açılmış yabani güllerin rengiyle rekabet ediyordu...

Tam bir mesti içindeydim. Tepelerde ot nasıl biterse hayaller de içimde öyle canlanıyordu. Küçük kamçı bekçisini [*] büyük bir aşkla sevmeye başladım. Ufak tefek sebepler bana onunla konuşmak fırsatını verdi. Saf ve samimi idi; beni nezaketle dinleyordu ve kendisine aşkımı itiraf edince haykırdı:

«Eyileşmelisiniz, mösyö! Bir daha görüşmeyelim...

Daima bana tesadüften çekindi, fakat aşk şeytanı beni idare ediyor ve ben yine ona raslamak için çareler buluyordum.

Bu geçici bir heves değildi. Bütün huceyrelerimle ıztırap çekiyor, yanıyor, zayıflayor ve soluyordum... Bir çok haftalar kendisiyle konuşmama müsaade etmedi; selamlarıma ancak mukabele ediyor ve gözden kayb oluyordu.

NİHAYET bir gün kendiliğinden geldi. Bana dedi ki:

«Bu acınacak bir şey, sir... ve aynı zamanda fena. İnsan hislerine mağlûp olmamalı.

— Ne yapayım? Sizden başka bir şey düşünemeyorum, sizi hayatım kadar seviyorum.

— Ah! dedi, ne müthiş... Ben fakîr bir kızım.

— Bundan ne çıkar? Neden karım olmayasınız.

— Hiç bir zaman, sir. Bu büyük bir günah olur. Sizin seviyeniz benimle müsavi değildir: Size yazık olur... Hiç bir zaman; hiç bir zaman... ve ben irade sahibiyim!»

Bana muazzep bir nazarla baktı. Sararmış olmalıydım; ellerim titreyordu.

«Beni dinleyin, dedi. Pazar günü buluşacağız... Ma'sum bir sevgi neden saadet getirmesin? Ve zamanla siz de eyileşirsiniz!...»

HER pazar onunla buluşuyordum. Parklarda, Hampstead Heath de, Lee sahillerinde, Epping ormanında geziniyorduk. Ve bir yaz gecesi yıldızların altında geri dönerken bana fısıldadı: «Ben de sizi seviyorum!»

Benim için dünya yeniden yaratılmış gibi oldu... Bir çok mevsimler devamınca bu çok temiz ve çok sakin kız beni mes'ud etti. Sonra, içimizde şeytan olduğu için, daha tam bir birleşme arzu etmiştim. O bu arzumu biliyor ve bundan kederleniyordu... Ve bâzı günler, onun melek yüzü hüzünlü bir hal alıyordu... Kış geldi. Buz tutmuş suları, kırağı veya kardan beyazlanmış otları, sarı bulutları seyr ettik.. Gitgide karım olmasını daha fazla isteyordum.

Bir gün, öğleden sonra Saint-James parkında buluştuk. Gece semasına benzeyen iri yeşil gözlü yüzü her zamankinden daha soluktu: biraz öksürüyordu. Hiç bir zaman onu o ande olduğu kadar sevmemiştim ve bunu ateşin bir belagatle kendisine söyledim.

«*Darling, Allaha yalvardım... ve şimdi biliyorum ki istikbaliniz bundan müteessir olmayacaktır. Onun için, istediğiniz zaman sizi kiliseye ta'kîbe hazırım...»

İŞTE biz Saint-Barnabé papazı önünde bu suretle karı koca olduk, ve zann ederim ki hiç bir zaman bir anadan doğan erkek kimseyi benim Margaret i sevdiğim kadar hararetle sevmemiştir.

Kara aylar geçti, Lee sahillerinde çuha çiçekleri açıldı ve son fırtınalardan sonra Nisan meltemleri bulutlarda şarkı söyledi...

Son bahar iptidasında Londrayı terk etmek mecburiyetinde idim. Margaret öyle yapmamı rica etmiş olduğu için evlendiğimi Théodore amcaya haber vermemiştim.

«Bunu yapma, demişti... canı sıkılır... Allah her şeyi yoluna koyar! Buna eminim, Darling!»

Zayıflamıştı; ve bâzan, geceleri, nefes nefese kalkıyordu:

«Yo! merak edecek bir şey yok! diyordu... Bekleyiniz... *O* oradadır... *O* istikbalimizi koruyacaktır...»

Uzun zaman kendini bir doktora göstermek istemedi... Fakat daha ziyade zayıflamakta devam ettiği, daha sık nefes darlığı buhranları geçirdiği için onun sözünü dinlemedim ve bir bronşit esnasında beni tedavi etmiş olan doktor Willing i getirdim.

Margaret onun ziyaretini kabul etmeyecek kadar kaba değildi. Muayeneye naçar rıza gösterdi; Willing in yüzü ciddileşti, ve onu kapı-

[*] Kamçı bekçisi, bizde araba devrindeki (meydancı) ta'biriyle bir ma'nadadır.

*Darling, ingilizce sevgili demektir.

(Devamı 79 uncu sahifede)

Kalmet Aşısı

Kalmet aşısı hakkında, geçen nushamızda, bu yazının ilk kısmını derc etmiştik. Bu makalede ise, aşının tatbikinden alınan neticeleri ve muvaffakiyet safhalarını bildiriyoruz.

Vefizat Azalıyor

ALBERTA da, Profesör Rankin in riyaseti altında bulunan bir âlimler komisyonu yeni doğan danaları aşılayarak sirayete müsait muhitten uzak yaşatmakla beraber ta'kîm edilmiş süt ile beslemişler. Bir sene sonra bunlara adi inek verem mîkrobu zerk edildiği zaman aşılı olanlardan yirmi beşte yirmi dördü mukavemet etmiş ve kesildikleri zaman da yenmeğe salih olacak evsafı haiz bulunmuş, halbuki aşılanmamış hayvanlar arasında ölüm ve hastalık nispeti 22/23 olmuştur.

Amerikada Doktor Petroff B. C. G. nin kobaylar için daima tehlikesiz olmadığı ve 50,000 de 1 tanesinin ölümü intac edecek mahiyette bulunduğu fikrindedir. Fakat sair tecrübe sahiplerinin elde ettikleri neticeler Petroff u tekzib etmektedir.

Kopenhag da Jensen ve Oerskow, aşıladıkları yüzlerce tavşan ve kobayda B. C. G. den bir zarar görmemişlerdir. Vereme son derece müstait ve gayet nazik bir hayvan olan kobayın B. C. G. aşısından sonra canlı T. B. basili şırıngasına karşı tamamiyle muaf olmadığı doğru olmakla beraber her halde aşılanmayanlardan fazla yaşadıkları muhakkaktır. Bunlar oldukça muafiyete nail olup, Jensen in dediği gibi: "Veremde biraz muafiyet çok mühim bir şeydir."

* * *

ŞİMDİ fen adamlarını laboratuar munakaşalarına bırakalım da Calmette ve bebeklere avdet edelim:

1930 senesi iptidalarında doktorlar ve ebeler elinden 210.000 Fransız bebeğine sıcak süt içinde kaşık ile üç defada B. C. G. aşısı verilmiştir.

Calmette erkamı berveçhi atidir: Veremli anadan doğma ve asgari altı ay anasından tecrid edilmemiş B. C. G. aşılı bebekler arasında veremden ölüm nispeti (bir aylıktan dört yaştakine kadar) 2.4 % olup aşılanmamış bebeklerde ise 18 % dir.

Veremden ölüm vak'alarında yanlış teşhis vakî' olduğu ve bu hatanın daima teşrihi-meyt ameliyesi ile anlaşılması âdet olmadığı ileri sürülüyor. Calmette bunları da kabul ediyor ve verem de dahil olmak üzre muhtelif sebeplerle ölenlerden aşılı ve aşısız çocuklar arasında bir mukayeseli cetvel yapıyor. Fransanın B. C. G. aşısı tatbîk edilen yerlerinde, Fransa müstemlikâtında, İspanya, Rusya, Rumanya ve İsveç de aşılı çocuklarda ölüm vukuatı aşısızlarınkinin yarısı raddesindedir.

Meşhur verem mutahassısı Heynsius von der Berg Amsterdam kanalları sahillerinde vereme müstait çocukları aşılamış ve hayatlarının ilk senesinde sirayete ma'ruz kalan ve Pirquet tecrübesinde müspet netice veren bebeklerden aşılananlar arasında veremden vefat nispetinin 3.8 % olduğunu ve şeraite tabi' fakat aşılan-

mamışlar arasında bu nispetin 52.3 % olduğunu görmüştür.

Amerikada, New York sıhhiye nezaretinin taharriyat labóratuârları müdürü Doktor William Park ufak bir bebek grupu üstünde aynı dakîk tecrübeyi yapmış ve bebeklerin vereme tutulmalarında en mühim amil açık yaralılarla temas edip etmemeleri olduğu neticesine varmakla beraber aşısız müstait bebeklerin 23.5 % nispetinde öldükleri halde aşılananlardan ancak 5.3 % ünün öldüğünü kayd etmişlerdi. Şimdiye kadar B. C. G. aşısiyle bebekleri veremden koruma tecrübelerinden yalnız birisi muvaffakîyetsizliğe uğramıştır ki bunda da ne Calmette in ne de aşının taksiri vardır:

Baltık denizi sahilinde Lübeck de, 1930 Mart ve Nisanı zarfında Alman Doktorlar B. C. G. diye kendilerine arz edilen bir madde ile yeni doğanları beslemeğe başlamışlardı. Mayista bu biçare yavrular ölmeğe başladılar. Son alınan haberlerden 73 ünün veremden öldüğü anlaşılıyor. Bunun elîm te'sirini tasavvur etmek müşkül değildir. Alman milliyetperver gazeteler Calmette i itham etmekte, bu fransıza Alman bebeklerinin katili vasfını vermekte idiler. Hukûmet bir tahkîk hey'eti nasb etti. Bu komisyon Calmette in B. C. G. sini tahlil ederek tamamen tehlikesiz ve canlı mîkroplardan beri buldu. Ölen bebeklere zerk edilen aşının insan vereminden alınan canlı mîkroplar olduğu anlaşıldı. Ancak bir neticeye varılabildi: Calmette in kendi B. C. G. kültürünü Lübeck e göndermesi zamanı ile bu ilacın zaif çocuklara yedirilmek üzere sübye halinde ihzarı arasında geçen zaman zarfında kazaen T. B. mîkroplariyle karışmış olması.

BU hikâyeden de anlaşılıyor ki Calmette in aşısı veremden korunmağa karşı yegâne çare değildir. Hattâ sade henuz verem mîkroplarına sahne olmamış vucutlarda te'siri görülmek iytibariyle mevkîi gayet mütevazı'dır. Bu ise her nevzada doğum akîbinde hemen verilmesini istilzam eder. Veremde muvaffakîyet en evel hedefe vasıl olanındır. Hiç bir tabaka ve muhitte insanların sirayet tehlikesinden tamamen salim olmaları muhakkak olmamakla aşının luzumu aşikârdır.

B. C. G. bebeklere munhasır değildir. Norveçli mîkrop mutahassısları Scheel ve Heimbeck, hastahanede çalışmak üzere köylerinden Oslo ya gelen talebe ve hasta bakıcıları tüberkülin tecrübesine tabi' tutmuşlar ve çoğundan defatla menfi netice almışlardır. Böyle menfi neticeler verenlere bir de B. C. G. aşısı yapılması teklif edilmiş ve redd eden otuz dört hasta bakıcıdan on dördü müteakîp üç sene zarfında vereme tutulmuşlar, aşılanan yüz on altı kişiden ise aynı müddet zarfında ancak üçü hafif verem alaimi göstermiştir.

Mamafi yeni doğan çocuklarda tüberkülin tecrübesi menfi zuhur etmiş, büyükleri muhafazaya yarayan B. C. G. nin mevcudiyetine rağmen, sıhhi tedbirler almak ve veremlilerden kaçınmak gibi veremden vefiyat nispetini tenkîse medar olagelmekte bulunmuş olan tedbirlerde ihmal ve lakaydi caiz değildir.

Verem mîkroplarının yalnız sıhhi vesait ile imhası, sirayet amillerinin tamamiyle izalesi imkânı henüz muhakkak değildir.

Jenner in aşısı eski zamanın çiçek hastalığı tecrithanelerine luzum brakmamıştır.

Calmette in aşısı, aklı-selim, eyi gıda ve bol güneşte elli sene zarfında verem sanatoryumlarını çiçek hastalığı terithaneleri seviyesine indirecektir.

Kadıncağızın cevabı şu oldu: "Çin ölkesinin Halk nasıl isteyorsa

ALTIN

Princess Der Ling den

ESKİ Çin paytahtının sokakları davul sesleri ile gürlemiş, tellalar imparatorun öldüğünü ve oğlunun tahta çıktığını iylan etmişti. Herkes ağlayor, sevgili ölüye bir baba gibi yanıyordu. Hadım ağaları boyunları bükük dolaşıyor, matem sebebiyle oruca girildiği için saray mutbahlarından bile bir çıt işitilmeyordu.

Babasının yarım asırdan fazla bir zaman oturduğu tahta çıkacak olan çocuk henuz on dokuz yaşında Ming Te idi.

selameti bizim aşkımızın fevkîndedir.
öyle olsun. Ben hazırım.„

ANKA

Emine Saffet

Cenaze günü, bir çok müneccim ve ülemanın eşref saat hakkındaki kararlarına göre tespit edilmiş, yeni imparatorun cülusu için de gün seçilmişti. Babasının cenazesinden dönen genç kral yeni mevkîinin kendisine yüklediği vecibelerden gafil bulunuyordu. Saraya girip odasına çekilir çekilmez vükelası etrafını alarak bir kralın yalnız saltanat sürmesi münasebet almayacağını, tahta bir varis yetiştirmek için de evlenmek mecburiyetinde olduğunu kendisine anlattılar. Ming Te şaşırdı. Şimdiye kadar

kadınlarla hiç meşgul olmamıştı ve olmağa da pek niyeti yoktu. Yaşının küçüklüğünden, her şeyin bir zamanı olduğundan v.s. bahs ederek yakasını kurtarmak istedi ise de kâr etmedi. Vükela günün birinde o da şevketli babasının yanına gittiği zaman arkasından ağlayıp rahmet okuyacak bir şehzade bırakması luzumunda ısrar ediyorlardı. İmparator sabırsızlanarak sarayda ne kadar kadın varsa hepsini bildiği halde içlerinden hiç birisinin hoşuna gitmediğini, zevcesi olacak kadını mutlak kendi beğenip seçmek kararının kat'ı olduğunu anlattı ve mutlak evlenmesi lazımsa bari cülus şenliklerinin ertesi günü verilecek bir kır ziyafetine memleket eşrafının kızlarının da'vet edilerek içlerinden belki birisinin beğenilmesine yol açılmasına muvafakat etti.

Cülus merasimi, âdet üzere gece yarısı yapıldı. Rengârenk mumların ışıkları duvarları acip gölgelerle donatırken memleketin büyükleri kırmızı atlas yastıklara diz çökerek yeni hükümdarlarına yapılması mu'tat olan secdeleri sırasiyle dokuz tane gökler Allahına, dokuz tane yerler Allahına ve dokuz tane de göklerin oğlu olan haşmetluya, Min Te ye ifa ediyorlardı. Bu bittikten sonra memleketin en yüksek me'muru kalkıp tacı Ming Te nin başına koydu. O andan itibaren bilfiil imparator olmuştu. Bütün bu halk kendisini ta'ziz için buraya toplanmıştı. Ming Te kollarını tahtının yanlarına dayamış, göğsünde canlı gibi duran altın işlemeli ejder ve başındaki tacın yavaş yavaş yağlarını yerlere akıtarak sönmeğe yaklaşan mumların zıyası altında heybetli bir hâl alıyor, bem beyaz elinin ince parmrğındaki iri zümrüt yüzük narin bir çiçeğin yaprağını andırıyordu. Bir müddet etrafını süzen ve çok dalgın görünen padişah kalktı ve gûya senelerdenberi saltanat sürmüş gibi bir vekar ile teb'asına kalkmaları için işaret etti. «Artık müsaadenizle içeri girip yarınki ziyafete hazırlanmak üzere biraz dinleneceğim» dedi. Da'vetliler giderken aralarında sevinçle konuşuyor, ilk sözünü böyle tutan hükümdardan millet ve memleket için hayırlar umulacağını söyleyorlardı.

ERTESİ günü misafirler gelmeğe başladığı zaman genç imparator gayet sakindi. Tellalar vasıtasiyle da'vet edilen bütün genç kızlar birer birer gelip mabeynciler delaletiyle Ming Te yi selamlarken her birinin içi titreyordu. Genç, güze hükümdar: bir kız ru'yasında bile bundan eyisini göremezdi. Ming Te nin yaşına bakılırsa seçeceği mutlu kadının uzun seneler bu boskoca memlekette hükümran olacağı tahmin edilebilirdi. Me'murların ve hadım ağalarının muhteşem üniformaları ve her tarafı donatan fenerler bu her renk, boy ve tarzda genç kız alayını daha parlak gösteriyor, manzaranın azametini arttırıyordu. A'yandan biri yanına yaklaşıp hiç kimseyi intihab edip etmediğini soracağı sırada Ming Te nin gözüne yeni gelen bir taze ilişti, ve hemen kim olduğunu sordu. Yeni gelenle beraber ortalığı bir sükûnet kaplamış, her kes çekilerek ona yol açmış; hakîkatte ise âdeta ondan kaçmıştı. Ming Te nin sualini tekrar etmesi üzerine aldığı cevap şu oldu: «Efendimiz, bu kız asi, hain Mı Su nun kızı Altın Ankadır. Masu haşmetlu pederiniz merhumun gadabına uğramış olduğu cihetle kızını da'vet ettirmemiştik. Babası esasen en ufak bir vesile ile vatana ihanet edecek bir şerirdir.» Ming Te bu sözleri dinledi ve ağır ağır kararını tefhim etti: «Ben bu kızı beğendim.» Ve etrafındakilerin itirazlarına kulak asmadan, babasının kabahatlerinden kızın mes'ul tutulamayacağını söyleyerek hemen yanına getirilmesi için ısrar etti. Bir mabeynci, pek zahir bir zorla gidip kızı çağırdı. Halk susmuş, şaşkın şaşkın birbirine bakıyor. Kızlar evvela birbirlerine sonra da bu beklenilmeyen kıza anlamaz nazarlar yollayorlardı. Orada bulunanların hepsi de bu kızın diğerlerinden daha güzel olduğunu görmüşlerdi. Şişman bir hadım ağası alelacele padişahın önüne sırma işlemeli bir yastık koyarak çekilirken, kız ağır ve kibar adımlarla imparatora doğru ilerledi. Tahtın önünde durduğu zaman bir an için hükümdar ile göz göze geldiler. Herkes susmuş, bu iki mevcut arasında söylenecek sözleri işitebilmek için nefesini tutmuştu. Ming Te etrafını saran derin sükûta ehemmiyet vermeyerek kızı süzüyordu. Tam önüne gelip de rüzgârda sallanan zarif bir zanbak inhinasiyle yastığa diz çöktüğü zaman, yanındakileri kulaklarına inanamayacak bir hale getiren müşfik bir sesle ona hitab etti: «Vakıa hükümdara secde etmek âdettir. Fakat ben seninle biraz konuşmak isteyorum. Başını kaldır ve yüzüme bak. Kalk ayağa.» Kız sükûnetle ayağa kalkarak genç imparatorun sorduğu suallere cevap ver-

meğe başladı. Bu sualler Çin edebiyatını bilmeyen ve eyi tahsil görmemiş olanların anlayamayacağı şeylerdi. Biraz sonra imparator kıza yerine avdet etmesi için işaret etti.

ZİYAFETİN hitamında Ming Te has müşavirini yanına çağırarak şu iradeyi tebliğ etti: «Beğendiğim kız *Altın Anka* dır. Saraya gelip benim imparatoriçem olması arzuyu-şahanem muktezasıdır.» Kızın babası hakkında söylenen sözlere kat'iyen kulak asmadı. Ming Te kendi sözlerinin kanun hükmünde olduğunu ihtar ederek iytirazları durdurdu. Ve böylece Çinin en güzel kızı imparatoriçe oldu.

Muhteşem düğünler yapıldı. Ve genç evliler birbiri için yaşamaktan ve seyişmekten başka saadet tasavvur edemez oldular. Bu halleri herkesi dikkate getirecek derecede idi. Yalnız imparatoriçe bâzan babasını düşünerek titrer ve bu endişesini efendisinden saklamazdı. O da daima onu: «Biz birbirimizi sevdikten sonra her şeye karşı koyarız!» deye tatmin ederdi. Bir gün memleket içinde bir haber çalkandı. Imparatoriçe hamile idi. Derken bir gün bu en güzel ve en tali'li kadın nur topu gibi bir oğlan doğurunca halkın sevinci payan bilmedi. Büyük şenlikler yapılırken, bu vesileden istifade eden Ma Su memleketi gafil avladı ve bir ihtilal hareketine kalkıştı. Kızının hükümdar karısı olmasına doymayan bu adam kendisi saltanatı eline geçirmek isteyordu. Çinde en müthiş ihtilallerden biri baş gösterdi.

İmparatorun huzuruna girip yere kapanan vükela hey'etinin başı olan zat söze başladı: «Efendimiz, dedi, halk adalet isteyor. Ma Su dahili muharebeye sebep olmuş, kardeşi kardeşe öldürtmeğe çalışmakta bulunmuştur. Halk imparatoriçenin babası ile bir olup bu işe alet olduğunu, sizi ortadan kaldırarak oğlunu yerinize geçirip rüştünü ispat edinceye kadar naibelik etmeği kurduğunu zann ediyor. Tabiidir ki o zaman imparatoriçenin arkasından babası memleketi idare edecek, mukadderatımıza hakim olacaktır.»

Ming Te sordu: «Teb'am ne isteyor?»

—Ma Su nun iydamını ve Altın Anka hazretlerinin de intihara sevk edilmesini isteyor. Musibeti kökünden kazımak için ağaçla beraber dalın, kaplanla beraber yavrusunun da imhasını isteyorlar. Imparatoriçe hazretleri ne de olsa Ma Su nun kızıdır. Memleketin selameti için kendisinin feda edilmesi iycab eder.»

Ming Te, müşfik bir sesle ona hitab etti: "Seninle biraz konuşmak isteyorum. Başını kaldır ve yüzüme bak. Kalk ayağa?"

Ming Te düşündü ve dedi ki: «Eğer teb'amın benim yerime Ma su yu tahtta görmek istediklerini bilsem dünyada her şeyden aziz bildiğim karımı alarak buradan uzaklaşmağa hazırım. Ne dersiniz?»

—Şevketlim, siz bu mülkün meşru' sahibi, hükümdarısınız. Teb'anız sizden nasıl vaz geçer? Onlar yalnız ihtilalin bastırılmasını, memlekette asayişin iadesini isteyorlar. Siz istediklerini yapmazsanız saraya hucum ederek imparatoriçeyi katl veya intihara icbar etmeleri muhakkaktır.

—Ben sağ oldukça Altın Anka nın kılına hata gelmesine müsaade edemeyeceğime göre, vucudumu ona siper etsem acaba teb'am beni de öldürür mü?

—Haşa efendimiz! Siz Semanın oğlu ve bizim efendimizsiniz. Size karşı el kaldırmanın cezası, bu büyük günahı işleyecek adamın işkenceler içinde ölerek ruhunun da tam doksan dokuz sene cehennem azabı içinde kıvranacağını bilmeyen varmıdır?

Yalvarırız size. Ma Su yu iydam ettiriniz ve zevcenizi de intihara mahkûm ediniz. Mes'ele kapansın. Akibet vahim olacaktır.

Düşünüp karar vermek için on gün mühlet isteyen genç hükümdar ta içinden, ne olursa olsun altın yürekli *Altın Anka* sından ayrılamayacağını pek eyi biliyordu.

HAREME girip de ona mes'eleyi anlattığı zaman kadıncağızın cevabı şu oldu: «Çin ölkesinin selameti bizim aşkımızın fevkindedir. Halk nasıl isteyorsa öyle olsun. Ben hazırım», ve zevcinin beraber uzaklaşıp sefalet içinde yaşamağa bile razı olduğunu işidince: «Olamaz, dedi, sen gidersen meydan babama kalacak, ve onun idaresizliği yüzünden memleket sefil ve betbaht olacaktır. Sen ki bu mülkün sahibisin. Senin vazifen buradan ayrılmamak, kavmını kurtarmaktır. Şimdi ayrılsak da yarın, öbür gün ahrette birleşiriz. Elverir ki gönüller bir olsun »

Ertesi gün Ming Te vezirini çağırıp kararını bildirdi: Kendisi kat'i bir karar verinceye kadar imparatoriçe saraydan uzaklaştırılarak zindana konacak ve orada halkın nezareti altında yaşayacaktı.

Küçük şehzade anasının elinden alınıp sütninelere teslim edildi ve imparatoriçe zindan yolunu tuttu. Ming Te her şeyden evel vakit kazanmak ve kadını tehlikeden korumak için demir parmaklıklar arkasında muhafaza etmeği düşünmüştü.

Bu havadis duyulunca halk biraz yatışır gibi oldu, ve bir mütareke yapıldı. Nihayet İmparator sevgili karısını kendilerine rehin brakmayormu idi. Herkes Altın Anka nın büyüklüğünü teslim etmekle beraber onun bir asinin kızı olmasını aff edemeyordu. İntiharından sonra bu büyük kadın için dualar edilecek, namına heykeller dikilecek ve ismi azizeler sırasına geçecekti, Fakat her halde ölmesinden başka çare yoktu. Altın Anka nın vatan uğrunda kendisine kıyması belki Ma Su taraftarlarını da, ele başları aleyhine isyan ettirecek, onun mahvına sebep olacaktı.

ALTIN Anka şimdiden ölmüş gibi derdinden yanan Ming Te nihayet onu kurtarmak çaresini bulabilecek bir yol keşfi hakkında ümitler besleyor, ışık yolunu kendisine göstermesi için Allahına yalvarıyordu. Bir akşam dayanamadı ve zindan penceresinin önüne giderek yırtık libaslar içinde kuru tahta üzerinde oturan sevgili arkadaşını ziyaret etti. Kadının ilk sözü kararını verip vermediğini sormak oldu. O başını sallayarak: «Hayır, dedi, fakat ümidini kesme. Allah büyüktür; Bir yol bulunacağından eminim.» Altın Anka sadece cevap verdi: «Her ne olursa olsun seni severim Ming Te.»

Ming Te bâzan çıkmaz bir yola saptığını görür gibi oluyordu. Ma Su imha edilmeli idi, bu aşikârdı, ve o ölünce de evladı, dünya yüzünde yaşayamazdı. Bu, memleketin, hanedanın kanunlarından an'anelerinden biri olup kimse tagyir edemezdi. Ümit eyi şeydi amma... Ah ne feci' vaziyet!.

İki betbaht parmaklıklar arasından birbirinin ellerine sarılmışlar, göz göze bakıyorlardı. Baş uçlarında dolaşan felaketi bir lahza unutarak aşklarından bahs ettiler.

İki gün sonra mühlet tamam olmuştu. Ming Te vükelayı toplayıp son kararını verecekti. Memleket halkı neticeyi heyecanla bekleyordu. İmparator tahtının üstüne oturmuş, sakin ve lakayt görünüyordu. Baş vekil hörmetle kararın ne olduğunu sorduğu zaman ayağa kalktı, ağır ağır şu sözleri söyledi:

— Kararım verilmştir. Fakat hüküm kat'iyet kesb etmeden sorulacak bâzı şeyler daha var. Lutfen cevap veriniz. Ma Su nun benim kararımı kabul edeceği hakkında haber gönderdiği doğrumudur?

—Evet haşmetmaap.

—Memleketimiz kanunları vatana hiyanet eden bir adamın kendisi ile beraber ailesinin de imha edilmesini amirmidir, değilmidir?

—Bu bapta kanun sarihtir, ailesi efradından kimse kalmamak şarttır.

—Bir hükümdarın ölümüne sebep olan adamın mevtinden sonra ruhunun doksan dokuz sene cehennem azabı çekmesi iytikadı doğrumudur?

—Evet efendim.

—Öyle ise hükümdarımızın hükmünü dinleyiniz: Ma Su iydam edilecek ve bütün ailesi efradı onunla beraber ölecektir,» biraz durdu ve devam etti: «Imparatoriçe hazretleri intihar ettirilecektir,» biraz daha durdu ve ilave etti: «Veliahıt prens de cellada teslim edilecektir,» ve yerine oturdu.

Vükela bir ağızdan bir çığlık kopardı: «Prens hazretleri? Oğlunuz? Hiç öyle şey olur mu? O

çocuk sizden sonra saltanat sürecek ve size rahmet okuyacaktır.

—O çocuk Ma Su nun torunudur. Kavmim benden bir şey istemişti. Adalet yerini bulsun. Bu adalet istenirken elbet iycabatı düşünülmüştür.

—Lakin, efendimiz, böyle bir şey mümkün değildir. Oğlunuz...»

—Ma Su nun torunu!

—Havsalamız alamaz.

—Durun daha bitmedi. Benim oğlum Ma Su nun torunu olunca bu adam bana hısım oluyorumu olmayormu?

—O nasıl söz, estağfurullah.

—Siz sualime cevap veriniz. Benim oğlum Ma Su nun torunu olup arada böyle bir karabet bulununca başka yol varmı? Ma Su iydam edilecek, ve ailesi efradı olarak Altın Anka, ben ve veliaht da öleceğiz. Milletimin sözü yerine gelmiştir. Arzularını infaz ettim. Hükumdarımız sıfatiyle isdar ettiğim iradeyi hemen şimdi tebliğ ediniz.

— Aman efendim. Bu irade bütün çinlileri doksan dokuz sene cehennem azabına mahkûm ediyor.

— Artık orasını bilmem. Benim elimden gelen kavmimin istediğini vermektir. Ötesine karışmam. Kararım nihaidir.

BU iradeyi duyan halk birbirine girdi ve hükümdarlarının büyüklüğüne şaştı. Ma Su nun hudut haricine tardı ile fedakâr Altın Anka nın kemali-ihtişam ile saraya iadesine karar verildi.

İki genç kavuştukları zaman yine her şeyi unuttular ve söyleyecek yalnız şu sözleri buldular: «Beni seviyormusun? — Seviyorum ve artık hiç ayrılmayacağız.»

Dedikleri gibi de oldu, çünkü ikisi de çok yaşadılar ve bir gün el ele sessizce ölüverdiler.

Ve Ming Te nin yerine geçen oğlu onun hatırasını hayr ile yad ettirdi ve ruhuna rahmet okudu.

"KIRKLARELİ" DE GURUP

Şehitlerin ruhları kımıldadı yerinden:
Kanlı bir mezar olan "Kavga tepeleri"nden,
Süvariler uçuyor, bulut gibi engine...

Yolda çakıl taşlara çarpan çelik nallardan
Sıçrayan kıvılcımlar hız alarak rüzgârdan,
Kararan ufukları boyadı kan rengine.

Bu alev, bu kan rengi, hatırlatır "yarın"ı
Balkan faciasının kızıl satırlarını,
Paslı bir çivi gibi mıhlar boş kafalara...

Ne kara cümleler var bu kızıl satırlarda...
Güneş her akşam bunu bir lahza hatırlar da,
Ufuklarda kayb olur bağrını yara yara...

ZİYA İLHAN

"SERHAD"I BEKLEYENLER

Bu kuşlar vatanımın yırtıcı kuşlarıdır
Hazin hazin çağlayan "Meriç" kıyılarına
Dalga dalga yayılmak zevkli uçuşlarıdır.

Gün doğarken "batı" ya doğru uçmak isterler
Gün batarken "Balaban" [1] babanın mezarına
Toplanır, "senin gibi bahtiyar olsak!" derler.

Kılıç pençeleridir, mızrak da gagaları,
Bir anda parçalarlar, vatanımın bağrına
Yuva kurmak isteyen yabancı kargaları...

ZİYA İLHAN

[1] Kırklareli de süvari kışlalarının yanı başında bu isimle anılan bir tepe üstünde ebedi uykusuna yatmış olan meşhur türk akıncılarından "Mahaç" kahramanı "Bali bey"in halk arasındaki ismi.

MUSİKİMİZİN ÇEHRELERİ

Bestekâr Edgar Manas Efendi

Yazan: AHMET EŞREF

19 Nisan 1875 tarihinde İstanbulda doğmuştur. Musikî tahsilini İtalyada yapmış ve "Padu„ kilisesi organisti meşhur nazariyatçı "L. Bottazzo„ dan armoni, kontrpuvan ve füg dersi almıştır. Tahsilinin ikmalini müteakip İstanbula avdet ederek pek çok seneler her devrin büyük üstatlarının, bilhassa hususi bir rüçhaniyyeti haiz olan asri Fransız musikîsi müvellitlerinin eserlerini büyük bir meyl ve alâka ile kendi kendine tetebbu' ederek ma'lûmatı - musikîyesini tevsi' ve ta'mîk etmiştir.

Edgar Manas Efendi

İlk eserleri, bâzı melodi ve piyano için yazılmışparçalardan ibarettir. Müteakiben, derin bir vukuf ile yazmış olduğu eserler arasında piyano için yazılmış bir "Mönüe-Vals„ ve büyük orkestra için 1908 tarihinde bestelediği bir "Andante senfonik„ vardır ki bu sonuncunun dört el piyano için yazılmış bir aranjmanı mevcuttur. 1912 senesinde. Laypzikde Braytkof & Hertel matbaasında 3 kısımdan mürekkep bir piyano "Suit„ i intişar etmiştir. 1 inci kısmı "Vals şeklinde romans„ olan baş tarafı, ortasındaki haraketli kısma ahenkli kısma ahenkli ve mütenasip şekilde intikal eden bir tarzdadır. 2 nci kısm tabiatı huşu' ile terennüm eden bir "rostai nağme„ dir 3 üncü kısmı ise bir "re bemol Mazurka„ olup güzel bir tahassüsü-musikî mahsulü ve müteaddit sadaların imtizacı nümunesidir.

Aynı tabi' tarafından 1920 senesinde neşre dilen kiriş sazlarına mahsus bir kuatüor unun, başlangıcı tamamiyle mevzun, gayet ince düşünülmüş bir tem üzerine bina edilmiş bir "Fügetta„ olup bunu gayet geniş hututlu ve birbirine merbut ifadeli bir "Scherzo„ ta'kîb eder. Vasi' melodili cümlelerden mürekkep kısabir "Lie„ üçüncü kısmı teşkil eder. Hayatın müşküllerini temsil eden eri ve hareketli bir "Final„ ile nihayet bulur. İfadesi pek müşkül olan bu kuatüor, 6 Mayıs 1921 tarihinde Ünyon Fransezde çalınmıştır. Kuatüorun birinci kemanı, elyevm Ankara musikî muallim mektebi müdürü olan, Zeki bey tarafından pek derin bir hassasiyet ve kudreti-ifade ile çalınmıştır; Bu eser hakkında Almanyada neşr olunan "Zeit schrift für müzik„ mecmuasının Nisan 1923 tarihli nushasında pek takdirkâr bir makale intişar ettiği gibi bestekârı olan Manas efendiye de İstanbulda aynı sene içinde te'sis edilen Konservatuvarın armoni mallimliğini kazadırmıştır.

Bu tarihi ta'kîb eden iki sene zarfında Galatasaray lisesi müsamere salonunda, tahtı-idaresindeki Konservatuvar talebeleriyle müteaddit muvaffakiyetli konserler vermiştir.

Pariste "Hamelle" matbaası 1922 senesinde iki "Lieds Arménien„ ini neşr etmiş ve 1924 de de yeni şekilde yazmış olduğu iki hareketli ve Piyano ile keman için mürettep "Sonat„ i tab' edilmiştir.

MANAS efendi 1928 senesinde "Iles des Princes-Adalar„ namı altında ve büyük orkestra için "Suit„ tarzında bir poem bestelemiş olup bu eserin iki el piyano için yazılmış olan nushası Pariste "Sénart„ matbaası tarafından neşr edilmiştir. Dört parçadan ibaret olan bu suit in her numarası, bestekârın, bu adaların her birinin şairane manzarası karşısında duymuş olduğu hissiyatı gösterir. Her parça hangi adaya ait ise bu adanın namına izafe edilmiştir. İlk parça "Proti-Kınalı Ada„ dır. Halkın tahassüsatını gösterir bir ifadesi vardır. İkinçisi "Antigoni-Burgaz„ olup çocuk ve genç kızlardan mürekkep bir kafilenin dalgalara karşı sahilde rakslarını tasvir eder. Üçüncüsü "Halki-Heybeli ada„, çamlar altında yüksek bir tepedeki tahayyülat olup tabiatı tasvir

Hüseyin Sa'dettin Beyefendiye

Anadolu Oyun Havaları

E. MANAS

III. Zeybek oyun havası (Aydın)

eden bir şiir ve gayet tatlı bir hayaldir: Dördüncü parça "Prinkipo-Büyükada„ bir bayram gününü andırır şen bir harcketle başlar, ve sonra, orta cümlesi tabiatın sehhar güzelliklerini tasvir eder hazin bir ifadedir.

Muallim Manas efendi yine " Senart „ matbaasında neşr edilen "Türk milli raksları„ namında Piyano için bir suit de bestelemiştir. 7 dans parçasından mürekkep olan bu mecmua büyük bir san'atın mahsulüdür. Bu oyun havalarının her biri çok dikkatle intihab edilmiş olup asri usule tevfikan armonize edilmiş olan her parça muallim Manas efendinin bizce müsellem olan kudret ve vukufu ile tevsi' edilmiştir.

Bu eserin, halihazırda Türk folklorlariyle meşgul olan mühim mıktarda Avrupa musikî-şinasları arasında hararetli bir alâka tevlid edeceğinden eminiz.

Milyoner Olmamaya

GEÇEN sene dünyanın en büyük banka teşkilatının başında bulunduğu halde işten çekilen Amadeo Peter Giannini, Amerikaya muhaceret etmiş fakîr bir İtalyan ailesinin çocuğu olarak hayat mücadelesine atılmıştır.

Maliyecilik de, musikî ve ressamlık gibi fıtri istiydada mütevakkıf olduğundan eserleri ta gençlikte görünür. İşte Giannini nin hayatındaki garabet burada başlayor. Bankacılığa ancak otuz yaşına geldikten sonra teşebbüs etti.

Servete harîs de değildir. Bugün milyarder olmak elinde iken şahsi servetini bir milyondan aşağı bulundurmaktadır. Bedava çalıştığı zamanlar da olmüştur. Kendi te'sis etmiş olduğu İtalya Bankası müdürleri kendisine bir buçuk milyonluk ikramiye verdikleri zaman bunu, zirai îktisat tahsili için California Darülfününuna devr etti.

Giannini diyor ki: — Şimdiki halde en büyük müşkülatım milyoner olmaktan sakınmaktır. Servet insana pek ağır vazifeler, sıkıntılar yükletir. Evladına da hayrı olamaz. Bir çocuk için en hayırlı olan şey hayat mücadelesine atılarak kendi yolunu kendi açmaktır.

Giannini, yetiştirdiği meyveleri satarak geçinen İtalyan muhacirlerinden fakîr bir çiftçinin oğlu idi. Henuz yedi yaşında iken babası öldü. Annesi bir arabaciyle evlendi. Hep birlikte San Fransisko ya gittiler. Üvey babası orada komisyonculukta epeyce para biriktirdi ve kendi başına bir idarehane açtı.

Giannini bankacı olunca, meyve sattığı zamandaki

Çalışan Bir Adam

Giannini on üç yaşında mektepten çıktı. Tahsile merakı olmadığından seyyar satıcılık etmeye başladı. Tek atlı arabasiyle dolaşır, çiftçilerden aldığı meyveleri, sebzeleri satardı. On dokuz yaşına gelince, biriktirdiği para ile üvey-babasına ortak oldu, bir sene sonra müstakîllen bir idarehane açtı.

Uzun boylu, kavi, yorulmak bilmez bir genç idi. Gece beş saatten fazla uyku uyumazdı.

Otuz bir yaşına gelince işten çekildi. Kendisine ayda 400 dolar iyrat te'min etmişti. Bir aralık arazi alım satımiyle meşgul oldu, sonra birden bire bankacılığa merak sardı, İtalya Bankası namiyle bir banka açtı. Sermayesi 150.000 dolardan ibaretti ki bir kısmı kendisine ve üvey babasına, bir kısmı da kendisine iytimatları olan ahbabından on kişiye aitti. Meyve sattığı zamandaki gibi kapı kapı dolaşarak hisse senetlerini satti.

gibi kapı kapı dolaşarak hisse senetlerini sattı.

Hiç bir tehlikeli işe, hiç bir spekülasyona girşilmemesini esasi umdeler olarak vaz' etti. Meşru' zayiatın hiç bir bankayı felakete sürükleyemeyeceğine kani' idi. İlk günden iytibaren işleri muvaffakîyetle devam etti.

1906 senesinde San Fransisco da büyük bir zelzele ve onu müteakıp müthiş bir yangın oldu. Felaket günü Giannini 15 mil mesafedeki sayfiyesinde idi. Koştu, bankanın paralarını, defterlerini kurtarmaya muvaffak oldu. Ertesi sabah deniz kenarında bir yazıhanenin başına oturdu, yıkılan ve yanan evlerin sahiplerinden her kim yeni inşaata başlayacaksa para îkrazına hazır olduğunu iylan etti.

1907 senesi mali buhranı esnasında onun bankasında sarı liralar dolu idi. Her kese, hattâ rakîplerine bile imdad etmeye daima hazırdı. Hiç bir zaman fahiş faiz istemedi.

Sonra bankasına şu'beler açmayı düşündü. İnşaat için para isteyenlere pek ehven faiz ile para îkraz etti. Bankaların demokratlaşması umdesini tervic ederdi. Çiftçiler ile tüccardan kimseye on hisseden fazla satmak istemezdi.

Bir gün bir mektep çocuğunun bir domates içinde metelikler biriktirdiğini görünce çocuklara mahsus bir tasarruf şu'besi açmaya karar verdi. Bugün bu şu'bede 215000 Kaliforniali çocuğa ait üç milyon dolar vardır.

AMERİKANIN muhtelif semtlerinde 23 şu'be açtığı zaman şiddetli rekabetler, ithamlar ile karşılaştı. Ecnebi olduğunu söylediler. Halbuki Amerikada dünyaya gelmişti. Bankacılıkta şu'becilik doğru olmadığını, bir nevi' inhisara kalkıştığını, köylülerin parasını toplayıp şehirlerde spekülasyon yaptığını iddia ettiler. Halbuki her şu'besinde mahalli meclisi-idareler oldu-

(Devamı 79 inci sahifede)

Talebelerimizin

GELİNCİK

Yazın, tenha kırlarda köpe, yeşil, incecik,
Narin bir sak üstünde alevlenen gelincik,
Ruhlanmış nişanıdır kızıl bir hatıranın.

Papatyalar içinde nazlı nazlı geziyor,
Ateşli varlığını his ve hayal seziyor,
Titrek dudaklarında sızlayan bir yaranın.

Taze kanla boyanmış şuh kelebekler gibi,
Gülümseyor her sabah pembe melekler gibi,
Sanki bir şey bekleyor mahzun mahzun akşamdan.

İnce ince tütüyor yanık ruhu semaya,
Veriyor tatlı, renkli bir hararet fezaya,
Öyle bir meş'ale ki geceler ona zindan.

Utangaç, henüz gelin olmamış dilber bir kız,
Yaratılmış gül gibi o da puseden yalnız,
Güzel yüzlü gelincik kırların ateşidir.

Ey nazlı kır çiçeği, çok severim seni ben,
Yüksek bir zevk duyarım eğilerek öperken:
Kızıl rengin çünkü hür bayrağımın eşidir!

AHMET KEMAL

BAHÇEM VE BEN...

Bahçemdeki çiçekler sarardı ince ince,
(Biz açmayız) diyorlar (yar gelip gülmeyince)

Güllerin, sünbüllerin hasretten rengi sarı,
Sen yoksun deye bugün, boyun büktü sarmaşık;
Döküldü güz gelmeden dalların yaprakları.
Sevgisiz bir diyarda bahçem aşık ben aşık.

Kuşlar cıvıldamayor, artık ötmeyor bülbül,
Ağaçlarda yuvalar darma dağın ve bomboş,
Artık koku vermeyor, ne karanfil ne de gül,
Bir zamanlar cennetti, şimdi bahçem ıssız, loş.

Bak sevgilim çiçekler sarardı ince ince.
(Biz açmayız) diyorlar (yar gelip gülmeyince).

EMİN HALİL

ANNEME

Bu topraklar uğruna ben de ölürsem bir gün
Oğlunun arkasından ağlama anneciğim
Mezarı bilinmeyen bir kefensiz ölünün
Hayaline ömrünü bağlama anneciğim

Mademki ben askerim, bugün değilse yarın
Vurulup düşeceğim üstüne toprakların;
Bu mukaddes ölümle öldüğüm zaman sakın
Bağrını göz yaşiyle dağlama anneciğim!...

ESAT DEMİRAY

GURBETTE AKŞAM

Yaşaran gözlerimle, bu gurbet akşamında,
Bağrımı ateşleyen hislerle geziyorum.
Karşıdaki yalının tutuşan bir camında
Yurdumun hasretini yanarken seziyorum.

Kalbimden kopup gelen emel dalgalarıyla
Hicran kayalarına çarpmaktan kaçıyorum.
Eşsiz kalan ruhumdan, gecenin vakarıyla,
Ümit yıldızlarını göklere saçıyorum.

İBRAHİM ŞEVKET

GECE RENKLERİ

Şafaklar kararıyor ümitsiz anlarımda,
Açılıyor korkunç bir çukur iki yanımda.
Titreyor kanatları ecelin baharımda,
Sarıyor gözlerimi siyah gece renkleri.

Yüceler yücesiydi susan ümit bülbülüm,
Güzellerden güzeldi benim güzel sümbülüm
Bir zulmete kapıldı zavallı bedbin gönlüm,
Sarıyor gözlerimi siyah gece renkleri...

MEHMET ALİ

Güzel Şiirleri

GECE

Gece kalbimi yakan dertlerden daha kara
Kaldırımlar boşluğa açılan bir makara,
Son adım sesleri hep besteler sokakları.

Evler bir mezar gibi kenetlendi sükûta
Evler benzeyor şimdi kapalı bir tabuta!
Her tarafı eziyor gecenin ayakları.

Ara sıra bir ıslık duyuluyor derinden
Yıldızlar atamadı perdeyi üzerinden
Kanat açmış gibiydi her atmacalar.

Ölüm tehlikesine düşen insanlar gibi,
Ufak bir ses duyulsa atar gecenin kalbi
Mezar taşları gibi sırıtıyor bacalar.

Samsun *M. NECDET*

NAZİRE

Faruk Nafiz-e

Sularında her akşam, hasta mehtap yıkanır,
Yakut çemenler içer, onun nazlı sesini.
Çılgın âşıklar gibi kızıl güller kıskanır;
O çoban çeşmesini, o çoban çeşmesini...

Leylasını durmadan, mecnun sahrada arar
Köpürürken önünde, baharın dalgaları.
Ufuklardan akarak, alev rüzgârlar sorar
O suda halkaları, o suda halkaları...

Kumsallarda gezerken, maceralar anlatır,
Kahkahalar yad eder, mazideki anları.
Diz çöktürüp önünde şairleri ağlatır:
Şarkın o sultanları, şarkın o sultanları...

Sap sarı manolyalar, açılır ellerinde,
Nafiz, hayalin bugün kalplerde hicran yakar
"Nedim" in kahkahası çınlar şiirlerinde
O çapkın mısra'ların gönülden gönle akar.

MUAMMER ŞAHAP

HOCAMIN SESİ

O çocuk ma'bedinin durakladım önünde...

Bir ses duydum, tanıdım, bu, hocamın sesiydi,
Bu, ölen günlerimin acı inlemesiydi.
Canlandı hayalimde sayısız hatıralar,
Yığın yığın kitaplar, kırık çürük sıralar...

Gözlerimde çehreler kimi kuş kimi çiçek
Bu kadar ıztırabı gönlüm nasıl çekecek?
Her biri bir göz yaşı bin şekil kardeş yüzü
Gitti yalnız ben kaldım şu hayatın öksüzü...

Hemşire hayalleri önünde tesellisiz;
Şefkat ihtiyaciyle sevgisiz sevgilisiz...
Duydum bu sese karşı ağlamak ihtiyacı,
Ümitsiz bir ayrılık ölümden daha acı.

Ey şimdi benden uzak sevgili kardeşlerim,
Bütün kalbimle size hoş ru'yalar dilerim.
Dilerim ki daima gülşen olsun yolunuz,
Gülşen yollar içinde siz bahtiyar olunuz.

Dilerim ki istîkbal önünüzde baş eğsin,
Başınız eğilmesin ebediyyen yükselsin.
Yürürken böyle zaif ümitsiz ben yolumda
Bir yokuşun başında belki yorulurum da

Ince belim bükülür çöker iki kat olur,
Hayatın darılması böyle bir tokat olur.
O zaman mezarıma bir kır çiçeği atın
Bu son vasiyetimi sevgilime anlatın...

MUSTAFA NECİP

Muhitin Saygı Değer Baş Yazıcısı

Ahmet Cevat Beye

Vurgu ve Istılahlara Dair Bir Karşılığım.

ANKARA Türkçemidir, başlığını takınmış makaleme kucağını açan sevimli "MUHİT" mecmuası Mart nushasında, ve "Neden pedagoji olsun" ünvanlı yazıma da Nisanda, yaprakları arasında fahri birer yer ayırmıştı. Şu kadar var ki bu ikincisinin baş tarafı kendi makalesinin hulâsası olduğundan bahs ile, Ahmet Cevat Bey bu kısmı çıkarmış ve sonuna da kendi mülahazalarını eklemiştir. Bu suretle kuşa benzeyebilmiş olan yazımın, ihtimal ki adımı yadırgayabilecek olan şirin hanım kari'lere cana yakın görünmesi için, sağ baş tarafına "yazan: Ahmet Cevat" deye ünlü adını koymak lutfünde bulunmakla ayrıca değerini artırmıştır.

Gerek Muhitin neşriyat limitet şirketine gösterdiği konuseverlik (misafir perverlik) gerekse kayırganlığı (himayekarlığı) dolayisiyle Ahmet Cevat Beye böylece el gün önünde teşekkürlerimi sunarak borcumu ödemiş olmak isteyorum. Gelelim şimdi bahsimize.

Latinceden ve Yunancadan alınacak beynelmilel ıstılahların son lahikası (süfiksi) nasıl olmak lazım geleceği mes'elesi, Muhitin Mart nushasına Cevat Beyin yazdığı meraklı makalenin temel taşını teşkil etmekte idi. Kendileri bunların Fransız usulünde bitmesi (psikoloji gibi) taraflısıdırlar. Buna karşı ben, ötedenberi alışık bulunduğumuz A-YA takıları (lahikaları) dilimizin tabiatına daha uygun geleceği kanaatında bulunduğumdan, Muhitin Nisan nushasında bu taşı biraz yerinden kıpırdatmağa çalışmış ve cografya gibi psikolocya olsun demiştim.

Üstat, makalenin dip zeylinde, munakaşalarda söylenmiş sözlerin tekrar edilmesi, mecmuanın sütunlarını fazla işgal etmek olacağından, bundan vaz geçilmesini rica ediyorlar. Bu dileği elden geldiği kadar gözetmeğe çalışacağım; ancak ilmi munakaşada karşı sözcünün (muhatabın) kanaatını kısacık olsun zikr etmeksizin yürütülen sözler, yeni bir okuyucu için karanlığa kubur sıkmaktan özge (başka) bir ma'na ifade etmez sanırım; eski okuyucular geçen nushaları bulup karşılaştırmak külfetine düşer. İşe böyle bir nezaketsizlik çeşnisi vermekten çekinerek beyan buyurulan arzu dışarısına bâzan çıkmak zaruretinde bulundukça lûtfen müsamaha ile karşılamalarını dilerim. Bahusus ki sevimli Muhitin sütunlarını sindirilmesi ağır mutalealar ile taşırmamak için daha ileri giderek, karşı sözcümün yaptıkları kınayışlara (tenkîtlere) madde madde pay biçmeyip yalnız dokunaklıca kısımların iğnesinden kendimi korumakla iktifa edeceğim.

Genç nesil münevverlerini büyüleyici (füsunkâr) harsının bağları ile dolamış olan Fransız dilinin terminolojisi Türkçemizin üneltisine (tasavvutuna) daha uygun geldiği iddiasını ispat yolunda Cevat Beyin ses vurgusunu (aksan toniği) imdada çağırarak Türkçemizde son hece üzerinde oturmakta olduğunu bildirmişlerdi. Kabataslak doğruluğunu kabul ettiğim bu da'va mutlakiyet üzere ortaya atılınca, tutunamayacağı mukabelesinde bulundum ve misal olarak iki heceli kelimelerde bile, nehy murad edilince, ses vurgusunun başına geçtiğini ve hattâ üç hecelilerde bunun kâh başa kâh ortaya ve kâh sona konduğunu ileri sürerek iddiamı (1) pekinleştirmeğe (tahkime) çalışmıştım. Dayandığım misallerde yanılmış olduğuma hükm ederek karşı sözcüm bunları çürüğe çıkarıyor ve ses vurgusu hakkında beş madde ile bilmecenin dilimizdeki yerini ve rolünü aydınlatıyorlar. Tuhafı şu ki eski iddialarında musir kalmakla beraber bu maddeler içinde de vurgunun daima sonda olmadığını yine kendileri ispat buyurmakla değirmenimize öz pınarlarından su salmış bulunuyorlar. Şu dahi dikkate şayandır ki Mart nushasında "vurgu son hecededir" dedikleri halde (sahife 21 satır 12) bu gez (defa) mülahazalarında "basit sözlerde" kaydını ilave eyleyorlar ve bunda isabet ediyorlar, hattâ tasrif şekilleri ile bunun yer değiştirdiğini de ilmin ışıldağı altına aldıkları misaller ile bir birine çok yaklaşmış bulunuyor. Tasrif şekilleri sözün "fonetik grupu" dışarısında kalamayacağı tabii olduğundan, bu bahste artık lakırdıyı uzatmağa hacet göremeyorum. Bahusus ki bundan yirmi yıl (1327de) evvel Türk derneği risalesinin birinci sayısında (sahife 36-40) ve ikincisinde (sahife 53-57) Osmanlı Türkçesinde vurgu, başlığı altında yazdığım makalede buna dair etraflıca tafsilat vermiş ve başlıca kaidelerini tespit etmiştim. Hattâ uzunca kelimelerde biri kuvvetli

(1) Pek Türkcede sert, katı demek olup her hangi bir nesnenin tıkızlığına, kuvvetine ve çokluğuna delalet eder. Ziftin peki gibi. Bu yandan Bek, Beğ ile de ihtimal yakınlığı vardır. Pekin bundan müştak olup müstahkem demektir; netekim Osmanlı türkçemizde "amma pekin" denildiği işitilir ki, amma muhkem (sağlam), dayanıklı, çetin gibi bir ma'na ifade eder.

diğeri zayıf olarak iki vurgunun mevcut bulunduğunu anlatmış idim.

Da'vamı sağlamlamak için getirdiğim misallerde yanlışımı güya bulmuş olan saygılı üstat "kasırga" ve "maşrapa" kelimelerinde vurgunun sonda olmasına rağmen benim birincisinde ortada ve ikincisinde başta olduğuna dair gösterdiğim kanaata yazık ki iştirâk etmeyorlar. Lakin müsaadelerine güvenerek bu iddiamda yine ayak direyeceğim. Vurgu sonuna konulunca, kasırga, emir şeklini alır. Vakıa kasırgamak mastarı Osmanlı Türkçemizde yoksa da yadırgamak ile mukayese edilmekle bu hakîkat anlaşılabilir; çünkü yadırga veya esirgemekten esirge emri-hazırlarında mutlaka sondadır; amma görümce, kapanca dediğimizde mutlaka ortada olduğu gibi kasırgada da öyledir. Maşrapa sözünde ise kaynata ve hoppalanın çalımına uyarak birinci hecededir. Derin ruhi sebeplerle alâkası söz ve su götürmeyen vurgu sormalığında (mes'elesinde) iklim, muhit, ırk ve irsin dahi izleri görüleceği bence muhakkaktır. Mesela Laz, geldim yerine birinci heceye basarak celdim der. Arnavut, iki vurgulu burun otu (enfiye) sözünü yalnız ortasından a'zami şiddetle vurgulayarak burnôti tarzında gürletir. İstanbul rumları ile bâzı muhacirler maşrapanın vurgusunu son heceye bindirirler. Bunun farkına da son zamanlarda vardım. Amma bu bahsin doğrudan doğruya amacımız olan ıstılah lahikalariyle sıkı bir ilişiği olmadığından yukarıda andığım müessirlerin üneltimiz üzerinde gösterdiği izler hakkında daha ziyade ısrar etmeyip geçiyorum.

Saygılı üstat A-YA takısının (lahikasının) aslında dişilik alameti olduğundan dilimize uygun gelemeyeceğini ve halk kitlesi tarafından A tarzındaki telaffuza gösterilen eyginin (temayülün) tercih için bir âmil sayılamayacağını söyledikten sonra "bundan dolayı pedagoji denilmelidir" hükmünü veriyor. A-Ya nın esasen ne olduğu, ünelti (tasavvut, fonetik) bahsinde kale (a harfini lütfen uzun okuyunuz) alınacak bir kiymeti haiz değildir; elverir ki lahika olarak yadırganıp dilimize dolaşmasın. Bununla beraber ıstılah takılarını (lahikalarını) araştırıp seçerken halk telaffuzunun bu ayrılış ve takışta neden iytibara şayan bir âmil olamayacağını anlayamadım; bahusus ki kendileri de dördüncü maddede "âlimane" lisan uydurulmasından sakınılmak lazım geleceği hakkında vuruşlu bir öğütte bulunmuşlardır.

Fransızca usulüne karşı İtalyancanınkini örnek edinmeğe heveslenişimle, hissiyata büyük yer vermiş olmama rağmen bu hareketimle kendimi sipersiz brakmış bulunuyormuşum. Acaba gerçekten öylemi? Sakızlandırmamak için artık kapanmış saydığım vurgu sormalığını (mes'elesini) bir yana brakarak A-Ya lahikasını düpedüz tercih edişim,: Ana, baba, yuva, boya, oya ve emsali sözler kafiyesine kulağımın çok daha alışık olmasıdır, dememe müsaade ve bunun kabul buyurulmasını rica eylerim. Bir de Fransız usulündeki Ji lahikasına karar verilince bunun arkasından gelecek olan yine Fransız grameri güzellik ve kolaylıklarından psikolojik, pedagojik biçimli gûya türkçe olarak sıfatlara kapı açmamak kaygusu, ümid ederim ki Türk gözlüğü ile görülmeyecek kadar küçük bir kalkan değildir. Fakat okuyucumu fazla sıkmayayım; bence bu sormalığın da eleği duvara asıldı; hakemliği zamana brakarak son sözümü söyledim.

Saygı değer üstadın kayırıcı adı altına aldığı makalemde her nasılsa bir mürettip yanlışı gözden kaçıp kalmış. Çerçevenin iştikakı Çıkar Çube kılığında bir iştikak çıkmazına uğramıştır. Yanlışlığın ma'zur görülmesini okuyucumdan dilerim.

Köse Raif Paşaoğlu M. Fuat

Kısa ve son bir İyzâh

1. Vurgu meselesinde Fuat Beyin yanıldığına kanaatım bakîdir. Vurgu *mutlak olarak basitlerde* son hecededir. Bâzı *hususi sebeplerden* dolayı sondan evelki veya baştaki heceler de basılır. (Bu hususi sebeplerin başlıcaları Nisan nushasında gösterilmişti. Bunlara nidayı ve nidalaştırmayı, inşadı da ilave ediniz.) Bu *sebepli* **"motivé"** vurgular birer kategori teşkil eder. Bu kategorilerden olmayanlar fonetiğimize ve morfolojimize muhalif yabancı sözlerden ibarettir. (Fuat Beyin misalleri arasında bulunan *maşrapa, kasırga* isimlerinde de vurgu halis İstanbul telaffuzunda — Arnavut, Laz, Rum veya muhacir şivesinde değil — son hecededir; Fuat Bey bir kere daha tahkik edebilir.) Bundan dolayı vurgu cihetinden *pedagocya, psikolocya* isimleri *ana, baba, araba, oya, maşrapa, kasırga, yumurta...* isimlerine benzemez. Türkler dillerine tamamiyle mal ettikleri isimleri *a-na, ba-ba, ara-ba, maşra-pa kasır-ga, yumur-ta...* suretinde sondan evelki veya baştaki heceye basarak telaffuz etmezler ki bunlarla *pedagoc-ya, psikoloc-ya* arasında vurgu benzeyişi bulunsun (tabii Arnavut veya muhacir ağzı bahsimizin haricinde). Munakaşa ettiğimiz uzun şeklin vurgusu yalnız yabancı isimlerde görülen bir fonetik hususiyetidir; başka sözlerle, bu bir yabancılık damgasıdır. Yorgi, Niko, Covanni, bono, iskonto, banko, borsa, orsa, vira, siya, laşka... vs. nasıl vurgularından yabancılıkları anlaşılıyorsa *pedagocya, psikolocya* dahi aynı damgayı taşır.

Vaktiyle tahkîksiz ve milli endişeden uzak olarak lisana yabancı vurgu ile bir kaç yüz kelime alınmış deye bunların sayısını binlerce yenileriyle artırmak dilimize bir hizmet sayılmaz. Buna göre neslimizin alıştığı kısa şekil dilimizin ses sistemine daha uygundur, bunu attırmağa ve uygunsuz bir şekli kabul ettirmeğe çalışmanın ne ilmi ne de milli sebebi görülebilir.

2. *a-ya* şeklinin müennes alameti olması dikkate layık bir noktadır. Bunun üzerinde duruşumuzun sebebi beynelmilel bir mukayeseye müracaat edebilmektir. Ha-

kîkaten muhtelif milletlerin imlasında bu şekil iki türlü yazılmıştır:

Te'nis alameti olanlarda: -ie, -ia,

Te'nis alameti olmayanlarda: -y, -i.

Bu mukayese bize gösteriyor ki milletler sebepsiz olarak zait bir morfemle lisanlarını ağırlaştırmazlar; ses ekonomisi de siyasi ekonomide olduğu gibi, tasarruf ve en az çalışma kanunlarına tabi'dir. Bizim dilimizde erkeklik dişilik alameti (umumiyetle subjekt hali) bulunmadığından bu şeklin imlasında ingilizce gibi bu hususta bize benzeyen lisanların kısa tarzını tercih etmeliyiz. Bir kere daha bu mühim noktaya dikkat olunmasını rica ediyorum: biz fransız veya alman şeklini değil, sadece bize uyan kısa şekli tercih ediyoruz; bu da yazılışça fransızcaya değil, en ziyade İskandinav dillerine benzer.

3. Fuat Bey geçen makalesinde italyanca hakkında şu hükümleri veriyordu: "Bizim ise daha ziyade cenup dillerinkini okşadığından, ıstılahlarımızı *italyancanınkine benzetmek yâni bu medeni latin kızının kılavuzluğunu imla ve tesavvut cihetinde kabul etmek* fikrimce daha münasip olur.„

İki fonetik mukayese edilirken müracaat edilecek noktalar pek çoktur, bunlar arasında vurgu pek mühim bir yer tutar. Dilimiz bu ses unsurunda italyancaya hiç benzemez, Avrupa lisanlarından yalnız fransızcayı okşar. Te'nis de fonetikte büyük eserleri görülen bir gramer kategorisidir; gösterdiğimiz gibi, bu cihetten de dilimiz italyancaya değil iskandinavcaya benzer. O halde Fuat Beyin şu ibaresi ancak italyancaya **(bu medeni latin kızına)** olan subjektif incizabını gösterir, yoksa iki dilin bir benzemesini ispat etmez. Buna göre: vurguda ve şekilde yalnız kendi fonetiğimize ve morfolojimize uyan kısa şekli tercih etmeliyiz.

4. İsim şekilleriyle beraber bâzı sıfat şekillerinin de alınması meselesinde bütün milli hiss ve endişelerimle Fuat Beyle beraberim; fakat yabancı kelimeleri en basit kökleriyle alıp dilin kendi vasıtalariyle şekillendirmek ne dereceye kadar mümkündür? Mesela *şair* yerine *şiirci* veya *san'atkâr* yerine *san'atçı*, *bestekâr* yerine *besteci*... deyebilirmiyiz? Yahut *mali* yerine *mallık* veya *malca* kelimelerini koyabilirmiyiz? Şüphesiz *millî terakkî* yerine *milletin ilerlemesi* deyebiliriz ve demeliyiz, fakat *mali sermaye* nin ma'nasını *mal sermayesi* ifade edermi? Bütün bu terkipler ma'nalıdır, fakat ma'nalarının kîymeti başka başkadır. Bu kîymetler asırlık kullanıştan doğmuş, teessüs etmiştir. Dillerin gramerleri, zann olunduğu gibi, mantık kuvvetiyle biçilmiş kaidelerden teşekkül etmez. Buna göre de: eskilerin *psikolocyai* sıfatına yenilerin *psikolojik* şekli tercih edilmezmi?

Gündelik gazetelere geçen kelimelere baktığımız zaman *realite* önünde teslim bayrağını çekmeğe mecbur olduğumuzu hiss etmezmiyiz? mesela *sosyalist* ve *sosyalizm* isimlerinden yalnız birini alıp öbürünü türkçenin morfolojisiyle şekillendirebilirmiyiz? (sosyaliste *sosyalizmacı* desek kullandıra-ve hatlâ kullanabilirmiyiz? *sosyalistlik* ile *sosyalizm* arasında da ma'na farkı yokmudur?)

5. Nisan makalesinde ben "j, c„ seslerinin mukayesesinde halk telaffuzunun teknik ıstılahlarda tercih amili olmayacağını söylemiş ve ispat etmiştim; yoksa *a-ya* şeklinde halkın te'sirinden hiç bahs etmiş değilim.

Bu meseleyi daha ziyade uzatmak meşhur *dât* münakaşasına döndürmek olur. Fuat Beyle beraber bèn de zamanın ve kari'lerin hakemleğini kabul ediyorum; yalnız sözü bitirirken unutulmamasını rica ederim ki yeni ıstılahlarda kısa şeklin lehindeki muhassenatın pek mühim biri de bunun umumen kabul edilmiş olmasıdır. Fuat Bey bile kendi makalesinde *morfoloji* ve *fonetik* ıstılahlarında kısa şekli kullanmıştır. Uzun şekil revaç bulmuş olsa artık gazete sütunlarında şunun gibi ibareler görülmeye başlar:

Demokrasyamız demogocyaya müsait değildir; hakîkî *ekonomyanın* kanunlariyle idare olunur... vs.

Bu gibi mukayeseler hüküm verebilmek için elzemdir, sanırım. *Ahmet Cevat*

Haşiye: Nisan makalesinde imzamın başlık altında bulunması tamamiyle matbaanın bir karıştırması eseridir; bu da baştaki mülahazanın benim yazımla matbaaya gitmiş olmasından ve başlıkların doğrudan doğruya, tahrir işleriyle meşgul arkadaşa gösterilmeden makinaya gönderilmesinden ileri gelir. Fuat Beye karşı hürmetsizlikte bulunmak hatır ve hayalimizden asla geçmeyen bir şeydir. Kendisini ince istihzalarında taklide de luzum görmeyiz. *A. C.*

GÜNLERİM

I

Gelinlik kızlar gibi körpe ve caziptiler,
Ma'sum bakan gözlere nedense inanırdım;
Her birinde başka zevk duyacağım sanırdım,
Onlar ki varlığımın sırrına sahiptiler.

II

Sorma bu çehre neden günden güne süzülür,
Bir sevgilim yoktur ki duyduğumu duyacak.
Günlerim koklamadan attığım birer güldür,
Hayatım beni bile güldüren bir oyuncak.

CAHİT SITKI

Edmund Burke

Ateşin bir hatip olan Edmund Burke ün hitabeleri İngiliz edebiyatının en tantanalı numuneleridir. Siyasi mes'eleleri teşrih eden emsalsiz kalemi, en parlak ve rengin hayalleri, politikacılığın çetin satırları arasında muvaffakîyetle yaratmıştır.

Yazan: İBRAHİM HOYİ

BURKE ün bütün külliyatını okuyarak hakkında tamamiyle bir fikir edinmek oldukça bir mes'eledir. Bir çoklarımızın yaptığı gibi de eserlerinin bâzı yerlerini gözden geçirirsek, o zaman da yanlış fikirlere sapar, mesela ya Burke ün parlak hitabetini bütün şevkîmizle alkışlar, yahut da devrinin pek gürültülü olduğnnu ve fikirlerinin ekseriyetle Con-son-vari sözlerin altında gömüldüğünü safiyetle iytiraf ederiz.

İşte, içinde, devrinin bütün siyasi ve îktisadi fikirleri, aksleri, derin bir felsefe istatistiği bulunan, İngiliz edebiyatında kâ'bına varılamayan bir incelikle hakîkat ile hayali mezc eden ve tahayyülün şa'şaadar lem'aları parlayan Burke ün oniki kocaman cildinin her sahifesinde böyle tezatlarla karşılaşırız. Çünkü Burke ruh iytibariyle yeni romantik mektebindendir. Üslubu ise klasiklerin resmi modelidir.

Burke Dublin de 1729 senesinde doğdu. İrlandalıdır. Trinity College de Darülfünun tahsilini bitirdikten sonra hukuka devam etmek üzere Londraya geldi. Fakat bu fikrinden pek çabuk cayarak edebiyat tahsiline koyuldu; ve nihayet de politika hayatına atıldı. Bu harikulade İrlandalıda bir şair ruhu ve muhayyilesi vardı. Lakin hukukçuluk, terakkîsine bir mania teşkil ediyordu.

İlk eserleri olan «Tabii cem'iyeti iltizam — A Vindication of Natural Society» ve «*Yuca* ve *Güzel* hakkındaki fikirlerimizin menşei — The Origin of our İdeas of tbe Sublime and the Beautiful» ona edebi olduğu kadar siyasi bir şöhret de te'min etti, ve kendisine müteaddit küçük vazifeler teklif edildi.

36 yaşında iken Wendover den parlamento a'zası olarak intihab edildi ve 66 yaşına kadar Avam Kamarasının en ileri gelen siyması ve Meclisin en kuvvetli hatibi olarak tanındı.

Hususi hayatında olduğu kadar siyasi hayatında da saf kaldı ve hiç bir suretle lekelenmedi. Ve Rejimin adalet ve serbesti isteyen bir recülü gibi daima bu hakları müdafaa etti.

Burke müstemlekelerin istîklaliyet için uğraştıkları senelerde nufuz ve şöhretinin şahikalarında uçuyordu ve bu hususta kaleme aldığı ve müstemlekeleri müdafaa eden, «Amerika ile uzlaşma — On Conciliation with America», hitabelerinin en büyüklerinden biridir.

Burke ün Amerikalıları iltizam etmesi, onun liberal olmamasından ileri geliyordu. O, Fransız inkîlabının en kuvvetli taraftarları olan romantik yazıcılara karşı bir vaziyet almıştı. Çünkü Burke ihtilalcilerin yahut inkîlapçıların düsturlarını beğenmeyor, şiddetle redd ediyordu. Bundan dolayıdır ki liberal fırkasından ayrıldı. Aynı zamanda da Napoleon un sukutiyle neticelenen müthiş Fransız harbinin meydana gelmesinde en büyük amil oldu.

Şurasını hatırlatalım ki: fırka politikacı-

lığının en buhranlı ve acı zamanlarında bile Burke metin ve eğilmeyen bir kaya gibi hep doğruluk ve ciddiyetin asaletini müdafaa ediyor ve bütün işlerinde; esirler ticaretine aleyhtarlıkta bulunur, Amerika için adalet isterim der, ve Hindistanın aç yerlilerini şirketlerin pençesinden kürtarmaya çalışır, ve Fransanın mezbuhane didinmelerine karşı halkın hissiyatını değiştirmeye uğraşırken, hedefi yalnız insaniyetin refahı idi. 1794 de istirahate çekildiği vakît bütün milletin şükran ve muhabbetini kazanmış ve hakk etmişti.

***

BURKE ün edebi hayatı üç belli başlı devreye ayrılır ve bu devreler de Amerika, Hindistan ve Fransa ahvaliyle uğraştığı senelere tekabül eder.

Birinci devreye *kehanet* devresi deyebiliriz. Burke Amerika müstemlekelerinin tarih ve tabiatlarını tetkîk ve tef tebbu' etmişti. Bu salahiyetle İngiltereye, bu devletin Amerika matalibinin haleti-ruhiyesini hiçe saymasından dolayı doğacak felaketleri haber verdi.

Edmund Burke (Eski bir resmi)

Amerikan vergileri ve Amerika ile uzlaşma hitabelerini 1774 ile 1775 senelerinde ve Amerika istîklalinden biraz evvel iyrad etti. Bu devrede Burke ün bütün çalışmaları heder olmuş gibi görünür.

İkinci devreye kehanetten ziyade *İsyan* devri deyebiliriz. İngilterenin Hindistanı ne suretle elde ettiğini tetkîk ettiği vakît, yüz milyonlarca yerli halkın bir İngiliz inhisarının elinde nasıl merhametsizce istimar edildiğini ve bir intifa' vasıtası olarak kullanıldığını anlayınca isyan etti ve tekrar, inleyen bir halkın müdafii olarak meydana çıktı. Bu devrenin en büyük hitabeleri: «Atkot Nabob un borçları. — The Nabob of Arcot's Debts» ve «Varen Hastings i itham — İmpeachment of Warren Hastings» dir. Burke her ne kadar hakkın müdafaasını yapıyor idiyse de yine da'vasını kayb etmişti.

Hastings serbest brakılmış, Hindistanın yağması devam ediyordu. Maahaza Reform-teceddüt-tohumları ekilmiş, kök salmıştı ve Burke de bilfiil işten çekildikten sonra meyvasını verecekti.

Üçüncü devre: *Aksülamel devresi* olarak görünüyor. Burke liberallerden ayrılarak reaksiyonerlerle birleşti. Acaba bu, kendisinin Fransız ihtilalinin dehşetinden ve halk serbestisinden korktuğundanmı ileri geliyor; yoksa, mevkî' ve kuvvetinin artmasiyle yüksek sınıfa karışmasının verdiği te'sirin neticesimidir, bilemeyoruz ve bu devrede de eskisi gibi samimi ve asilmidir, bunu da ta'yin edemeyoruz.

Fransız ihtilaline aşık ve heyecanlı romantik yazıcılara muhalefet eden Burke, ihtilalci ruhun yaratacağı neticelerin tehlikesine karşı ateş püskürüyordu. Burke ün nufuz ve te'siriledir ki İngilizlerde Fransızlara karşı uyanan sempati söndü ve yokarda da kayd ettiğimiz gibi, tarihin ender tesadüf edilen Waterloo ve Trafalgar zaferleriyle neticelenen harp iylan edildi.

Burke ün bu devredeki en meşhur eseri,

tab' edilmeden evvel müteaddit kereler değiştirdiği, tashih ettiği «Fransız inkılabı intıba'ları» dır. Bu heyecanlı edebi eser, dikkate şayan muvaffakiyet kazandığı halde okuyucu için bir hayal inkisarı menbaidir. Burke aslan Celte olmasına rağmen ne Fransızları anlamış, ne de halkın müdafaa ettiği düsturları kavrayabilmiş görünüyor. Onun içindir ki Fransaya karşı olan iytiraz ve mutaleaları, bize, va'zına gelmeyen günahkârları zemm eden bir vaizin soğuk cinaslarını hatırlatıyor. Eserde pek az parlak fikirler olmasına rağmen Johnson ün üslup ve inşa usullerini buluyor, bununla baraber muharririnin yazış kuvvetine takdir ve hayretle bakıyoruz.

BURKE ün hitabeleri: Burke ün meşhur hitabelerinden olan «Amerika ile uzlaşma, Amerikan vergileri, Warren Hastings i itham» bugün bile İngiliz mekteplerinde İngiliz nesrinin numuneleri deye gösterilmektedir. Bundan dolayıdır ki bu eserler luzumundan ziyade ehemmiyet kazanmışlardır. Bu hitabelere sırf edebiyat adesesiyle bakacak olursak kâfi derecede hatalı olduklarını görürüz. Bu hatalardan biri, klasik devreye has olan sadeliğin noksanıdır. Eserde yüksek, tantanalı cümleler vardır. Fakat sadelik yoktur. Burke ma'lûmatı, hitabet kuvveti ve zekâsı ile bizi teshir edebiliyor; O kadar..... Lakin asla harekete getiremeyor. Eğer hükmümüzde daha sert davranırsak fikrimizi sathi olarak şöyle de hulâsa edebiliriz: bu seyyal ve velut hitabeler okuyucuya zevk ve fikir verecek hitabet numuneleri değildir, sadece hitabet inşa ve fikri riyazat tetebbu'larıdır. Bununla beraber bu üç meşhur eseri daha dikkatle tetkik edecek olursak, İngiliz edebiyatında neden böyle mühim yer tuttuklarını gösteren bir takım cevherler buluruz ve bunları şöylece tasnif edebiliriz:

1) İngiliz lisanında nadir görülen tantana, ihtişam ve hitabet kuvveti noktai-nazarından bu hitabeler nazirsizdirler.

2) Burke, her ne kadar nesir lisaniyle konuşuyorsa da, ruhan şairdir, hayal kuvveti ve genişliği Milton un nesirlerinde olduğu gibi, bir çok İngiliz şairlerinin fevkindedir. Burke resim, imaj ve sembollerle konuşur ve cümlelerinin musikili ahengi kendisinin şiirle ne kadar ülfeti ve ne derece onun te'siri altında kalmış olduğunu gösterir. Burke ün lisanı bâzan pseudo-classic *müstear klasik* dir. Johnson ve mektebinin nufuzunu aks ettirir. Maamafi fikirleri daima romantiktir. Onda maddi menfaatlardan ziyade mefkûre hakimdir. Burke ün en bariz seciyesi de *insaniyete karşı şefkattir* deyebiliriz.

3) Bu hitabelerin, diğer siyasi hitabelerden farklı olarak, en muallâ gayesi re'y ve efkârı-umumiyeyi kazanmak değil, fakat hakîkatı meydana çıkarmaktır. Bunun içindir ki Burke her fırsatta, müteaddit vesilelerle hakîkatın nerede olduğunu tekrarlamış ve halka sunmuştur.

4) Burke bütün kuvvetini tamamiyle adalet düsturundan almıştır. Bu belki de muharririn en bariz haslet ve meziyyetidir. Burke tarih okumuş ve görmüştü ki dünya kurulalıdan beri her müteceddidin gayesi ve hedefi: insanların hem-cinsleri ve milletler arasında adalet mefhumunu te'sis etmek ve adalet fikrini aşılamaktır. Küçük ve muvakkat bir galebe onu teskin edemez. Fikrince yalnız ve yalnız hakîkat bir iddia olarak meydana konabilir, ve adaletten başka da hiç bir şey bir mes'eleyi kökünden hall edemez. İşte Burke böyle bir kürsüden, ahlakî kanunlar gibi metîn hakîkatleri bağırıyordu. Her ne kadar Burke bu üç hitabesiyle arzu ettiği gayelere hemen varamadıysa da, koyduğu düsturlar asla kayb olmayacak ve meyvalarını ileride verecektir.

YAZIMIZA nihayet verirken muasır bir muharririn Lincoln için söylediği şu sözleri Burke e de izafe ederek deyebiliriz ki:

Burke ün zengin ve rengin kanı, milletin nabzında daha henuz atmaya başlamıştır. Onun her sözü İngilterenin adalet politikasında dinlenecek bir kuvvettedir.

Prens tayyarede kendini, karada imiş gibi idare ediyordu.

Hava Hikâyeleri

Amerika hava kuvvetleri sabık nazırı ve askeri tayyareler müdürü Ferîk

(General William Mitchell) in bir makalesinden

MUHTELİF kimselerle dünyanın muhtelif noktalarında uçmak çok meraklı bir maceradır. Birlikte ma'ruz kalınan tehlikeler, beraber uçanlar arasında âdeta bir rabıta tes'is eder. Hattâ muhtelif milletlere mensup kimseler bile böyle vesilelerle kardeş olurlar.

Mütarekeden altı hafta kadar sonra, Almanya da Koblenz de Amerika nın Ren kuvvetleri kumandanı ceneral Dickmann bir gün beni odasına çağırıp İngiltere veliahtının Amerikan ordusuna kısa bir ziyarette bulunmak arzusunda olduğunu tebilg ederek, kendisini misafir edebilip edemeyeğimi sordu. Bu teklifine sebep Koblenz de güzel bir evim olmasıydi. Prensin ingiliz ordusu zabitanından biri sıfatiyle ve yalnız bir yaver refakatinde geleceğini de ilave etti.

Oturduğum evin, vaktiyle Ren seferi esnasında zevcini ziyarete gelen imparatoriçe Josefin için Na-

poleon tarafından bilhassa yaptırıldığı rivayet edilmekte idi, bana da, bir alman zabiti tarafından karargâh olarak tavsiye edilmişti.

Prensin ziyaretinin haylı mes'uliyeti mucip olacağını müdrik olmakla beraber kendisini misafir etmeği kabul ettim. İki gün sonra kapımın önünde, ingiliz ordusu yüzbaşı üniformasını labis genç bir zabit tarafından sevk edilen bir otomobil durdu. Yanında diğer genç bir zabit ve arkada da yaşlıca bir adam oturuyordu. Otomobili idare eden prens de Gal, yanındaki Claude Hamilton ve yaşlıca zat da uzun müddet prense refakat etmiş olan bir çavuş idi.

Dairelerini kendilerine gösterdikten sonra öğle yemeğimizi yedik. Maiyetim bila istisna prense meftun oldular. Kendisi henuz İtalyadan avdet etmiş olup Amerikalıları ziyaret etmek fırsatına nail olduğundan dolayı son derece memnun görünüyordu. Öğleden sonra prens ve yaverim şehrin arkasındaki dağda otomobillerini yarıştırdılar. Yaverime yarışı kazandıran amerikan markalı otomobili beğenen prens artık ziyareti müddetince hep onu kullandı. Pek az zamanda, prens, tayyare karargâhımızda mevcut makinaların hepsinin teferruatını öğrenmiş bulunuyordu. O sıralarda muahede mucibince bize devr olunan Alman tayyarelerini tesellüm ediyorduk.

Prens de Gal dansa pek meraklı olup, hava kuvvetlerinde me'mur bir genç kız kendisine bu hususta çok faideli dersler vermiştir.

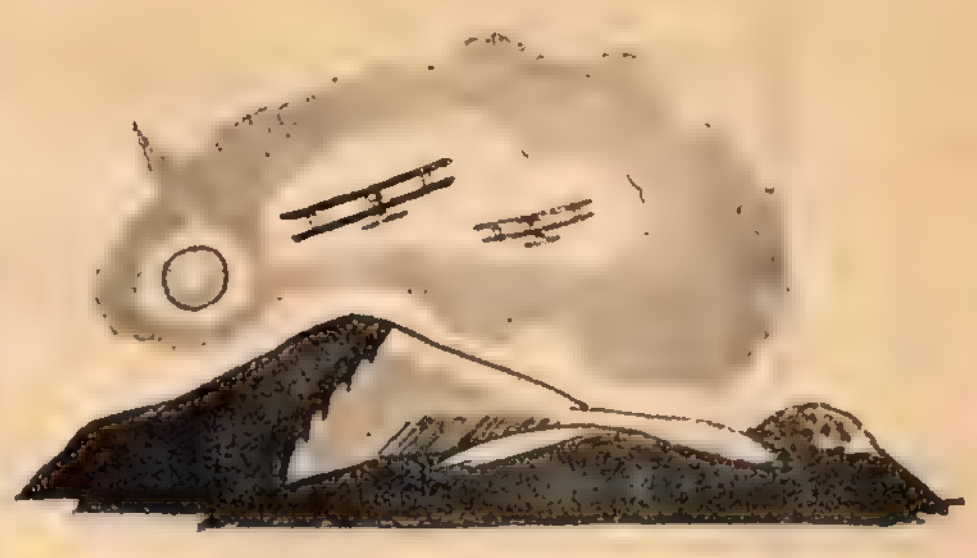

ZİYARETİNİN ikinci günü, prens kendisini bir hava gezintisine götürmemi arzu etti. Prensin uçması hakkında Claude Hamilton un fikrini istimzac ettim. Aldığım cevap «prensin kendi harekâtında hür olduğu ve arzularına mutavaat etmek lazım geleceği» merkezinde idi. Esasen prens mafevk zabit olduğundan Hamilton a söz düşmeyormuş. Binaenaleyh prense kendisini refakatime alacağımı söyledim. Koblenz in arkasındaki dağlar üzerinde kâin tayyare karargâhından yola çıkarak Moselle nehrinin üzerinden Cochem kurbundaki şatoya kadar gittik. Mezkûr şatoyu zengin bir Alman ta'mir ve eski ihtişamını iade etmeğe çalışmıştı. Bu uğurda her tarafına mebzulen sürülen pek parlak renkli boyalar ve yaldızlar şatoya o kadar korkunç bir manzara vermişti ki evelce bu halde olsaydı mutlak kimsenin sokulmağa cesaret edemeyeceği ve her türlü taarruzdan masun kalacağı muhakkaktı.

Burasını havadan seyr ettikten sonra sola dönerek Rene doğru uçtuk. Güneş, bulut yırtmaçları arasından parlayarak aşağıya aks ediyor ve fevkalade bir güzellik arz ediyordu. Prense «Bakınız, işte Lorelei» dedim, aşağıya bakarak o da görebildiğini söyledi.

Prens, havada gayet tabii bulunuyor, ayakta duruyor ve her tarafa bakıyordu. Amerikan kuvvetlerinin işgalinde bulunan sahayı dolaştıktan sonra, hareket ettiğimizin aksi istikametten Koblenz e av-

(Devamı 78 inci sahifede)

GENÇ

Gün Vakitlerinden

Sabah

SİYAH örtüler içinde uyuklayan gecenin sükûnetini horoz sesleri dalgalandırırken muhitin matemlerini gizli bir el sisleyor. Uzaktaki Minarelerin yetimane manzaraları kurşuni boşluğa doğru uzanıyor. Sessiz duran evler hazin bir beyazlıkla gölgeleniyor... Ağaçlar sabah rüzgârının serin nefesleriyle titreyor. Zulmetler önünde hafif parıltılarla titreyen yıldızlar birer birer sönüyorlar... Işıklar sönüyor... Gecenin ağırlığı sabahın ilk ışıklariyle uçup gidiyor...

Şimdi gözler sıra sıra mor dağların mailiklerine dalıyor... Semanın o karanlık rengi dağılıyor; derhal uçarak ölüyor. Güneş münbit vadilerin arasından yükseliyor. Yeşil dağların tepeleri altınlarla yaldızlanıyor... Güneşin parıltıları deniz üzerinde kaynaşıyor...

Sabahleyin şafağın ateşin rengi, Marmara kıyılarında hayret verici manzaralar resm ediyor.. Bu çok taze ve ılık sabah kalbimi yıkamış, temizlemiş gibi serinletiyor.

Sabah... Bahçe bürünmüş güzel bir renge
Uzakta bülbüller başlamış ahenge...

Akşam

SOLGUN bulutlar arasında güneş erguvani tebessümleriyle titreyor... Gurubun bu sarışın ziyası kayalık ve kumsal sahillerde şairane manzaralar tersim ediyor.. Uzaktaki ufukların etekleri hafif penbeliklere bürünüyor, Güneşin fanusu yorgun suları, toprakları renklere, şa'şaalara boğuyor... Gurubun baygın ve mütehayyil siyması sönüyor. Şimdi her taraf kızgın bir demir parçası halini alıyor... Sonra yavaş yavaş semaya toprağa yığınlarla gölgeler inmeğe başlayor. Bahçeler, kırlar yorgunmuş gibi dinleniyor. Rüzgâr ılık nefeslerle esiyor. Kederli kalplere neş'eli ümitler serpiyor. Ortalık mahzun mahzun düşünüyor.. Semanın rengi solyuor, kararıyor. Güneş başka âlemlere ziya vermek için uzaklaşıyor.. Donuk sislerle, siyah dumanlar her yeri örtüyor.

A. HİLMİ

Soğanlı Dağı

SULAR şakrak bir kalb sesi gibi çağlayor, rüzgâr melek kanatlarının çırpınışından hasıl olmuş kadar ruhnevaz....

Sabahın alaca karanlığı, seherin gözlerinden damla damla sızarken karşımdaki yamaçlar benekleniyordu. Dağların eteklerini süsleyen ormancıklar, gecenin kâbus karanlığından silkiniyor, kayalar bu derin sessizlikte mevcudata hakim birer heyula gibi duruyordu.

Ben, atımın nal seslerini dinleyerek, gittikçe sarplaşan bir yokuşa tırmanıyordum. Kılavuzum, bu taşlı yamaçta asırların ancak çizebildiği dar bir dağ yolu idi. Yarım saatten beri mütemadiyen çıktığım halde henüz yokuşun yarısına gelememiştim. Atım, soluyor ve köpüklü ağzını açarak benden merhamet dileyor gibi idi. Dizgini çektim ve durdurdum... Bir kaç dakîka dinlendirdikten sonra: "Ha gayret, yağız tay!" deye tekrar nal seslerinin akslerini dinlemeğe kaşladım. Gözlerimi kamaştıran bir hüzme ile başımı kaldırdığım zaman güneşin ilk tebessümü ile karşılaştım. Yokuş bitmişti. Şimdi önüm ince bir sisle örtülü idi. Güneş yükseldikçe sis çekiliyor ve havaya doğru bir perde gibi kalkıyordu... Yükselen slslerin altında kalan yeşil bir düzlük karşımda uzanıyor, sivri bir tepe ile nihayetleniyordu... Sabah tüllerini açan bu zirve, her türlü günahtan azade bir ruh kadar saf ve sevimli idi. Sünbüllerin yaprağı çimenlerin üstünü ikinci bir renkle örtüyor, ru'yalarından uyanan kuşlar, yuvalarından başlarını çıkarmış güneşe karşı ötüyorlardı. Atımı kendi haline brakmış, bu şairane zirveyi doya doya seyr ederken dudaklarım mes'udane:

NEŞİRLER

SOĞANLI DAĞI deye büküldü. Bu yeşil yaylanın sünbül dalgalarında yüzerken binbir çeşit çiçek rengi gönlümü yıkayordu. Bu rengârenk çiçekler, o kadar cazipti ki her adım başı atımdan iniyor, elimdeki demete bir başka renk, bir başka koku daha ilave ediyordum..

"Soğanlı dağı tabiatın çiçek kolleksiyonudur" dersem, mubalâğalı bir hüküm vermiş olmam.

Cihan harbinin en kanlı sahnelerinden olan Soğanlı dağı, akan kanlardan, çürüyen cesetlerden elde ettiği gıdayı yalnız çiçek nusguna hasr etmiş olacak ki, bu yüksek dağ coşkun renkli tüveyç köpükleriyle mestur... Orada her çiçeğin rengi bir şehit kanından, gövdesi bir şehit cesedinden vucut bulmuştur. Bunun içindir ki Soğanlının çiçekleri, başka yerlerde gördüğümüz çiçekler gibi insana lakayt kalmazlar. Gelip geçenlerin gözlerinin içine bakar gibi görünürler. Çünkü onlar, bir çiçekten ziyade birer türbedirler..

Güneş kızdırdıkça böcekler, otların üstünde ince ve tatlı sesleriyle öterek bir çiçekten diger çiçeğe zıplayor, kelebekler çiçek tüveyçlerini takınmış uçuyorlardı. Düzlüğü nihayetlendiren tepenin başındaki yalçın kayanın kovuğunda, kıştan yadigâr kalan bir küme kar, Soğanlıya daha başka bir güzellik ilave ediyordu...

Dizgin elimde, bir demet değil bir paketten daha büyük bir top çiçekle Padişah Pınarı denen soğuk ve bol sulu menbaın yanına geldim. Atımı otlamak üzre yularından bir taşa bağladım. Menbaın sesine kulağımı vererek topladığım çiçeklere başımı gömdüm ve uzandım. Şimdi sular şakrak bir kalb sesi gibi çağlayor, rüzgâr melek kanatlarının çırpınışından hasıl olmuş kadar ruhnevaz...

NİZAZİ SABRİ

Sabahın Sesi

SABAHIN sisleri arasında bir ses titreyor, Allahım senmisin ? Beni aff et... Serin rüzgâr yavaş yavaş sisleri açıyor. Uzak beyaz ufuklarda kızıllıklar beliriyor ve ses gittikçe yükseliyor...

Allahım yoksa bu ses baharlara renk vermek için arza gönderdiğin meleklerin sesimidir... Dallar sallanıyor, yaprakların hışırtısiyle kuşlar uyanıyor, şimdi (bir damla ziya) deyc yalvarıyor ve yavaş yavaş neş'e getiren kızıl huzmeler çiçekleri okşayor. O ilahi ses bu huzmelere sarılarak ufuklara gidiyor, daha çok ısınarak dalga dalga geliyor ve diyor ki:

Ben bir keman sesiyim...

İŞTE çiçeklerin arasında beyaz tüllere bürünmüş bir melek kız... İnce parmaklarında titreyen yayını hasta kalbinin üstünde uyuttuğu kemanının tellerine sürüyor. Söyle güzel kız!

O ince o güzel kalbini sabahın sisleri arasına dağıtırken saadetimi yaratıyorsun.

Söyle güzel kız...

Sen bahar sabahlarının mavi beyazlıklarındamı yaratıldın.

Sen güzel kelebek... Sen beyaz rahibe... Bu ilahi sesimle yalvarırken beni ezeli güzelliğinin ilahi ufuklarına mı cağırıyorsun ?.. Ah bu insanlar.. Kalbime çirkinlik doldurdular.. Gelemeyorum, bu çirkinliğimle o beyaz cihanın neş'eli çiçeklerine yakışmayorum. Fakat sen ebedi eyilik, sen ezeli güzellik, beni aff et, gel o ilahi sesinle, o ilahi güzelliginle kalbime gir.

Şiir neş'enin sesidir.

Gel o beyaz neş'eni ıztıraplı kalbime doldur.

Gel bana bir damla insanlık aşıla.... Şiir güzelliklerin ihtizazıdır.

Gel beni ipek kanatlarınla sar, gel beni Allaha yaklaştır.

Gel... Gel ey ezeli güzellik, beni çirkinlikten kurtar..

EYÜP SABRİ

Gökten Düşen Kadın...

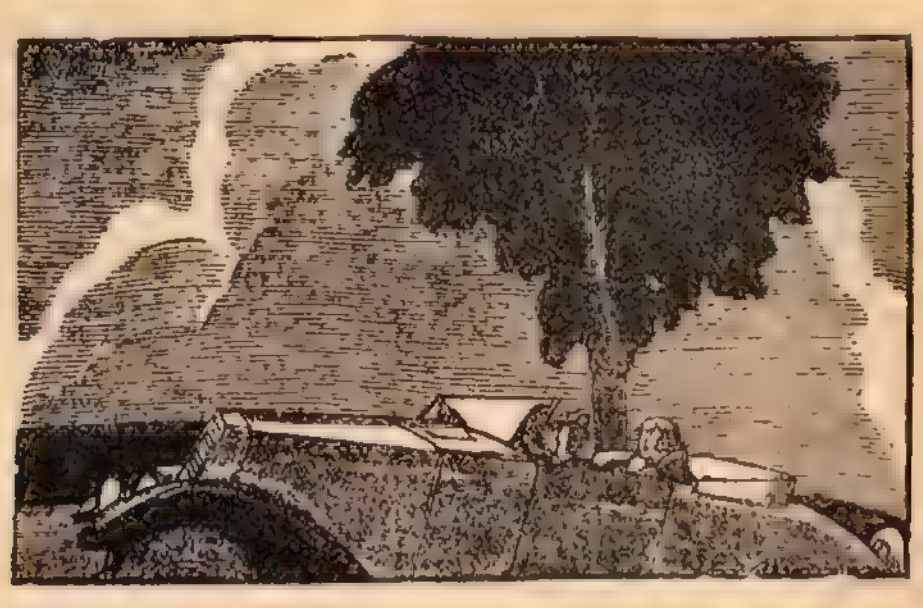

Henry Bordeaux dan

Terceme eden: AHMET KASDİ

(Geçen nushadan devam)

ALİCE seyahata iştirâk etmek istemeyordu. O kendi nebatat kolleksiyonunu tamamlamak için, bu dağların yalnız çiçekleri ve otlariyle alâkadar oluyordu. Babasının da böyle müşkül bir dağ yolculuğuna cesareti yoktu. Profesör Desforges, kendi planının tatbîk edilmekte olduğunu görerek, bu seyahata büyük bir ehemmiyet veriyordu. Karısının bütün iytirazlarını redd etti:

«Brakalım gitsinler. İkisinin de hiç bir şeyden korkusu yok, pek a'lâ anlaşıyorlar. Karıcığım sen bu hayatın, arkadaşlık hayatının zevklerini bilmezsin. Aynı bina içinde yatsınlar, ekmeklerini paylaşsınlar, şaraplarını içip yorgunluklarını gidersinler, bundan daha tabii, daha münasip bir hareket varmıdır?»

Fakat Madam Desforges ve Madam Chédal, kocalarının bu ısrarından müteessir olmuşlar, rehberlerine sıkı sıkı tenbihatta bulunarak ihtimamlarını rica etmişlerdi. Bu çocuklar dönünceye kadar onlar ne fena ve ne endişeli saatler geçireceklerdi...

MARCEL ve Marise, sabahleyin erkenden kahvaltılarını ettikten sonra, rehberlerini ta'kîben yola çıktılar. Marise öndeki rehberi, Marcel de arkadaki rehberi ta'kîb ediyordu. Bütün gün buz kütlelerini aşarak, tehlikeli geçitlerden atlayarak, sarp kayalara tırmanarak ilerlediler. Nihayet Turin göründü.

Courmayeur den gelen İtalyan kafilesi, oteli işgal etmişti. Bütün odalar dolu idi. Yalnız iki karyolası boş olan dört karyolalı bir oda kalmıştı. Marise in buna hiç canı sıkılmamıştı. Elbiseleriyle yatacaklar ve bu suretle de sabahleyin erkenden yola çıkmak imkânını bulacaklardı. Ay buzların üstüne gümüş zıyasını serpiyordu. Dağlar, ayın beyazlattığı sarı bir sis içinde kayb olmuştu. Marise:

«Dua etmek isteyorum, dedi.

Marcel sordu:

— Kimin için?

— İkimiz için.

— Benim için ne isteyeceksiniz?

— Gök o kadar yakın ki, bakınız. Yıldızlar bizimle konuşuyorlar. Size yokardan bir kadın düşmesini isteyeceğim.»

Marise gülmedi ve Marcel cevap vermedi. Bu latife de bir magaranın tavanına asılı duran bir istlaktit gibi havada dondu.

Marcel:

«Marise, dedi, içeriye girelim. Üşüyeceksiniz, korkuyorum.

— Korkuyormusunuz?

— Evet. Benim için ehemmiyeti yok amma.

— Ya, benim için?

— Sizi muhafaza etmek vazifem.

— Sahimi? Fakat bir otomobil kayb edeceksiniz. Yazık değilmi?»

Bu defa kahkahayla güldü...

Ertesi gün, tabiatla çetin bir mücadele vardı. Erkenden, kafile Dent de Géant eteklerine irişmişti. Orada biraz dinlendikten ve yemek yedikten sonra tekrar yola düştüler. Başlanğıçta her şey eyi gidiyordu. Fakat aşma müddeti gayrımahdut surette uzayordu. Her lahza zirveye yaklaştıklarını zann ediyorlar... Mesafelerin bir türlü sonu gelmeyordu ki... Rehberin de cesareti kırılmaya başlamıştı. Marise in elindeki yün eldivenler yırtılmıştı. Bir aralık, yolda dikili bir heykeli seyre dalan genç kıza yetişen Marcel, bir nevi' endişe ile sordu:

«Ah... Marise, korktunuzmu? Ben öyle hiss ettim.

— Benmi... İmkânmı var?

— Hâlâ titreyorsunuz.

— Titreyorum, fakat soğuktan. Hava çok soğuk.

Seyahatin mes'uliyetini üzerine almış olan rehber söze karıştı:

— Uzun zaman durmaya gelmez... Ama, şu manzaraya bakmak istemezmisiniz?»

İki arkadaş gözlerinin önüne serilen manzaralardan ziyade teneffüs ettikleri saf havayı, güneş altında dalgalanan bu karlı dünyayı düşünüyorlardı.

Marcel sırtındaki çantadan, Marise e haber vermeden aldığı şampanya şişesini çekti. Marise:

«Niçin çantanıza böyle ağır şeyler koydunuz? deye onu tekdir etti.

— Sıhhatinize içmek için.»

Ve dört arkadaş soğuk bir tavuğu dörde bölerek kemali-iştiha ile yemeye, şampanyalarını içmeye koyuldular.

İniş daha zordu. Marise uçları kayalara bağlı iplere asılarak yamaçlardan iniyordu. Marcel daha aşağıda onun titreyerek inişini merakla seyr ediyordu:

«Ah.. deye içini çekti, daha yokarda iken soğuktan titreyordunuz. Burada ise hiç soğuk yok.

— Hayır, bu asabi bir titreyiş. Bir kadın sık sık sinirlerinden muztarip olabilir.»

Marcel anlayordu: Marise hiç bir zaman mağlubiyetini iytiraf etmeyecekti...

Chamonix e indikleri zaman, aileleri onları sevinçle karşıladı ve iki arkadaş birbirlerine adiyö bile deyemeden banyolarına, karyolalarına, ve istirahatlarına koştular.

Bütün gün, sarp kayalara tırmandılar.

AĞUSTOS nihayetine doğru hararet birden bire düştü, iki üç gün yağmğur yağdı, seyyahlar dağlardan kaçtılar. Desforges lar ve Chédal ler de her kes gibi, Aix-les-bains e inmişlerdi.

Bahs için konulan iki aylık müddet bitmek üzeredir ve Marcel neticeden emindir. Fakat bundan memnunmudur? Babasının alacağı otomobilin markası hakkında Marise in fikrini soracakmıdır? Dağ seyahatinden beri birbirlerini o kadar sık aramayorlardı. Arkadaşlıktan eskisi gibi zevk almadıkları iddia edilebilirdi. Her biri kendi kendine geziyordu. Marcel her gün Bourget gölünde motörle gezintiye gidiyordu. Marise hiç kimseye haber vermeden ortadan kayb oluyordu. Ailesi, onun bu geniş hürriyetini takyide teşebbüs bile etmeyordu. İki genç ancak akşamları gazinoda buluşuyorlardı.

Bir akşam yine böyle gazinoda buluşmuşlardı. Marcel:

« Yarın tayyare bayramına gelecekmisiniz? deye sordu.

— Belki gelirim, fakat eğlencelerin sonuna doğru.

— Sizin için de bilet alayımmı?

— İsterseniz.»

Aix şehrinde her sene tayyareciler şerefine yapılan bu bayramlara bütün halk iştirâk eder. Maharetleriyle şöhret kazanmış tayyareciler her vaziyette turlar yaparlar, bâzan hava tabakalarının en üstüne çıkarlar, bâzan bir kaya parçası gibi sukut tecrübesi yaparlar, çocuklar ve kadınlar bu oyunları çığlıklarla seyr ederler.

Bu bayramların eğlenceleri yalnız bu kadar değildir. Tayyarelere binip havalanan cesur kadınlar paraşütlerle göl üzerine atılırlar ve sonra kendilerini gölden toplayan motörlerden banyo elbiseleriyle çıkarak halkın alkışları arasında dolaşırlar.

Fakat... Ya, paraşüt açılmayıverirse... Her kesde bu helecan vardır, paraşütler açılıncaya kadar bütün yürekler yerinden oynar ve açılınca da her kes ferahlar... Bu çılgınca oyunları syr eden Marcel:

« İşte gökten düşen kadınlar... deye düşünür.»

MARCEL in neş'esi yerinde değildir. Marise, va'dine rağmen gelmemiştir. O halde nerede vakît geçiriyor? Bayramı seyre gelen ailesi de onun nerede olduğunu bilmeyorlar. Bu bayram eğlenceleri birden bire ona çok tatsız göründü.

İşte Bir kadın daha hava boşluğuna atılmıştı.

Bu tayyareden atılış ne kadar korkunç şeydi.. Bu betbaht kadınlarda inanılmayacak bir cesaret vardı. Bu tehlikeli oyunu para hatırı için yapıyorlardı. Demek, sinirine hakim ve korku nedir bilmeyen kadınlar çok... Öyle ya.. Marise de onlardan biri değilmiydi?

Kadın havadaki inişini bitirdi. Şimdi gölde yüzüyor. Kayıklar ona doğru koşuyor.. İşte bir motör bütün sür'atiyle yetişti ve kadını içeriye aldılar. Mavi bir penyvara sarınan bu kadını halk görmek isteyor. Fakat ne oldu ya? Motör birden bire istikametini değiştirdi. Kadın halkın alkışlarından ve mütecessis nazarlarından kaçmak isteyor. Seyircilerden biri:

«Bu tuhaf bir kadın, dedi, bu oyundan aldığı parayı diğer kadınlara vermiş.»

Hep birden gülüyorlar. Şimdi Marcel düşünüyor: Acaba bu Marise mi idi? Bu kadının kim olduğunu öğrenmek istedi. Yanındakilere sordu. Tanıyan yoktu. Yerinden kalktı ve kalabalık arasından kendine bir yol bulmaya çalışırken babasına rasladı. Profesör:

« E.. Marcel, dedi, arkadaşın Marise ortada görünmeyor, bugün seni yalnız braktı... Nereye gidiyorsun? Bizimle beraber eve dönmeyecekmisin?

— Size sonra iltihak ederim.»

Parka gitti, otomobiline atlayarak Chédal lerin oturduğu otele doğru bütün sür'atiyle yol verdi. Otelin önüne gelince sordu:

«Matmazel Chédal buradamı?

— Evet, şimdi geldi.»

Bir kadın daha hava boşluğuna atılmıştı.

Demek şimdi gelmişti.. Fakat nereden? Acaba neredeydi? Hemen apartmana koştu. İlk rasgeldiği hizmetçiden telaşla ma'lûmat istedi:

«Matmazel yatıyor, cevabını aldı.

— Hastamı?

— Hayır efendim, soğuk algınlığından muztarip.

— Soğuk algınlığımı?

— Evet, havadan ve sudan... Bilmeyormusunuz?

Marcel, birdenbire hakîkate intikal etti, kendini toparladı:

— Ha... Evet...»

O halde tayyareden paraşütle son atılan o idi.. Müteredditbir vaziyetle rica etti:

«Beni hemen şimdi kabul edip edemeyeceklerini lutfen sorunuz.»

Hizmetçi biraz sonra tekrar geldi ve Marcel i Marise in yatak odasına götürdü.

Genç kız yatağında sapsarı, mecalsiz, korkmuş, evet, *korkmuş* bir vaziyette yatıyordu. Nihayet bütün inatlar, kadınlık za'fının dar hudutlarında çözülmüştü..

Marcel:

«Ne kadar korktum.. dedi.

Marise, titreyen sesiyle cevap verdi:

— Benim kadar değil.

— Ne kadar yaramazsınız... Böyle tehlikeli bir oyun... Olur şey değil.

— Yoksa, müteessirmisiniz. Size gökten bir kadın düşmesini istemeyormiydiniz?

Marcel, *gökten düşen kadının* yanan ellerini tuttu:

— Size perestiş ediyorum, Marise...»

Tiyatro âleminde :

Üful Eden Bir San'atkâr

Nelly Melba, Sydney de Öldü

NELLY Melba nın ölümü san'nt namına büyük bir zıya'dır. Bu meşhur muganniye sesinin eşsiz güzelliği ve temsil tarzının dramatik kudreti ile bütün dünyada büyük muvaffakîyetler kazanmıştı.

Kendisini her cins seyirciye sevdirip anlatmasını bilmişti.

Kralların karşısında, en seçili samiin kütlelerine sesini dinletmişti.

Neşr ettiğimiz resim bu kudretli san'atkârı sahne hayatına atıldığı ilk devrerde, kudretle yaşattığı rollerden biri olan «Faust» un «Margueritte» inde canlandırıyor.

Nelly "Margueritte" rolünde

Fransız Tiyatrosunda Teknik

Paris Operasında Devvar Sahne

Devvar dekor

BU aralık Paris operasında gösterilmekte olan "İLLUSTRE FREGONA" piyesinin dekoru mütcharrik bir şekilde tertib edilmiş olduğundan çok şayanidikattir. Resimde de görüldüğü gibi bu sahne bir İspanyol misafirhanesini, dört cepheden canladırıyor :

Misafirhanenin önündeki meydanlık. Bir oda, İç avlılardan biri. Bir yazıhane.

Bu sahneler harekete geldikleri zaman ani şekillerde değil, tedrici bir surette görünmektedirler.

Dekoru işleten makina tamamen sessiz ve görültüsüz olduğu gibi kuvveti - seyri istenildiği şekilde ayar edilmekte, bu suretle de sahne tebeddülleri tamamen aydınlıkta geçebilmektedir.

İllustre Fregona için hazırlanan bu devvar dekor, piyeste lazım gelen sahne değişikliklerini oyunun hareket ve ahengini hiç bozmadan te'min ettiğine göre fen ve san'at namına yeni ve büyük bir muvaffakîyettir.

Mack Sennet

Sinema Yıldızlarını Yetiştiren Bir Komik.

Mack Sennet in talebesi arasında Harold Lloyd, Ramon Novarro, Charlie Chaplin ve Gloria Swanson gibi aktörler yetişmiştir.

AMERİKANIN Northampton şehrinde bir gün iki genç konuşuyorlardı. Biri ötekinin omuzuna vurdu: — Mack, dedi, sen istikbalinden emin olabilirsin. Sende bu ses varken mubaşirlikte nerede olsa ekmeğini kazanırsın.

O iki genç hayatta pek ayrı yollar tutacaklardı. Arkadaşının sesini medh eden Calvin Coolidge Meclisi - Meb'usana a'za ve nihayet Reisi-Cumhur oldu. Öteki, Mack Sennet bir aralık East Berlin şehrinde kazancılıkla geçindi. İş başında şarkı söylerken sesi demir şangırtılarını bastırırdı. Bir aralık New York tiyatrolarından birinde, sesinden layıkiyle istifade etmek üzre *chorus* muganniler sırasına girdi. Nihayet Hollywood a gitti, o zamanlar sese luzum görülmeyen bir meslek olan sinemacılığa girdi.

Maamafi iki hemşerinin bir aralık meşguliyetleri bir birine benzedi. Boston şehrinde

Polisler bu oyunu fazla tehlikeli bularak men'etmek istediler.

Mack Sennet, çok sevdiği ve hiç yanından ayırmadığı annesiyle karşı karşıya..

Coolidge polis greviyle uğraşırken Hollywood da Sennet sinema polisiyle uğraşıyordu. Çevrilecek film için eşkîya tarafından kovalanmak sahnesi tertib etmişti. Bir sokaktan deli gibi koşarlarken arkalarından fişekler patlayacak, köprüden göle atlayacaklar, yüzerek sahile çıkarlarken balıkçılar, avlarını bozdukları için öfkelenerek başlarına bira şişeleri atacaklardı.

Polisler bu oyunu fazla tehlikeli bularak men' etmek istediler. Mack Sennet onları kandırıncaya kadar epey nefes tüketti.

***

MUGANNİLİĞİ brakıp sessiz bir mesleğe girmesine sebep ne idi? İkincisinin daha kârlı olduğunu keşf etmişti. Studyoda hiç figüranlık yapmadan ilk günde aktörlüğe kabul edildi. Maamafi o devirlerde revaçta olan hissi melodramları tatsız bulduğundan komik filmler tertibini teklif etti. Studyo müdürleri redd ettiler. Etrafına bir iki arkadaş topladı, bir iki sermayedarın iştirakini te'min etti. Bir muvaffakîyet istihsal etmeden bütün paraları batırdı.

Bunun üzerine Los Angeles a gitti, yeni teşebbüslere girişti. Bu defa tertib ettiği film umum tarafından beğenildi.

Beş altı sene zarfında, yakın zamanlara kadar tatbîk edilmekte olan, sinema komedisi esaslarını vaz' etmiş oldu. Komik sahneler tertibindeki müstesna hüneri sayesinde işi ilerletti. Kendi başına studyo müdürü oldu.

***

SENNET, yepyeni bir san'at olan ve hiç bir an'aneye bağlı olmayan sinemacılıkta pek yeni komedi usulleri ihdas etti. Esas fikirleri Fransızlardan aldı. Mesela bir adam kaçarken, merdivenin tepesinde çalışan bir boyacıyı devirmesi pek gülünç olduğunu Fransızlar anlamıştı. Mack Sennet bu esas üzerine şöyle teferruat ilave etti: Merdiven tepesine boyacı yerine, sevgilisinin penceresine tırmanan genç bir aşık çıkar, bin meşakattan sonra tam sevgilisiyle konuşacağı sırada bir tekne dolusu beyaz badana içine düşer, oradan kalkarken karşısına dikilen kerli ferli dört polis kendisini tevkîf etmeye uğraşırlarken onlar da teknenin içine yuvarlanırlar, beş kişi o kılıkta polis merkezine giderlerken karşılarına sekiz avcı çıkar, onları tayf zann ederek ateş ederler, beyaz badanaya boyanmış beş kişi bir sıçrayışta dağın tepesine fırlayarak guruba karışırlarken ekranda «Son» kelimesi okunur.

Deniz banyosu kîyafetinde kızları ekranda ilk gösteren Sennet olduğu gibi filmlerinde küçük çocuklar, kedi, köpek, ördek, kaz, arslan gösterdi, hayvanattan, otomobil ile tayyareden a'zami surette istifade etti.

İycabında arkadaşlarının muhayyilesine de müracaat ederdi. Bir defa demirci dükkânında cereyan eden bir komedi tertib etmek istedi. İlham almak için hepsini demirci dükkânında topladı:— Haydi, çocuklar, düşünelim, dedi, tuhaf bir şey bulalım.

Düşündüler, durdular.

O esnada kendisini ziyarete gelmiş olan bir otomobilci, onu bu vaz'iyette görünce sabırsızlandı:— Böyle iş görülmez, Mr. Sennet, dedi. Farz edelim ki bizim fabrikada bir otomobil iymal edilecek. Birisi otomobilin muhtelif parçalarını toplamış, karşısına dizmiş, «Şimdi ne olacak?» deye sabaha kadar düşünüp dursa...

— Oh! a'lâ bir fikir!

— Öyle ya... senede bir milyon dolar tasarruf etmek isterseniz...

— Yok, bu değil. Birincisi eyi bir fikir. Otomobil parçalarını dükkânın ortasına dizeriz. Hepsi kendiliğinden yerden fırlar, birleşirler, bir otomobil teşkil ederler... Eyi ki aklıma getirdiniz. Teşekkürler ederim...

Polislerin gülünç vaz'iyette kalmasının bilhassa halkı eğlendirdiğini keşf ettiği için bundan çok istifade etti. Polis rollerinde kullandığı gençler arasında Ramon Novarro ile Harold Lloyd de vardı.

Şimdiki sinema yıldızlarından çoğunu Mack Sennet yetiştirmiştir.

New York da bulunduğu sıralarda bir vodvil tiyatrosunda sarhoş rolü oynayan Charlie Chaplin isminde bir gence dikkat etmişti. Onu hiç hatırından çıkarmadı. Studyo müdürü olunca hemem ona telgraf çekti, haftada 125 dolar ile istihdam etmeyi teklif etti. Charlie Chaplin derhal kabul etmekle beraber birisi kendisiyle eğleniyor deye korkuyordu.

***

SÖZLÜ filmin iycadı bunca senelik sa'yin semerelerini altüst edecek mahiyette idi. En tuhaf komiklerden bâzıları söz söylemeye başlayınca kimseyi güldüremeyorlardı.

Sennet şimdiki seyircilerin haleti-ruhiyesinde de tebeddül olduğunu iytiraf ediyor. Eskisi gibi kaba oyunlardan artık hazz etmeyorlar. Sinema salonlarının ihtişamı arttıkça halk daha müşkülpesent oldu. Artık eski kovalama komedilerinden, deniz banyosu kîyafetindeki kızlardan da bıktılar.

Charlie Chaplin sessiz filmde sebat ediyorsa da Mack Sennet şimdi sözlü komediler tertib etmektedir. Maamafi eski zamanları hasretle yad ediyor:

— O ne âlemlerdi! diyor.

Yaş ve Kuru Meyvalardan Nasıl İstifade Edilebilir.

BU mevsimde kış meyvaları azalır, yaz meyvaları ise henuz ortaya çıkmaz. Yemek sofrasının ihtiyacını te'min için sık sık kuru veya konserve meyvalara da muhtaç oluruz. Küçük ve büyük hepimize faideli olan meyvaları hakkîyle pişirmeği bilmek başlı başına bir iştir. Taze meyvalar için en eyi usul çiy yenilmek ise de bunlar da komposto halinde fena olmazlar. Mesela şimdi oldukça mebzul bulunan muzun bir kaç türlü yemeği olur. Muzu dilim dilim keserek bir kâseye koyup üstüne toz şekeri serpip, biraz da limon veya portakal suyu dökerek bir kaç saat terk edilirse âdeta kendi kendine hoşaf olur, ve kaynamadığı için hiç bir hassasını da kayb etmez. Kat kat dilinmiş muz ve pandispanya ile döşenmiş bir kalıp içine az şekerli hafif bir krema dökülerek dondurmakla titiz misafiri bile ağırlamağa layık bir yemek yapılır. Muzları uzunluğuna ikiye bölerek yumurta akı ve galetaya batırdıktan sonra tavada kızartıp üstüne toz şekeri veya tuz serpilerek yerine göre tatlı yahut sebze gibi yemek münkündür. Sebze için kullanılacak muzlar azıcık ham olmalıdır. Elmanın hattâ kabuğu ile beraber çiy olarak yenilmesi çok sıhhi ise de bâzan yamru yumru ve renksiz elma döküntülerinden çok güzel tatlılar yapılır. Dilim dilim keserek yumurta ve una batırıp kızartmak; komposto halinde pişirip etrafına şekersiz mahallebi veya şütlaç dökmek, tepsiye bir kaç kat yufka döşeyerek arasına ince dilinmiş elma ve toz şekeri ile biraz da tarçın serperek fırına vermek, pelte veya marmelat halinde kaynatmak, bunlar hep kolay ve masrafsız,aynı zamanda da hoş şeylerdir. Konserve meyvaları yerken sularından da istifade etmelidir, çünkü meyvanın kokusu ekseriyetle tamamiyle bu suya geçer. Kuru meyvaları da evvela eyice yıkayıp temizledikten sonra sıcak su ile ıslatmalı ve aynı su içinde pişirmelidir. Kuru kayısı hoşafına bir kaç tane döğülmüş badem, eriğe bir iki parça kuru portakal kabuğu, elmaya ise biraz tarçın veya vanilya pek yakışır. Kuru meyvalar kaynarken bir tutam bikarbonat dö sut ilave etmeli ve şekerini meyvalar âdeta piştikten sonra koymalıdır. Bu suretle şeker sarfiyatı yarı yarıya fark eder. Alelumum komposto ve hoşafların suyunu bir iki kaşık nişasta ile koyulaştırmak, tasarruf, gıda ve manzara hususlarında çok elverişli bir usuldür.

Sıhhat ve Güzellik

Yüz Sporları

YAKIN zamanlara kadar yüzün güzelliğini muhafaza etmek için âdeta maske gibi durmak tavsiye edilir, ve buna sebep olarak da gülmek, ağlamak, kaş çatmak, v. s... nin yüzü buruşturduğu öne sürülürdü. Şimdi ise yüzdeki adalâtı kallanmanın gençliği idame ettiği söyleniyor. Bu hususta mutahassıs geçinenler yüzün de tıpkı vucut gibi idmana muhtaç olduğunu kat'iyetle iddia ediyorlar. Bu nazariye taammüm ederse sokakta, tramvay ve tünelde yüzünü tuhaf tuhaf buruşturup gözlerini garip bir tarzda sağdan sola, yokardan aşağıya oynatan, burnunu kısıp ağzını büzen kimselerle karşılaşırsak artık sinirleri gevşek bir zavallı değil, belki dalgınlıkla tuvalet idmanlarını alenen yapan tabii bir insan olduğuna hükm etmek icab edecek. Londra nın meşhur güzellik müesseselerinden birinin müdiresi bu neticeye nasıl vardığını şöyle anlatıyor: "Ta tıp talebesi bulunduğum zamandan beri yüz güzelliği ile alâkadar olmaklığıma rağmen şimdiye kadar bunun için masajın en a'lâ tedbir olduğuna kani' idim. Son bir iki sene zarfında tesadüf ettiğim dinç vucutlu fakat yorgun ve ihtiyar yüzlü kadınların manzarası beni derin derin düşündürdü. Biraz yakından tetkîkat yaptım. Bu zinde vucutların hep spor yapanlara ait olduğuna kanaat getirince şüphem kalmadı ki tıpkı el, kol, bacak ve bel gibi yüz de idmana muhtaçtır. Müşterilerimin en ümitsiz görünenlerinde tecrübe ettiğim bu usul çok eyi neticeler verdi. Şimdi umumiyetle tatbîk ediyorum. Yüz güzelliğini muhafaza etmek için, başta temizlik ve ara sıra besleyici bir kremden sonra en müessir şey el ile buruşukları bastırmak (uğmak değil) ve yüze mümkün olan her türlü hareketi yaptırarak adalâtı işletmek ve kanı yüze da'vet etmektir. Basılacak çizgiler bilhassa göz kuyruklarında bulunan, ve burun yanlarından ağız kenarlarına doğru inenlerdir. Yüzün uğulmağa muhtaç yerleri yalnız çene ve boyundur. Çeneyi kulaklara doğru oldukça kuvvetli uğmak suretiyle yüzün beyzi şekli muhafaza edilir; boyun ve gerdan da yukarıya doğru hafif tokatlar halinde uğularak iki kat çenenin teşekkülüne ve boyun etlerinin gevşemesine mani' olunur. Bunun yanı sıra yürümek, soğuk su dökünmek, fazlaca meyva yemek cihetlerine, hele uykusuz kalmamağa dikkat edilirse başka tedbir lazım değildir."

Neden Beni Öpemeyor ?

bir diş ma'cunû yoktur. ODOL diş ma'cunu ufuneti def etmekle beraber kokusu pek güzeldir.

En güzel bir kadın, ağzından nahoş bir nefes çıkarsa arzû edilmez.

ODOL ile eyi bir gargara taze ve hoş bir nefesi te'min eder. ODOL diş ma'cunu fenni bir esas üzerine ihzar edilmiştir. ODOL den daha eyi

Mütareke Acıları

İşgal günlerinin feci' hatıralarını anlatan bu kiymetli kitap Maarif vekâleti ta'lim ve terbiye hey'etince takdir edilmiştir. Bu gibi eserlerin neşrini teşvîk eden Ta'lim ve terbiye hey'eti reisi Mehmet Emin Beyefendinin, eserin muharriri Kemaleddin Şükrü beye gönderdiği şu mektup Mütareke Acıları kitabının kîymeti hakkında bir fikir vermeye kâfidir:

"İkdam gazetesinde tefrika suretinde neşr edilen (İşgal Facialarından: Mütareke Acıları) tetkîk ve mutalea edilmiştir. Vatanın uğradığı felaketli günleri, kuvvetli bir görüşle tasvir eden eserinizin, kitap şeklinde Milli kütüphanemize nakl edilmesi memleket ve gençlik için büyük bir kazanç olacaktır. Bu eserin bütün kütüphane ve Okuma Odalarımıza memnuniyetle ta'mim ve tavsiye edileceğini, hürmetlerime terdifen arz eylerim efendim."

200 sahifalı olan bu kitap 75 kuruşa Muhit idarehanesinden tedarik edilebilir...

Muhit

Neşriyat Şirketinin

Neşr ettiği kitaplar

Bütün gençlik için, ihmal edilemeyecek bir bilgi ve tecrübe hazinesidir.

TENİS KİYAFETİ

TENİSİN her ne kadar mevsimi yoksa da yazın daha ziyade oynanır. Artık tenis kiyafeti ile meşgul olmanın sırası gelmiş demektir. Bu spor için yün veya ipekli jerse, sadakor, Bursa ipeği, keten ve pike aynı derecede elverişlidir. Elbisenin kolsuz, eteklerin kısa ve bol olması, bel kısmının her türlü harekette serbestlik te'min edecek surette yapılması muvafıktır. İçinden giyilecek çamaşırın mutlak bir külot ihtiva etmesi, hafif bir lastik kemerle tutulacak olan çorapların pek uzun olmaları gerek zerafet gerek sair noktai-nazarlardan müreccahtır. Oyun aralarında ve sonunda giyilmek üzre bir jaket veya pardösü tenis kostümünü ikmal eder. Resmimiz tenis için kolayca yapılabilecek üç kostüm irae ediyor ki bunlardan sol taraftaki, öndeki düğme ve ilikler aşağıya kədar indirilmek ve omuzlar da düğme ile iliklenmek suretiyle ütülenmesi son derecede kolaylaşmış bir şekil olur.

Elbise Kalıbının Ta'rifi

KUMAŞINIZ yüz kırk santim eninde ise bu elbise için iki metre otuz santim, yetmiş beş seksen santim ise üç metre doksan santim lazımdır.

Elbisenin etek kısmı iki parçadan ibarettir. Bu etek önü ampiyesmanlı bir beden kısmına bel yerinde dikilir.

Kalıp yaka ve kol parçalariyle beraber dokuz parçadan mürekkeptir.

Penslerle etek uçları müstesna olmak üzre kalıp parçalarının her tarafında birer santim dikiş payı bırakılmıştır. Penslerin dikiş payı yarım ve etek ucunun kıvrıntısı beş santimdir.

Kesmeden evvel kalıp parçalarını üzerinize eyi gelen bir elbisenizle mukayese edin. Kestikten sonra da işaretli yerleri sabunla işaret edin: parçaları biribirine dikerken bu işaretli yerlerin aynı hizaya gelmesine iytina edin:

Biçiliş

Resim iki elbiseyi yüz kırk santim eninde bir kumaştan biçmeyi gösteriyor. Etek parçaları kol ve beden önünü biçmek için kumaşı boyuna ikiye katlayın. Bundan sonra kalan kumaşı açıp arka kalıbını üzerine sığdıracak kadarını tekrar katlayın. Sonra kalan açık kumaşın alt sağ köşesinden tutarak tam bir müselles olacak şekilde katlayın. İşte bu verev katlanmış kumaşın üzerine ön ampiyesmanı yerleştirin.

Kumaşınız yetmiş beş santim eninde ise yine boyuna katlayın ve ön ampiyesmandan ma'da hepsini üzerine yerleştirerek biçin. Ampiyesmanı biçmek için kumaşı tekrar açıp verevliğine katlayın.

Yaka ile kol kapaklarını biçmek için düz renk kumaşı boyuna katlayın ve yaka kalıbını iki defa kullanarak biçin ki yaka çift kat olsun. Yaka ve kol kapakları için doksan santim eninde kumaştan otuzbeş santim lazımdır.

Bedenin ön kenarlarını resimde gördüğünüz gibi içine kıvırıp üzerine ön ampiyesmanını teyelleyerek yerleştirdikten sonra makine ile üzerinden dikin. Omuz penslerini yaptıktan sonra bedenin omuz ve yan dikişlerini dikin. Bedenin bel yerini gayet hafif büzdükten sonra eteği üzerine teyelleyin. Kolların pensini ve dikişlerini diktikten sonra kolu kol yerine, işaretlere dikkat ederek, yerleştirin. Ensenin ortasına üç küçük pli yaptıktan sonra yaka ve kol uçlarını biye ile bastırın.

Yakayı iki kat kumaştan yapın, halbuki kol kapağını bir kat biçtikten sonra boyuna iki kat edip iki ucunu dikip içini dışına kıvırın.

Her Çocuğun Ma'ruz Olduğu Tehlikeler

TAB'AN maceraperest olan çocuk daima maceralarla karşılaşır. Vaziyeti idare kabiliyetine malik olmayan bu küçük adamın kendi tecrübe ve teşebbüslerine kurban olduğu nadir değildir. Binaenaleyh, bu biperva mevcudiyeti korumak, ona rehberlik ve muhafızlık etmek vazifesi daha fazla tecrübe sahibi olan büyüklere düşer. Yalnız bu hususta son derece ihtiyatlı davranmak ve saygı kelimesiyle terceme edeceğim "takt" ı bir an elden brakmamak lazımdır; taki çocuk hüsnüniyetimizi istipdat ve tahakkûm suretinde tefsir etmesin ve faide yerine zarar görmeyelim.

Uzun aylar tamamiyle kendimize ram ve mühtaç görmeğe alıştığımız çocuğun birdenbire kendi başına buyruk olmak heveslerini endişe ile karşılamak bizce en tabii olmakla beraber bir de çocuğa sorsak acaba ufacık başı içinde ne gibi düşünceler dolaşıyor, müdahalemizi nasıl telakkî ediyor. Bunlar ehemmiyetsiz noktalar değildir. Sevkî-tabii çocuğu mütemadiyen müstakil olmağa, kendi mevcudiyetini ortaya koymağa teşvik ederken, bir taraftan biz, büyükler mütemadiyen onun her hareketini takyid etmek isteriz. Bu öyle bir da'vadır ki, tarafeynden her ikisi de haklı olduğu için halli gayet müşküldür.

Çocuk büyütmekte en büyük muvaffakiyet yavrunun her vesile ile annesine kendiliğinden müracaatını te'min edecek bir samimiyet te'sisidir. Ondan ötesi artık kendi kendine saat gibi işler.

Çocukları her türlü tehlikeden gafil büyütecek derecede himaye ve muhafaza yanlış bir yoldur. Mesela kaldırımdan kaldırıma geçerken sım sıkı eli tutulacağına kendisine doğru yürümek ve otomobillerden korunmak ta'lim edilmek elbet müraccahtır. Bunun gibi her şeyde çocuğun zekâsını inkişaf ettirerek kendisini idare etmesini öğretmek iki taraf için de hayırlıdır.

Ufak kazalar esnasında büyüklerin tarzı-hareketinin çocuğun ilerde cesur bir adam veya aciz bir zavallı olmasında çok dahli olduğu inkâr edilemez. Çocuğu, ta'biri-mahsusu veçhile erkenden pişirmekle hayata karşı techiz etmeli ve sonra luzumsuz müdahalelerle rahatını bozma malıdır.

Şen Çocuklar

1— Ali ve arkadaşları bir gün, köpekleri Bop u da yanlarına alarak kır gezintisine çıktılar. Fakat hava birdenbire karıştı, yağmur ve rüzgâr başladı. Uzakta gördükleri bir boş eve iltica etmeyi düşündüler.

3— Masanın üstünde yanan mumun dıvarda yaptığı acaip gölgeler zavallı Sevimi büsbütün korkuttu, Bop da ürkek ürkek etrafına bakınmağa başladı.

2— Sevim odadaki masayı temizledi, düzeltti, ali ve arkadaşları da ağaçlardan meyva toplamak için dışarıya çıktılar. Sevim bu sırada yalnız kaldığı odamın döşemelerinin çatırdadığını duydu ve çok korktu.

4— Döşemelerdeki çatırtı kesilmiş, şimdi O o o o! deye bir gürültü başlamıştı. Sevim korkudan elindeki tabağı düşürmüş ve kırmıştı... Bop acı acı uluyordu.

5— Tam bu sırada Ali içeriye girdi... Meğer bu ses, odanın bir köşesinde duran eski ve bozuk bir radyodan çıkıyormuş... Çocuklar bu korkuyu geçirdiklerine memnun, birbirlerinin haline gülüyorlardı.

16 Yaşında bir Tayyareci

(11 inci sahifeden devam)

tiler. Ehliyetname alıncaya kadar cem'an yüz saat ve elli muhtelif pilot ile havada gezdi, ve yirmi muhtelif sistemde tayyareye bindi. Vucudunun pek hafif ve her yere sığacak gibi olmasının, kendisini yanlarına almaya muvafakat etmelerine çok yardımı oldu.

Bir defa bir tavuk çiftliğinin üzerinden saatte yüz mil sür'at ile geçiyorlardı. Paul, tavukların o zamanki telaşını hiç unutamayacağını hikâye etti: altı tanesi bir küçücük deliğe hücum etmiş, hepsi birden içeri girmeye uğraşıyorlarmış.

Paul Clough, meşhur tayyarecilerden Dick Pears ile ilk uçuşundan sonra kendisinden, emniyetle uçulacak bir pilot intihabına dair çok kîymetli nasihatlar aldı ki başkalarının da istifade edebilmesi üzere buraya naki edilmiştir:

«Yeni ehliyetname almış talebenin yanına gitme.

Çok zamandan beri uçmamış olan eski pilotlarla da gezme. Emniyetle uçmak için meleke lazımdır. En eyi pilotlar askeri tayyarecilerdir. Fakat cem'an 1000 saat havada gezmiş ve bir kaç senelik tecrübeye malik bir pilot her halde emniyetlidir.

Tayyarelere gelince numarasının yanında C harfi olmasına dîkkat et. Yolcu taşımaya müsaadesi olduğu bu remzden anlaşılır.

Eski sistemde tayyarelerden, her türlü havada açıkta brakılmış tayyarelerden sakın.

«Muntazaman idare edilen istasyonlardaki pilotlar sıkı bir teftişe tabi' olduklarından oradan binmek her halde emniyetlidir.»

Ertesi sene Paul, «plane checker» sıfatiyle bir me'muriyet aldı. Bütün büyük tayyare istasyonlarında mevcut olan bu me'muriyet, gelen tayyarelerin numarasını almak ve pilotlara birer sicil varakası imzalatmaktan ibarettir.

İstasyona bir tayyare yaklaştığını görünce Paul bisîkletine biner, karşılamaya koşardı. Bu vesile ile dünyanın en meşhur tayyarecilerini gördü, mükâlemelerini dinledi ve çok kîymetli ma'lûmat topladı. Bundan başka makinalarda da çalışarak hem tecrübe hem de para kazanmaya başladı, çünkü tayyareciler uçarlarken kendilerine yardım etmek üzre Paul u ücretle yanlarına alırlardı. Hattâ bir defa, milli bayram günü olan 4 Temmuzda büyük bir havai nümayiş esnasında gece yarısı bir istihkâma bomba atmaya me'mur edildi ve o kadar eyi nişan aldı ki istihkâmı tahrib etmeye muvaffak oldu.

Paul, Haziran 1929 da epeyce vahim bir tehlike geçirdi. Selametle yere inmeye muvaffak oldu. O kadar ani oldu ki korkmaya vakît kalmamıştı, fakat paraşût yoktu: bir daha paraşûtsûz uçmamaya karar verdi.

Bütün bu heyecanlı meşguliyetler mektepteki vazifesine mani' olmadı. Yalnız 1929 senesinde Reisi-Cumhur intihabı şenliklerinde alınan sinema filmlerini taşımak üzre Washington a uçan bir tayyareciye refakat ettiği zaman üç gün mektebe devam edemedi. Şenlik günü hep yağmur yağdığından akşam bütün tayyareler çamura saplanmıştı. Üç gün hareket etmek mümkün olmadı. Paul un büyük annesi Washington da bulunduğundan onun evinde misafir kaldı ve masraftan kurtuldu, biriktirdiği paraya dokunmadı.

Nihayet 1930 senesi bahar mevsiminde Paul on altı yaşını ikmal ederek Roosevelt istasyonu mektebine kayd edildi. Derse akşam saat yedide başladığı için gündüz makinalarla mesgul olabiliyordu. Evvelce uçarken almış olduğu tecrübeler, ders müddetini yarıya tenzil ettiğinden ilk derste yere inmeyi öğrendi ve derse başladıktan üç buçuk saat sonra yalnız uçabildi. Cem'an on saat yalnız uçtuktan sonra imtihan verdi ve hususi tayyareci ehliyetnamesini aldı.

Bundan sonra Paul un ilk işi hafif tayyare uçuşunda irtifa' rekorunu ihraz etmek oldu. Fairfield Şirketinin 30 beygir kuvvetinde küçücük bir tayyaresiyle doğru havaya fırladı ve aşağıdaki manzarayı seyr etti: Garpta koca New York şehrinin ufalan gök süpürgelerini, şimalde kararan Connecticut dağlarını gördü; cenupta da Bahrımuhiti-Atlasi üzerinde birer nokta gibi kalan transatlantikler Avrupaya doğru yol alıyorlardı.

Bir buçuk saatte 11000 kadem (takriben 3000 metre) irtifaına yükseldi, fakat teneffüste güçlük çekmedi, elbisesinin kalınlığı da kendisini soğuktan pek eyi muhafaza ediyordu.

Paul un yaşı ve tecrübesi ilerledikçe yakın zamanda en büyük tayyareleri kullanabileceğini ümid etmektedir.

Nişan Hedefi

(21 inci sahifeden devam)

Louisette in gözü önüne, annesinin anlattığı kadının hayali gelmişti. Maamafi, titremesinden korktuğu çiçek sapını dişleri arasında tutmak için büyük bir cesaret gösterdi.

Karabinenin müthiş sesi kulaklarda uzun aksler braktı.. Korkusu ve heyecanı son raddeyi bulan Louisette de yere yığıldı...

Salonda bir telaş ve şaşkınlık havası esti. Bizzat Gillaume Tell, bitkin bir halde hedefine koştu. Fakat Louisette kendine gelmiş, eliyle ve başiyle işaretler yaparak, yaralanmadığını anlatmak isteyordu.

Bir kaç dakîka sonra, Gillaume Tell in sevinçle avucuna sıkıştırdığı parayı sayan Louisette, gündüzki avansın hesaba dahil edilmeyerek, va'd edilen paranın iki mislini aldığını görerek, teşekkürle evine, annesinin yanına döndü.

ERTESİ sabah, Louisette kahvaltıyı hazırlarken, gazeteteyi okuyan hasta anne, kızına:

— Geçen gün sana anlattığım kadının hikâyesini hatırlayorsun değilmi, dedi, aynı vak'anın tuhaf bir tesadüfle tekerrür ettiğini gazetede okudum. Bu defa zavallı kadının korkudan bayıldığı anlaşılıyor. Fakat unutmamalı ki bu korku, onu öldürebilirdi de...

Renkten renge giren Louisette, gazeteyi kendisine vermesini annesinden rica etti. Bu yazıda isminin geçmesinden ve yahut resminin derc edilmesinden korkuyordu.

Annesi sözüne devam etti:

— Ah... Ne kadar acıklı... dedi, nişancıya her vakit hedef vazifesi yapan kadın rahatsız olduğu için, işsiz, annesi hasta bir fakîr kız dün akşam bu vazifeyi yapmaya cesaret etmiş. Hiç şüphesiz bu vaziyet, zavallı kızın geçirdiği korkunun derecesi hakkında daha canlı bir fikir verir.

Ve teessürle başını sallayarak, ilave etti:

— Nasıl olur da bir anne, böyle kalpsizlik eder ve çocuğunun ölümle karşı karşıya kalmasına muvafakat eder? Ben, yavrum, ölmeyi senden böyle bir fedakârlık istemeye tercih ederim.

Louisette kahkahalarla gülerek:

— Haklısın, dedi, zaten bende de o zavallı kızdaki cesaretin yüzde biri yok... Şimdi, başka şeylerden bahs edelim anne, sana getirdiğim şu soğuk pilici yesen e..

Annesi kollarını açarak sevinçle bağırdı:

— Gel seni kucaklayayım, melek kızım. Fakat sen bunları neyle alıyorsun? Madam Aupic ler her gün sana, bu kadar para kazanacak iş veriyorlarmı? Sonra onlar bu mevsimde sayfiyeye taşınırlar, bu sene niçin böyle geciktiler?

Louisette kıpkırmızı oldu ve bir lahza tereddüdü müteakîp:

— Zann edersem yakında taşınacaklar, deye cevap verdi. Fakat anne ne düşünüyorsun, bizim birkaç zaman yeyecek paramız var. Bak...

Ve Gillaume Tell in kendisine verdiği üçyüz frangı, sevinçten gözleri yaşaran annesine uzattı.

Eski Şiirler

(25 inci sahifeden devam)

önünde tecessüm ettiriyor, hem sessizce, gürültüsüzce, ve irfan müesseselerimizin en muhteşem divanhanelerindekinden daha mükemmel surette.

Yıldız güldü:— Okumak ne güzel şeymiş, dedi. Okuyun bakalım.

— Fakat bunu bir münasip yerde okumalı. Boğaziçine gidiverelim.

— Boğaz içi ile Fuzulinin ne münasebeti var?

— Şimdiki halde şiir okumak için en münasip mahal. Valdenize telefon edin, yemeğe biraz geç kalırsanız merak etmesinler. Mehtap var.

Demirin iki kişilik küçük tayyaresi bahar bulutlarını yararak İstanbula doğru inerken Yıldız mırıldandı:

«Bir gevheri yekpare iki bahr arasında...»

Bu Nedimin. Şimdi de Fuzuliyi dinleyelim.

Bedayi' Müdüriyeti Boğaziçini XXci asırdaki halinde muhafaza etmişti. Yalnız tütün, gaz ve kömür depoları kaldırılmış, Kuruçeşmede kömürler altında boğulan adacık ağaçlar, çiçekler ile süslenmiş, Bebekte yükselen feci' apartmanlar yıktırılmıştı; manzaranın umumi hututunu ihlal etmeyen binalar inşasına ve bahçeler, korular tarhına müsaade ediliyordu; bunlardan büyük bir kısmı sayfiyeler ve oteller olduğu gibi bir kısmı da dünyanın her tarafından gelen asabi hastalıklar musaplarına mahsus istirahathaneler idi. Beynelmilel mukaveleler oradan karada, denizde ve havada geçen her türlü vesaiti-nakliyenin hacmını ve sür'atini sıkı tahdidat altına almış olduğundan mevkîin sükûnet ve letafetini ihlal edecek bir şey yoktu.

Darülfünunlular boğazın koytu bir sahilinde tayyareyi brakarak yeşil bir yokuştan yukarı çıktılar, yolun kenarında bir çınarın altına oturdular. Etraflarında akasyaların ince yaprakları arasındaki beyaz salkımlar açmıştı, bülbüller ötüyordu. Ağaçlık arasından görülen Boğazın mavi suları üzerinde asılı hafif sisler karşı tepelerin eteklerini perdeleyor ve koylarda derinleşiyordu.

Orada Demir eski kitabı açtı ve pek eski bir şiir okudu.

Yıldız mırıldandı:— Bu adam kalbiyle yazmış.

—Aşkın hakîkat olduğunu kabul ettin mi, Yıldız?

Yıldız:— Onu henuz bilmem, dedi. Fakat ben de okumak öğreneceğim.

Hava Hikâyeleri

(59 uncu sahifeden devam)

det ettik. Karaya inince evimize dönüp akşam yemeğini yedik.

Gece oturup konuşuldu. Prensin, Alman ailei hükümdarisi a'zaları hakkındaki mutalaatı bizi çok alâkadar ediyordu. Dıvarlarda, vaktiyle misafir kaldıkları zaman bir hatıra olarak çoğunun brakmış olduğu imzalı fotoğraflar vardı. Bunlardan çoğu prensin akrabası olup, ötekileri de tanıyordu.

Prensin gitme vakti geldiği zaman kendisiyle görüşmüş olanların kâffesi müteessir oldu.

Bir kaç hafta sonra, Buckinghan Palace da Kral Jorj tarafından bir nişan ve rütbe tevzii merasiminde hazır bulundum. Merasimin hitamında Amerikanın İngilteredeki orduları kumandanı ceneral Biddle ile ben yan odalardan birinde Kral tarafından kabul edildik. Söz arasında Kral dedi ki: «Ceneral, oğlum sizin misafiriniz bulunduğu esnada pek mükemmel vakît geçirdiğini yazmıştı. En büyük gayelerimden biri Amerikan ve İngiliz kavmlerini yekdigerine takrib etmektir. Münasebatımızın takviye ve islahı hakkında tavsiyelerinizi bilmek isterim.»

Cevabımda birbiriyle temasın en eyi amil olacağını, Prensin Ren (Rhin) i ziyaretinin bu yakınlığın husulüne son derece yardım ettiğini arz ederek, kendisinin Amerikaya da bir ziyarette bulunması esbabının istikmalini tavsiye ettim.

Muhtelif kavmler doğrudan doğruya temasa gelerek açıkça görüşmek fırsatına nail olsalar mukarenet hususunda çok büyük faideler elde edilebilirdi.

BİR kaç sene evvel, Washington da bir klüpde kadim dostum Will Roger ile yemekte tesadüf etmiştik. Makarrı-hukûmetin belli başlı erkânı hep orada bulunuyordu; kabine a'zası, hakimler, v. s. Bir nutuk iyrad etmesi mukarrer olan Will, bu türlü bir cemiyete ilk defa hitab edeceğinden biraz sıkılmakla beraber pek a'lâ işin içinden çıktı. Bilahare bir gün beraber uçmaklığımızı teklif etti. Ertesi gün Washington un haricinde Bolling Field mevkiinde buluşarak yola çıktık. Eline verdiğim haritadan istifade etmesini bilen Will benimle dertleşti: «Ben cahil bir adamım. Bütün ma'lmatım gazetelerde okuduklarımdan ibarettir. Halbuki halk sözlerimi beğeniyor ve bunun için para veriyor. Her halde herkesin eyiliğini isterim ve dünyada bilerek kimsenin kalbini kırmağa razı olmam.» Karargâha döndüğümüz zaman, bizim inmemizi seyr etmek üzere halkın toplanmış olduğunu gördük. Will mutlak kendisinden tuhaf bir söz beklendiğini anlayarak bana hitaben «Sen şu Wılli yi daima beraber uçurmalısın ki bu kadar konuşmasın!» deyince kahkahalar koptu.

Tayyarecilik hususunda ma'lûmata susamış birisi de bir kaç sene evel Harbiye nezareti müsteşar muavini olan Mayhew Wainwrith idi. Meclisin, iycabında gemilerin nasıl batırılacağını ta'lim etmek üzere hakîkî harp gemilerini hedef tutarak tecrübeler yapılması hakkındaki kararını son derece merakla telakkî etmişti. Evelden hiç uçmamış olduğu halde, tahlisiye tertibatı olmayarak benimle gelmeğe razı oldu. Kendisine ancak luzumunda bir müddet su üzerinde tutunabilmemizi te'min etmek üzere şişirilecek bir otomobil lastiği parçası vermiştik. Uçarken bir aralık baktım ki miğferi tepesine çıkmış, âdeta arasından geçen rüzgârlarla uçacak, gözlüklerine iki elle sarılmış. Başını önüne eğerek miğferini eyice başına geçirmesini ve gözlüklerini eyi bağlamasını tenbih ettim. Sonra bana, evelki vaziyetinden pek rahatsız olmakla beraber tayyareciliğin iycabatından zann ederek ses çıkarmadığını iyiraf etti. Hava seyahatlerinde hadisat her zaman eyilikle bitmez. Hattâ sulh zamanında bile bâzan çok feci' sahnelere şahit olduğumuz vakî'dir. Vakıa asli eşhas rolünü oynadığımız da olur ya. Mesela bir gün yemek yerken maiyetim efradından biri koşarak gelip büyük bir tayyarenin şiddetle denize indiğini haber verdi. Biz de hemen yola çıkmak üzere bulunuyorduk. Yüzerek kaza mahalline şitab ettik; sahildekilere sorduğum suale tayyarenin içinde beş kişi bulunduğu cevabını aldık. Ankaza yetiştiğimiz zaman görünürde kimseler yoktu. Ayaklarımızla suyun içinde insan cesedi aramağa başladık. Nihayet ayağıma takılan cismi arkadaşımla beraber güç bela kaldırıp meydana çıkarınca bunun meşhur Ostfriesland harp gemisini tayyaresinden bomba ile batırarak cihana gemilerin tayyare hucumuna karşı âciz olduğunu öğreten tayyareci mülazım Lawson olduğunu büyük bir teessürle gördük.

On sene evel dağları tayyare ile aşanlar binnisbe azdı. Hali-hazırda denebilir ki tayyarecilerin gözünü hemen hiç bir şey yıldırmyaor. Ve bu hususta anlatılacak çok meraklı şeylerin daha ancak arifesinde bulunuyoruz.

Sevgi ve Teselli

(37 nci sahifeden devam)

ya teşyi' ederken kapının eşiğinde bana «ciddidir, dedi... çok ciddi...

Dehşetle mırıldandım:

— Yoksa?

— Henuz ümidinizi kesmeyiniz...

Doktor sık sık gelirdi. Ve çileklerin olgunlaştığı mevsimde bana haber verdi:

«Sabırlı olunuz!... İnsanlar onun için artık hiç bir şey yapamaz.»

Sayısız ölümlerin içimizden çıkarmaya muvaffak olmadığı bir dehşetle orada dona kaldım. Sonra meş'um bir îktidarsızlık içinde korkunç günler yaşadım...

Yatağı dibinde beklediğim bir gece bana dedi ki:

«Beni öpünnüz, Darling.. cınınızı sıkmamış olduğumu, daima şefkatli ve itaatkâr davrandığımı söyleyiniz.

— Margaret, sevgili yavrum! deye bağırdım.

— Değil mi, deye mırıldandı... Bunun böyle olması lazımdı... sizin yolunuza engel olmamalıydım...

Beyaz çehresinden bilmem nasıl bir melek düşüncesi aks ettiren mütevazı' bir tebessüm uçtu.

Eliyle göğsünü işaret ederek:

«Burada olanı biliyordum, diyordu. Biliyordum ki Allah her şeyi yoluna koyacaktır... Ah! Ne kadar mes'uttum... Sizi ne kadar çok sevdim ve yukarda sizin için ne kadar dua edeceğim!»

Sarışın başı göğsümün üzerindeydi... Ben acı göz yaşları döküyordum.

«Bu da düzelecek! dedi. Müteselli olacaksınız...»

O gece, yıldızların soluklaştığı saatte can verdi. Son dakîkasında tekrar etti:

«Müteselli olacaksınız...»

Jérome hikâyesini bitirirken:

-- Bu söylemesi pek güç bir şey, diyordu, haklıymış, teselli buldum: çünkü bugün bir karım ve çocuklarım var... Teselli buldum, bununla beraber, onu daima seviyorum, en güzel ru'yalarımı o dolduruyor, ve hâlâ hafızamda bütün kuvvetiyle yaşayor.

Milyoner olmamaya çalışan bir adam

(49 uncu sahifeden Devam)

ğunu isbat etti. İnad etti, her muhalefeti kırdı, yalnız Kaliforniada 178 şu'be açtı. New York un en eski bankalarını satın aldı, Avrupanın en mühim müesseseleriyle temasta bulundu.

Her sene kârın yüzde kırkını banka me'murlarına tevzi etti.

Halkın bankaya gösterdiği iytimat — bütün ihtarlarına rağmen — nihayet çılgın bir spekülasyon halini kesb etti. Hisse senetleri o kadar yüksek fırladı ki panik ile neticelendi.

Giannini için bu müthiş bir darbe oldu. Mamafi kendini topladı. Böyle felaketlerin tekerrürünü men' etmek için tedbirler alarak Transamerica Corporation namiyle bir teşkilat vucuda getirdi, te'sis ettiği bütün şirketler, bankalar, sigortaların irtıbatını ve bir birine yardımını te'min etti.

Nihayet 6 Mayıs 1930da, doğduğu günün altmışıncı yıl dönümündeişten çekilerek Transamerica Corporation un riyasetini oğluna devr etti.

Giannini nin küçük bankacılığa iytimadı yoktur. Küçük bankaların rekabete dayanamayacaklarına kani'dir. Bugün Birleşmiş Cumhuriyetlerde mevcut 25000 bankanın er geç 20, 30 büyük müesseseye munhasır kalacağını zann etmektedir. O zaman rekabetin tabii bir mecraya gireceğini, halbuki şimdi olduğu gibi cüceler ile devler arasında rekabetin fecî' ve gülünç bir şey olduğunu, bu suretle ferdi teşebbüsün ezilmeyeceğini, bilakis daha ziyade teşvîk edileceğini, cihanşümul ehemmiyeti haiz müesseselerde muktedir adamların daha ziyade arandığını ve takdir edildiğini iddia etmektedir.

Bu iddialarını red ve cerh eden muarızları pek çok ise de atideki beyanatını takdir etmemek kabil değildir:

Bütün müesseselerinde bütün me'mûr ve müstahdemlerinin hissedar olmasına pek ziyade ehemmiyet vermektedir. Sermayedarlar para kazanmakta kendilerine yardım edenleri behemehal kayırmaya mecbur olduklarını, bu üsul her yerde tatbîk edilse hiç kimseye sadaka vermeye, ıhtiyarlara, muhtaçlara maaş tahsis etmeye mahal kalmayacağını söylemektedir.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ec. Memleketler için
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası
Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: 24118-Posta Kutusu 706

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşr olunur.

Her nüshada: bir elbise kalıbı ve metin harici tablo bulunur.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair:		
Sınıflar arasında ahenk	*Ahmet Cevat*	1
Çiftçi ve işçi meb'uslar	*Nahit Sırrı*	4
Kemalizmin İktisadi dusturları		7
Edebiyat, San'at, Lisan:		
Lorelei		16
Hektor Berlioz	*Mebrure Hurşit*	22
Sağır HeykeltraşAmbrossi (1)		29
Bestekâr Edgar Manas efendi	*Ahmet Eşref*	46
Anadolu Oyun havaları	*E. Manas*	47
Vurgu ve ıstılahlara dair	*M. Fuat*	53
Kısa ve Son bir iyzah	*Ahmet Cevat*	54
Edmund Burke	*İbrahim Hoyi*	55
Tarih:		
Hititler	*Avni Ali*	12
İlim ve Fen:		
Radyoaktivite ve Ma'den suları	*Kerim Ömer*	30
Kalmet Aşısı (2)	*Paul de Kruif*	38
Hikâye, seyahat ve Tiyatro:		
Nişan Hedefi (3)	*André de Bréville*	20
Eski Şiirler	*Seniha Sami*	24
Sevgi ve Teselli	*J. H. Rosny*	36
Altın Anka (4)	*Princess Der Ling*	40
Hava Hikâyeleri (5)	*William Mitchell*	58
Gökten Düşen Kadın (6)	*Henry Bordeaux*	62
Tiyatro âleminde (7)		65
Şiirler ve Nesirler:		
Dağ gülleri	*Fevziye Aptullah*	3
Onar mısra'	*Yaşar Nabi*	23
Askerlik Edebiyatı	*Murat Ak Doğan*	33
Kırklarelide Gurup	*Ziya İlhan*	45
Serhadı Bekleyenler	*Ziya İlhan*	45
Gelincik	*Ahmet Kemal*	50
Bahçem ve ben	*Emin Halil*	50
Anneme	*Esat Demir Ay*	50
Gurbette Akşam	*İbrahim Şevket*	50
Gece Renkleri	*Mehmet Ali*	50
Gece	*M. Necdet*	51
Nazire	*Muammer Şahap*	51
Hocamın Sesi	*Mustafa Necip*	51
Cünlerim	*Cahit Sıtkı*	54
Sabah-Akşam	*A. Hilmi*	60
Soğanlı Dağı	*Niyazi Sabri*	60
Sabahın Sesi	*Eyüp Sabri*	61
Spor:		
Stadium	*Selim Sırrı*	26
Kadın Sahifeleri:		
Yaş ve Kuru meyveler (4)		69
Yüz sporları		70
Tenis kîyafeti		72
Elbise Kalıbının Ta'rifi		73
Çocuk Sahifeleri:		
Her çocuğun ma'ruz olduğu tehlikeler (8)		74
Şen Çocuklar (9)		75
Müteferrik:		
On altı yaşında bir tayyareci (10)		10
Fransız seciyesinin teşrihi	*André Siegfried*	17
Kadın Hukuku hakkında	*Nahit Sırrı*	19
Bir gümüş tilki çiftliği (11)		35
Milyoner olmamaya çalışan adam (12)		48
Sinema:		
Yıldızları yetiştiren bir komik (4)		66

(1) Scherls' Magazin (2) Ladies Home Journal (3) Lisez-moi bleu (4) Good House Keeping (5) Pictorial Review (6) Lecture Pour Tous (7) Le Théatral (8) Parents Magazine (9) Child Life (10) Popular Science (11) Wide World (12) American Magazine.— Metn harici tablo Scherls' Magazin den.—Kapak Pictorial Review den.

İmtiyaz sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selamet Matbaası